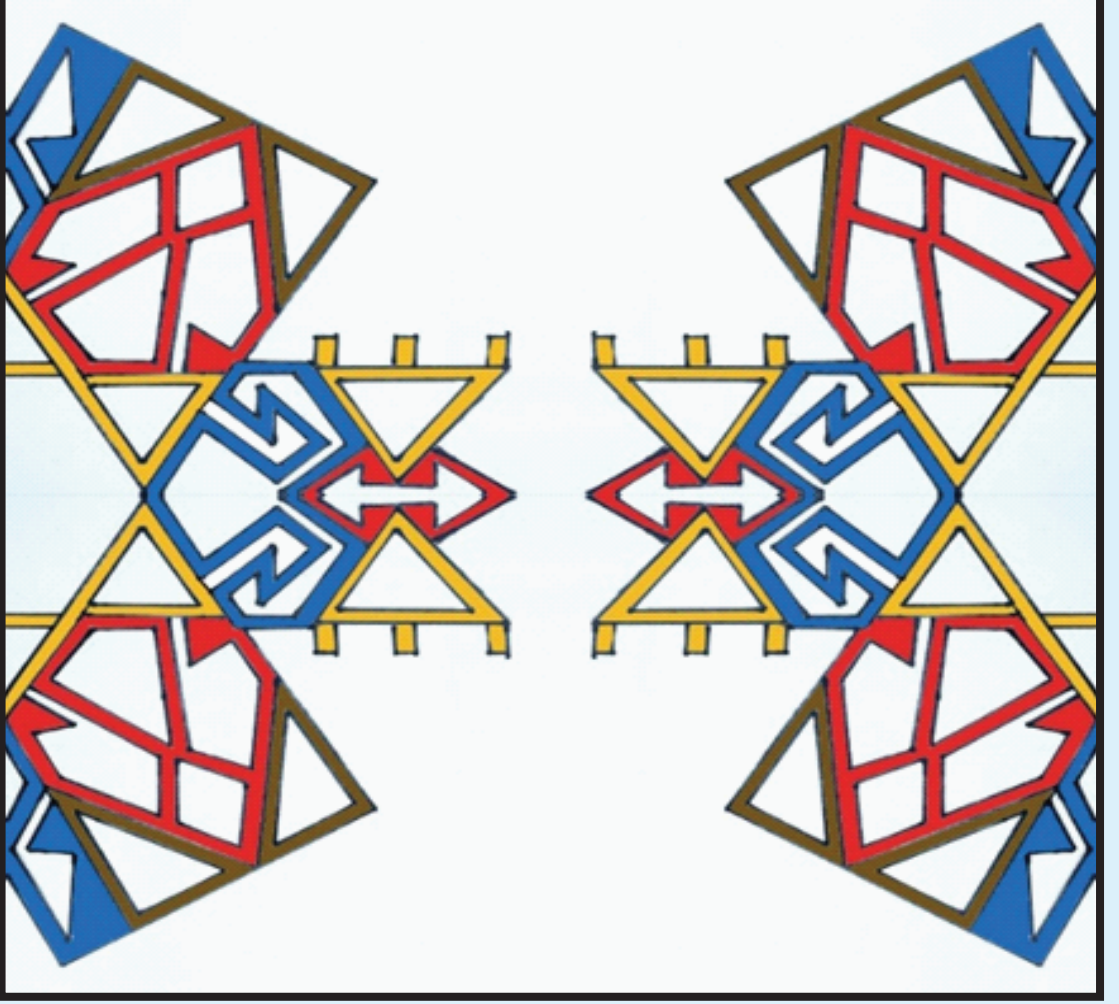
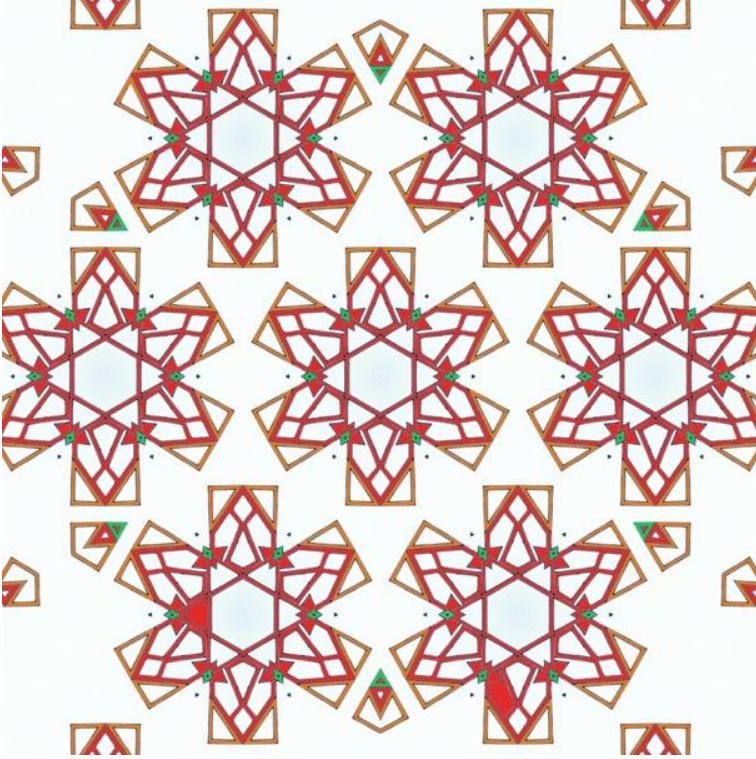

ANADOLU MOTİFLERİNİN ÇAĞDAŞ DESEN TASARIMLARINA YANSIMALARI

Prof. Dr. Ziyne ÖNDOĞAN
Dr. Ece Nüket ÖNDOĞAN
Diellza MINCI

ANADOLU MOTİFLERİNİN ÇAĞDAŞ DESEN TASARIMLARINA YANSIMALARI

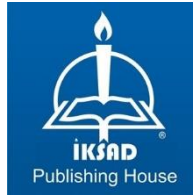

Prof. Dr. Ziyet ÖNDOĞAN

Dr. Ece Nüket ÖNDOĞAN

Diellza MINCI

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.13998818>

Copyright © 2024 by iksad publishing house

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TÜRKİYE TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules. The first degree responsibility of the works in the book belongs to the authors.

Iksad Publications – 2024©

ISBN: 978-625-367-887-6

Cover Design: Ziyet ÖNDOĞAN

October/ 2024

Ankara / Türkiye

Size = 16x24 cm

ÖNSÖZ

Türk kültürel yapısını yansıtan geleneksel Türk el sanatlarının tarihi çok eski devirlere, Ortaasya'ya kadar uzanmaktadır. Üretilen Türk el sanatlarında özellikle kilim, halı gibi Türk dokumalarında kullanılan geneksel motifler geçmişten günümüze uzanan kültürel mirasın en somut örneklerini oluşturmaktadırlar. Kadınların ve genç kızların büyüklerine ve çevrelerine ifade edemedikleri istek, üzüntü, korku, mutluluk, sevgi, aşk, huzur, evlilik gibi duygu ve düşüncelerini yansıttıkları dokumalardaki motifler göçebe ve daha sonraki yerleşik Anadolu hayatının günümüze yansıtıldığı çok zengin bir kültürel mirası ortaya koymuştur. Dokumalarda yer alan işlemler ve motifler o dönemin çadır, halı, kilim, eyer takımları, heybeleri, elbiselerinde hayat bularak dönemin izlerini geleceğe aktarılmasını sağlamıştır.

Geçmişten günümüze gelen ve çağdaş desen tasarımları ile günümüz ürünlerine uyarlanan geleneksel Anadolu motifleri geçmiş ile bugün ve gelecek arasında çok önemli bir kültür yolu oluşturarak, kültürel sürdürülebilirliğe de olanak tanımaktadır. Gelecek nesillerin atalarının gelenek ve göreneklerini bilmeleri, onlardan kalan geleneksel motifler aracılığı ile etkileşim içerisinde olmaları kültürel mirasın aktarılması açısından çok önemlidir. Günümüzde bir çok zanaatkar, tasarımcı ve sanatçı kültürel mirası yaşatmak için tasarımlarına geçmişten gelen her biri anlam yüklü olan sessiz ama güçlü bir dile sahip geleneksel Anadolu motiflerini aktarmaktadırlar. Tüketicinin sürdürülebilirliğe önem vermesi, geçmiş ile bağını güçlendirmek istemesi ise markaları da geleneksel motifleri ticari koleksiyonlarına eklemeye yönlendirmektedir. Ancak markalar genelde kültürel mirası yansıtan geleneksel Anadolu motiflerini kullanırken izin almaya dikkat etmemekte veya motiflerin yöresini, anlamını göz ardı ederek rast gele ticari koleksiyonlarına ekleyebilmektedirler. Bu durum hem kültürel fikri sınai mülkiyet hakları açısından olumsuz bir etki yaratmakta, hem de küreselleşmenin de etkisi ile zaten içiçe geçmiş olan farklı kültürlere ait motiflerin birbirine karışarak kültürel ayak izlerinin silinmesine neden olabilmektedirler. O nedenle bu konuda çok iyi bir toplumsal bilinçlenmeye gereksinim duyulmaktadır.

Diğer alanlarda olduğu gibi modada da kültürel sürdürülebilirliği sağlamak, kültürel mirasa sahip çıkarak sosyal, çevresel ve ekonomik anlamda kültürel kalkınmayı etkin bir şekilde sağlayabilmek için çok iyi bir kaynak araştırmasına ve arşivlemeye gereksinim vardır. Bu çalışmada Anadolu motiflerinin çağdaş sanat pratikleri ile nasıl entegre edilebileceğini ve geleneksel Türk geometrik çizim teknikleri aracılığıyla bu motiflerin çağdaş bağlamlarda nasıl yeniden yorumlanabileceğini incelenmeye çalışılmıştır. Bu motifler, bölge tarihine derinlemesine işlenmiş kültürel semboller olarak verimlilik, doğurganlık ve yaşamın döngüsel yapısını temsil etmektedir ve toplumsal değerler ile inançları yansıtmaktadır. Bu kitabın yazılmasında çok geniş olan Anadolu motifleri kaynakları ile Türk sanatındaki geometrik çizim yöntemleri, simetri ve denge ile figüratif unsurları incelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında geleneksel Anadolu motiflerini üzerilerine yansıtılmış çağdaş çanta tasarımları yapılmıştır. Bu çanta tasarımlarından birisinin tasarımının yanısıra üretimi gerçekleştirilirken, diğer tasarımlar dijital ortamda gerçekleştirilmiştir.

Hazırlanan bu kitabın, çok eski ve güçlü bir geçmişe dayanan ve birçok Anadolu kültürünü içerisinde barındıran geleneksel Anadolu motiflerinin okuyucuya aktarılmasına destek olması ve gelecek kaynaklara ışık tutmasını diliyoruz. Kitabımızın hazırlanması ve yazılması sürecinde desteklerini daima yanımızda hissettiğimiz sevgili ailelerimize minnetlerimizi sunmaktan mutluluk duyuyoruz.

Kitabımızı değerli ailelerimize ithaf ediyoruz.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	iii
GİRİŞ	5
1. KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	9
1.1. Kültür Kavramı.....	9
1.2. Kültürel Önem	12
1.3. Kültürel Sürdürülebilirlik	14
1.4. Modada Kültürel Sürdürülebilirlik	21
2. GELENEKSEL DOKUMALARDA ANADOLU MOTİFLERİ	25
2.1. Doğum ve Üreme ile İlgili Anadolu Motifleri.....	29
2.2. Yaşam ile İlgili Anadolu Motifleri	47
2.3. Hayatı Koruma ile İlgili Anadolu Motifleri	54
2.4. Ölümsüzlük ile İlgili Anadolu Motifleri.....	57
2.5. Ölüm ile İlgili Anadolu Motifleri	59
3. GELENEKSEL MOTİFLERİN DÖNÜŞÜMÜ	61
4. GEOMETRİK SÜSLEME.....	63
5. GEOMETRİK SÜSLEME TEKNİĞİ İLE GELENEKSEL ANADOLU MOTİFLERİNDEN DESEN TASARIMLARI	68
6. GELENEKSEL ANADOLU MOTİFLERİ İLE TASARLANAN ÇANTA KOLEKSİYONU	76
7. DEĞERLENDİRME	87
KAYNAKÇA	91

GİRİŞ

Sanatta gelenek ve modernitenin kesişimi, kültürel kimlik, toplumsal değerler ve sanatsal ifadenin evrimine dair içgörüler sunan dinamik bir araştırma alanıdır.

Anadolu, tarih öncesi çağlardan günümüze kadar dünyanın önemli yerleşim alanlarının başında gelmektedir. Geçmişten günümüze Anadolu'daki medeniyetlerin çok zengin ve geniş bir yelpazeye sahip kültürel birikimi içerisinde sakladığı günümüze kadar gerçekleştirilmiş arkeolojik çalışmalarla her gün biraz daha gün yüzüne çıkmaktadır. Coğrafi konumundan dolayı stratejik bir öneme sahip olan Anadolu, insanlık tarihi boyunca daima çok büyük bir öneme sahip olmuş ve birçok uygarlığa ev sahipliği yaparak, günümüz devletlerinin medeniyetlerinin doğduğu ve geliştiği yer olmuştur. Bu nedenle Anadolu, birçok farklı kültürün izlerini taşımaktadır. Türklerin Anadolu'daki varlığı, Orta Asya'dan göç eden küçük gruplarla başlamış ve 1071 yılında kalıcı yerleşime dönüşmüştür. Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle birlikte, çadır, heybe ve kilim gibi göçebe kültürünün sembolü olan dokuma ürünleri, Anadolu coğrafyasında günümüze kadar varlıklarını sürdürmüştür (Değer, & Gür, 2021).

Anadolu coğrafyasının tarihi ve kültürel dokusuna derinlemesine işlemiş olan motifler, bereket, doğurganlık ve yaşamın döngüsel doğasına dair güçlü semboller olarak hizmet etmekte ve süregelen toplumsal inanç ve değerleri yansıtmaktadır. Motifler, kültürleri tanımlamak, kimlikleri ortaya koymak ve gelenekleri korumak gibi önemli işlevlere sahiptir. Aynı zamanda sanat ile günlük yaşam arasında organik bir bağ oluşturduklarını gösterirler. Bir bölgenin coğrafi koşulları, hayvan ve bitki örtüsü, duygusal unsurlar gibi faktörler, motiflerin oluşumunda belirleyici rol oynar (Oyman, 2019).

Geniş bir coğrafya üzerinde sürekli göçebe hayatı yaşayan Türkler, bu sayede çok çeşitli toplumlarla etkileşime geçmişler ve bu süreçte karşılıklı kültürel alışverişte bulunmuşlardır. Türklerin bir çok toplumla etkileşime girmesi, Türk kültürünün de dinamik bir yapı kazanmasına neden olmuştur (Koç, & Koca, 2016). Anadolu halkı, Cumhuriyet'ten önce uzun yıllar boyunca okumamış ve okutulamamıştır. Özellikle yazı dilinden yoksun kadınlar,

düşüncelerini şekillerle anlatıp; bu şekillere çeşitli renkler ekleyerek her birine ayrı bir anlam vererek, bu anlamlı şekilleri, çizgileri halıya, kilime, yağlığa, çorabına ve iç çamaşırlarına işlemişlerdir (Önder, 1968). Yüzyıllar boyunca kilim motifleri ve desenleri, kadınların başkalarına sözle ifade edemedikleri umut, aşk, korku ve ölüm gibi istek, duygu ve beklentilerinin sözsüz olarak ifade edilmesini sağlayan araçlar olarak kullanılmıştır. Evdeki erkekler ava veya savaşa giderken, kadınlar kilim dokuyarak bu duygusal süreçleri yansıtmışlardır. Bu nedenle kilimler, kadınların duygu ve düşüncelerini motifler ve sembollerle dokudukları kendine özgü bir zenginlik içeren duygusal, entelektüel, duygusal ve sanatsal mesajlar içeren çok zengin bir dile sahiptirler. Bu yönleri ile tarihler boyunca kilimler ve halılar toplumda kadınların sessiz dilleri haline dönüşmüşlerdir. İşte bu nedenle kilimler ve halılar, bir toplumun tarihsel, kültürel ve psikolojik birikimlerini temsil eder (Oyman, 2019).

Halı ve kilimler ile geleneksel sanat eserleri ve tasarımlarında kullanılan Anadolu motiflerinin anlamı, sanat tarihinin temel bir yönüdür. Sanat tarihçilerinin ikonografi olarak adlandırdığı Anadolu kilimlerinde anlamı belirlemek zor ve hatta zaman zaman imkansız bir iştir. Bu, Anadolu kilimlerinde anlam anlatıları olduğu iddia edilen çok sayıda örneğin basılı olarak ortaya çıkmasına engel olmamıştır (Denny, 2018).

Günümüzde birçok sanatçı, yeni motifler ve desenler oluştururken farklı çizim tekniklerine başvurmaktadır. Bu teknikler arasında, ilk bakışta bağlantılı görünmese de, geleneksel Türk geometrik çizim teknikleri dikkat çekici bir uyum sunmaktadır. Yüzyıllar boyunca mimaride, süslemede ve dekorasyonda kullanılan bu teknikler, estetik açıdan zengin ve kültürel bir mirası yansıtmaktadır. Hem tarihsel hem de modern Türk sanatında önemli bir yere sahip olan bu yöntemler, günümüz sanatçılarının çalışmalarına ilham kaynağı olmayı sürdürmektedir. Sanatçılar ve tasarımcılar, geometrik ilkeleri ustalıklı uygulayarak, sadece estetik açıdan değil, aynı zamanda diğer toplumların olduğu gibi Anadolu kültürel mirasının aktarımı için de geçmişten günümüze köprü kurarak, kültürlerin nesilden nesile aktarılmasında önemli bir görev üstlenmektedirler.

Araştırmada, günümüzde de kültürel korumaya sahip Anadolu motifleri incelenmiş, günümüz modern sanat, tasarım ve üretiminde temel teşkil eden semboller ortaya konulmuştur. Araştırmada, geleneksel motiflerin yenilikçi yaklaşımlarla günümüz teknolojisinde uygulanması ile kültürel koruma kapsamında kültürel sürdürülebilirliğe de dikkat çekilerek çağdaş yorumlamaların orijinal motiflerin özünü ve anlamını ne ölçüde koruduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. Geçmişten gelen kültürel değerlere sahip motiflerin günümüze yansıtılarak sanatsal yenilik yoluyla geleneklerin korunması ile kültürel motiflerin zaman ve mekân sınırları aşma kapasitesini vurgulamaktadır. Böylece giderek dijitalleşen ve küresel bir pazara dönüşen bir dünyada geçmiş ile günümüz modern dünyası arasında geleneksel motifler ile kültürel bağlantı kurulmasını kültürel korumada sürdürülebilirliğin önemi de ortaya konmaktadır.

Araştırmada, doküman analizi kullanılarak Anadolu kültüründe önemli bir yere sahip olan Anadolu motiflerinin zengin dokusunu incelenmiş ve geleneksel Türk geometrik çizim tekniklerinin çağdaş sanat ve tasarım uygulamalarına uygulanması irdelenmiştir. Araştırmanın amacı; Anadolu motiflerinin sembolik dilini ortaya çıkarmak, tarihi halı ve tekstil dokumalarındaki motiflerin günümüz sanat eserleri ve tasarımlarında kullanımını ortaya koymak ve kültürel korumanın sürdürülebilirliğini incelemektir. Araştırmada, geleneksel motiflerin çağdaş geometrik teknikler kullanılarak yeniden tasarlanması ve canlandırılmasında bir dizi deneysel sanat eseri aracılığıyla bu motiflerin gelişimi ve uygulanması ortaya konmaktadır.

Nitel analiz yöntemlerinden doküman analizi yapılan çalışmada, kültürel mirası ortaya koyan Anadolu motiflerinin geçmiş ve günümüz tasarım uygulamaları analiz edilerek, elde edilen bulgular ışığında günümüz modern eşyalarına uygulanmasında motiflerle bezeli çanta modelleri geliştirilmiştir. Böylece nitel olan bu çalışmanın bulguları doğrultusunda modern çizgileri geleneksel Anadolu motifleri ile birleştiren çanta tasarımları gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada gerçekleştirilen geleneksel motiflerden esinlenerek modern tasarımlar oluşturma sistematığı, gelenekselden yola çıkarak, küreselleşme ve modernleşme sürecinde geleneksel motiflerin günümüz tasarımlarına

uyarlanması sırasında kültürel kimliğin korunmasına özen göstermiştir. Geleneksel Anadolu motiflerinin çağdaş desen tasarımlarına yansıtılma sürecinde “Kültürel Sürdürülebilirliğe” gösterilen özen açısından kültürel geleneklerin sürdürülmesi için gelecek çalışmalara örnek oluşturabileceği ön görülmektedir.

1. KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1.1. Kültür Kavramı

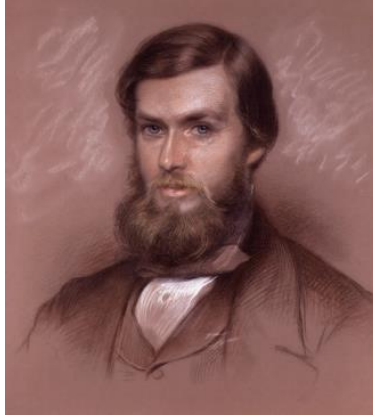
Kültür toplumlarda nesilden nesile aktarılan, toplumu toplum yapan değerlerin bütünü ve bir toplumun geçmişi ile arasındaki en kuvvetli bağıdır. Kültürün bireyler ve toplum açısından sağlık, eğitim, yerler ve topluluklar gibi birçok alanda olumlu etkileri vardır. Kültür, sosyal veya ekonomik konulardaki etkisinden bağımsız olarak kendi başına bir değere sahiptir. İyi bir kültür, kültür çalışanlarının kültürel mesleklere olan bağlılığının yanı sıra birçok hükümet ve örgüt politikasının merkezinde yer almasının da temel nedenini oluşturmaktadır.

Dilbilimciler kültür kelimesinin kökenini tarıma dayandırmaktadır. Kültür sözcüğü, “Edere-cultura” kelimesinin Latince’de daha çok “toprak kültürü” anlamında kullanıldığı ileri sürülmektedir. Kültür etkin ve uygulayıcı varlık olarak insanın evrenselliği belirleyen tarihsel gelişiminin ana unsurudur (Mejuyev, 1987). Kültür, toplumların ve toplumda yaşayan insanların karakteristik özelliklerini yansıtan, toplumların gelenek ve görenekleri ile duygu ve düşünceleri, kendilerine özgü yaşam tarzları, hayat görüşleri, sanat ve tasarım zevkleri, tüketim alışkanlıkları, giyim ve yemek tercihleri, el sanatları gibi değerleri ortaya koyan milli değerlerdir (Öztürk vd., 2020).

Kültür toplumu oluşturan insanlar arasındaki birlik beraberlik duygusunu kuvvetlendirirken toplulukların topluma dönüşmesinde büyük rol oynayan böylece toplumların diğer toplumlar karşısında güçlü olmasını sağlayan bir olgudur. Kültür disiplinlerarası bir kavramdır. Kültür kavramının günümüze kadar en yaygın kabul görmüş tanımı İngiliz Antropolog olan Sir Edward Burnett Tylor tarafından 1871 yılında yapılmıştır. Tylor’ın en önemli eseri Darwin’in biyolojik evrim teorisinden kısmen etkilenerek, ilkel kültürlerden modern kültürlere doğru evrimsel, ilerici bir ilişki teorisini geliştirdiği İkel Kültür’dür (1871) (Street, 2024). Edward Tylor, kültürün biyolojik bir özellik olmaktan ziyade öğrenilip edinildiğini belirten ilk kişidir.

Tylor’a göre kültür; inanç, ahlak, etik, gelenek ve görenekler, sanat, bilgi ve hukuk ile kişinin içinde yaşadığı toplumda edindiği diğer yetenek ve alışkanlıklarından oluşan bütündür (Güvenç, 2010). Tylor’ın tanımı aynı

zamanda kültürün ilk antropolojik tanımlarından biridir ve günümüz çağdaş kültür kuramcıları tarafından en geçerli tanım kabul edilmektedir. Tylor'ın tanımına göre kültür kavramı; zihinsel yetenekleri (düşünceleri) ve davranışları (eylemleri) içermektedir. Ayrıca, kültür öğrenilir, paylaşılır, sosyaldir (grup içinde var olur), bütünleşik bir bütündür ve diyalektiktir.

Görsel 1.1. Sir Edward Burnett Tylor, İngiliz Antropolog
(<https://www.britannica.com/biography/Edward-Burnett-Tylor>)

Kültür, bir topluluğu oluşturan kişilerin inançlarını, gelenek ve göreneklerini anlama, yapılandırma ve düzenlemedir (Çakmak, 2020). Kültür sözcüğü, Latince kökenli olup toprak kültürü anlamına gelen “*edere-cultura*” sözcüğünden gelmektedir (Mejuyev, 1987). Bu görüşü destekleyen bir tanıma göre de “kültür” kelimesinin kökeni, Latince’de “yetiştirmek, korumak” anlamlarına gelen “*colere*” sözcüğünden türetilmiş “*cultura*” kelimesidir. (Williams, 2018). “*Colere*” sözcüğü anlam olarak çok zengin içeriğe sahiptir. İçeriğinde; işleme, onarma, inşa etme, bakım ve özen gösterme, ekip biçme, iyileştirme, eğitime vb. birçok anlamı barındırmaktadır. “*Cultura*” terimi, tarihte ilk olarak tarımsal kavramları tanımlamada kullanılmıştır. Romalılar da “*cultura*” kelimesini insanların tarlada ekerek yetiştirdiği bitkileri doğal bitkilerden ayırmak amacı ile kullanmışlardır. Günümüzde de insanlar tarafından açık ve kapalı seralarda, tarlada veya laboratuvar ortamında geliştirilip yetiştirilen bitkiler “kültür bitkisi” olarak tanımlanmaktadır (Oğuz, 2011).

Kültür kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından "tarihsel ve toplumsal gelişimi boyunca ortaya konulan maddi ve manevi değerlerin bütünü ile bu değerlerin yaratılmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların toplamı" şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Kültür; bir toplum dilinde kullanılan en karmaşık iki veya üç kelimedenden biridir (Williams, 2018). Kültür kavramı, farklı şekillerde kullanılsa da insan hayatında çok az konu fikirlerden ve kavramlardan daha güçlüdür ve kültür, hayatın her alanında en etkili olan kavramlardan biridir (Fairclough, 2015).

Kültür bir toplumu toplum yapan insanın içinde varolduğu gerçekliği ortaya koyduğu kavramdır. Bu nedenle bir toplumun geçmişten gelen ortak değerini ifade eden ve ortak coğrafyadan doğan kültür, nesiller boyunca olgunlaşan sürdürülebilir bir özelliğe sahiptir. Ticari sınırların kalktığı, teknolojinin hızla ilerlediği dijitalleşip küreselleşen dünyada toplumların ulusal özellikteki kültürleri giderek diğer toplumların kültürleri ile harmanlanarak evrensel kültürün etkisinde kalmaktadır.

Kültürlerin içiçe geçmesi ile toplumlar kendi kültürlerini sürdürülebilir kılarken, başka kültürleri de kendi kültürlerine katarak kültürlerinin zenginleşmesini sağlamaktadırlar. Bu da kültürel değerlerin giderek evrensel olmasına da yol açmaktadır. Çünkü toplumlar birbirlerinin kültürlerini karşılaştırdıkça ve kendilerine uyarladıkça, kültürler arasında benzer özellikler de ortaya çıkmaktadır.

Kültür toplumlarda nesilden nesile aktarıldıkça kültürel miras ortaya çıkmaktadır. Bu da geçmiş ile bugün ve gelecek arasında güçlü bir değerler zincirini oluşturmaktadır. Kültürel miras geleneksel ile yeniyi birleştirerek toplumlarda her alanda kültürel sürdürülebilirliği sağlamaktadır. Kültürel sürdürülebilirlik hayatında her alanında uygulanabilmektedir. Özellikle geçmişin kültürünü yansıtan geleneksel motiflerin modern sanat eserleri, dokümanlar ve tasarımlara hayat vermesi de kültürel sürdürülebilirlikte önemli bir etkiye sahip olmaktadır.

1.2. Kültürel Önem

Geçmişten günümüze içinde barındırdığı toplumların kültürel değerlerini nesilden nesile aktarılmasında çok önemli olan Anadolu doğum motifleri, Anadolu toplumunun karmaşık dokusunu ve tarihsel evrimini yansıtan derin bir kültürel öneme sahiptir. Anadolu halı ve tekstil dokumalarına derinlemesine işlemiş olan bu motifler, doğurganlık, bereket ve varoluşun döngüsel doğası gibi yaşamın temel yönlerinin görsel temsilleri olarak hizmet etmektedir.

Genellikle kadınlar tarafından dokunan dokumalarda kullanılan Anadolu motifleri, kadınların sözlü olarak ifade edemedikleri hayata dair isteklerini, sevinçlerini, üzüntülerini, beklentilerini, endişelerini ifade etmektedir. Örneğin; kadınlar evlenme isteklerini dokumalara saç bağı motifi ile yansıtırken, sonsuz aşk isteklerini “ying yang” motifi, korkuları, bağlanmalarını “muska” veya “nazar” motifleri, huzur ve barış içerisinde sonsuz aile hayatı isteklerini “hayat ağacı” motifi ile aktarmışlardır.

Doğum, yaşam, ölüm gibi birçok konuda sözsüz olarak kendilerini dokumalara aktardıkları motifler günümüz çağdaş dokumalarında da sıklıkla kullanılmaktadır (Oyman, 2019). Bu da toplumların kültürel verilerini işlemeleri aracılığı ile kültürel miraslarını aktarmalarında kültürel sürdürülebilirlik açısından toplumların gelişmesinde büyük bir öneme sahiptir.

Geçmişten günümüze kullanılan Anadolu motifleri kültürel kimliğin oluşturulması açısından kültürel öneme sahiptir. Kültürel kimlik; kişilerin doğumundan itibaren deneyimleri sonucu kendi benliklerine kattıkları öğretiler, kazanımlar ile doğru orantılı olarak ortaya çıkmaktadır (Koyuncu Okça, 2015). Bu kültürel kimlik toplumların ortak çerçevesi doğrultusunda toplumların sahip olduğu ortak değerleri oluşturan öğelere göre şekillenmektedir.

Kültürel kimliği ortaya koyan Anadolu motiflerinde zanaatkarlar kendi değerlerinin yanısıra sıra içinde buldukları toplumun kültürel değerlerini de yansıtarak kültürel miras olan kültürel kimliğin günümüze aktarılmasında çok önemli görevler üstlenmişlerdir. Anadolu zanaatkârları dokumalara işledikleri ya da baskı yaptıkları motifler aracılığıyla sadece doğurganlık,

doğum, yaşam, ölüm ve benzeri kavramları sembolize ederken, kültürlerin de nesilden nesile aktarılmasını sağlamışlardır.

Dokumalara hayat veren Anadolu motifleri sembolize ettikleri duygu ve düşüncelerin de ötesine geçerek daha derin kültürel kavramların sürdürülebilirliğini sağlayarak günümüz çağdaş dokumalarında da geçmiş toplumların kültürel değerlerini somutlaştırmaktadır. Örneğin; tarih boyunca Türk toplumları tarafından sonsuzluğun ve hayatın sembolü olarak tasvir edilen hayat ağacı motifi, Anadolu dokumalarında yaygın kullanılmıştır ve bütün canlıların birbirine bağlılığını ve doğanın döngüsel ritmini sembolize etmektedir (Tüm Cebeci, 2022). Benzer şekilde, annelik ve doğumu betimleyen motifler, yaşamın taşıyıcısı, aile ve toplum refahının koruyucusu olarak kadınlara duyulan saygıyı ifade etmektedir. Ayrıca, Anadolu doğum motiflerinin geleneksel sanat formlarında korunması, kültürel sürdürülebilirliği ve kültürel kimliği de yansıtmaktadır.

Teknolojik ilerlemelerin de etkisi ile hızla küreselleşen ve dijitalleşen dünyada dokumalara hayat veren Anadolu motifleri, günümüz Anadolu insanların atalarının mirasına bağlayan, aidiyet duygusunu ve kültürel köklerle gurur duymayı teşvik eden, geçmişle bağ kurmalarını sağlayan çok önemli bir görev üstlenmektedir.

Anadolu motiflerinin çağdaş sanat ve tasarımlarda yeniden yorumlanması, bu motiflerin günümüzde yeniden canlandırılmasını sağlamakla kalmayıp, kültürler arası iletişimi de teşvik etmektedir. Geleneksel Anadolu motiflerini çağdaş sanatsal tekniklerle bütünleştiren sanatçılar ve zanaatkarlar, geçmişle bugün arasında köprü kurarak Anadolu kültürel mirasının günümüzün küresel dünyasında etkinliğini sağlarken, geçmişten gelen kültürel değerlerin sürdürülebilirliğini gerçekleştirmektedirler. Özellikle geçmişten günümüze gelen motifleri yansıtan tasarımlarda sürdürülebilirlik giderek önemli bir kavram oluşturmaktadır. Bu nedenle markalar, sanatçılar ve işletmeler tasarımlarında kültürel sürdürülebilirliği ön plana almaktadırlar (Öndoğan ve ark., 2022).

1.3. Kültürel Sürdürülebilirlik

Kültürel değerlerin yüksek etkileşimde bulunduğu alanlarda geleneksel motiflerle süslenen sanat ve tasarım olgusu yer almaktadır. Toplumların geçmişten gelen kültürel değerlerini gelecek nesillere aktarmalarında geleneksel motiflerin sürdürülebilirliği son derece önem taşımaktadır. Özellikle teknolojinin giderek ilerleyip dijitalleştiği günümüz teknolojisinde toplumların geleneklerini ve geçmiş yaşam tarzlarını yansıtan geleneksel motiflerin günümüz modern tasarımlarında kullanılması, dijitale aktarılması, geçmişten gelen motiflerin günlük yaşama göre modern çizgileri ile entegre edilmesi; geçmiş ile bugün ve geleceğin birleştirilmesi açısından kültürel sürdürülebilirliği sağlayan önemli bir etken olmaktadır. Bu bağlamda kültürel sürdürülebilirlik; bir toplumun sahip olduğu soyut ve somut bütün kültürel değerlerin ekonomik sürdürülebilirlik açısından korunmasını içerirken, sosyal yapı açısından da yerel politikaların ve ekonomik etkenlerin teşvik edilmesini sağlamaktadır.

En genel tanımı ile kültürel sürdürülebilirlik; özellikle küreselleşen dünyada, bir toplumun diğer toplumlar karşısında geçmiş alışkanlıklarını, geleneklerini, değerlerini koruma, iyileştirme ve günümüz koşullarına uygun şekilde entegre etme yeteneği olarak ifade edilebilir. Kültürel sürdürülebilirlik sürdürülebilirliğin sosyal boyutunu oluştururken, toplumsal olarak sosyal yapının korunmasında geçmiş ile bugünün arasında köprü oluşturulmasında sürdürülebilirliğin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kritik bir görev üstlenmektedir. Çünkü küreselleşen pazar koşulları, toplum kültürlerinin birbirine karışmasına ve kültürel asimilasyona neden olurken, kültürel sürdürülebilirlik açısından da bir tehlike ortaya koymaktadır. Küreselleşme ile toplumların kültürleri birbirine karışıkça geçmişten gelen izler de ortadan kalkmaya başlamaktadır. İşte bu noktada geçmişi yansıtan geleneksel motiflerin dokumalarda kullanımı kültürel sürdürülebilirlik açısından önem taşımaktadır.

Geleneksel motifler geçmişin bugüne homojen olarak aktarılmasını sağlarken, günümüz modern çizgisi ile birleşerek sürdürülebilir tasarımların ortaya konmasını sağlamaktadır. Toplumlar ekonomik açıdan büyümeyi sağlamak için çaba gösterirken teknoloji karşısında geleneksel değerlerini

kaybetmemek için de geleneksel motiflerini günümüz tasarımlarında kullanmaya özen göstermektedirler. Teknolojinin egemen olduğu büyük toplumlar küçük toplumların kültürel değerlerinin yozlaşmasına ve giderek yok olmasına neden olmakta bu da kültürleşmeyi ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle küçük toplumlar büyük toplumlar karşısında geleneksel değerlerini koruyabilmek amacı ile dokumalarda ve diğer ürünlerin üretiminde geleneksel motiflerini günümüze aktarmaya çok daha önem vermektedirler. Böylece geleneksel motiflerle süslenmiş ürünlerin sanat ve tasarım açısından kültürel değerlerinin artmasını sağlamaktadırlar. Geleneksel motifler kültürel değeri ürün ve tasarımlarda farklı şekillerde yansıtır (jin, 2022):

– Geleneksel motifler, toplumların tarihi hafızasını ve kültürel mirasını temsil eden, milli kültürün mirası için önemli bir taşıyıcıdır.

– Geleneksel motifler, bir toplumun sanatsal yeteneğini derin anlamları, güzel biçimleri ve mükemmel işçiliğiyle sergileyen benzersiz bir sanatsal değere sahiptir.

– Geleneksel motifler, modern toplumun gelişimi için hala olumlu yol gösterici öneme sahip olan “cennet ve insanın birliği” ve “uyumlu bir arada yaşama” gibi felsefi fikirler açısından zengindir.

– Geleneksel motifler, ulusal kimliği ve gururu güçlendirebilen, sosyal uyum ve istikrarı teşvik edebilen güçlü bir sosyal bütünlüğe sahiptir.

Kültürel sürdürülebilirliği sağlayabilmek için toplum merkezli araştırmaların artırılması çok önemlidir. Ancak kültürel sürdürülebilirlik sosyal sürdürülebilirliğin içerisinde yer alması nedeni ile kültürel sürdürülebilirlik açısından standart bir yöntem söz konusu değildir. Kültürel sürdürülebilirlikte önemli olan kriterler toplumdan topluma değişmektedir. Kültürel sürdürülebilirlik çok yönlü yorumlanabilmektedir. Bu konudaki bilimsel çalışmalar, kültürel sürdürülebilirliğin yedi temel hikaye etrafında organize edildiğini göstermektedir. Bu konular; ekonomik uygulanabilirlik, miras, çeşitlilik, canlılık, yerellik, ekolojik açıdan kültürel dayanıklılık ve doğal kültürel medeniyet olarak sıralanabilir. Bu hikayeler bazı yönler açısından farklılık göstermesinin yanısıra kısmen birbirine bağlıdır ve birbirleri ile örtüşmektedir (Soini, & Birkeland, 2014).

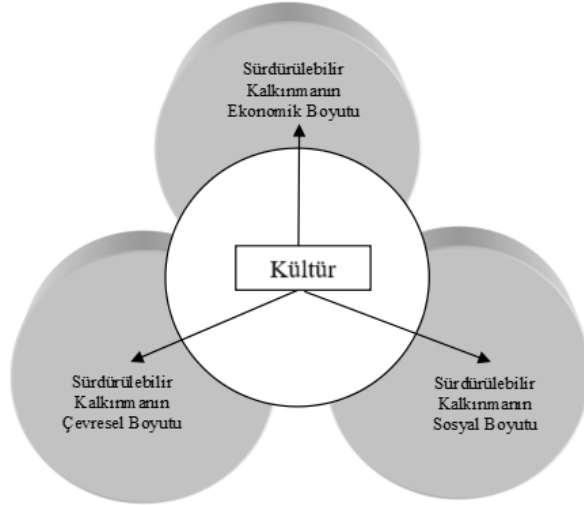
Kültürel sürdürülebilirlik, toplumdaki soyut ve somut kültürel öğelerini ekonomik sürdürülebilirlik açısından teşvik edecek şekilde koruma çabalarının hepsini içermektedir. Ayrıca kültürel sürdürülebilirlik sosyal faaliyetler aracılığıyla yerel politikaları ve ekonomik faktörleri de teşvik etmektedir. Örneğin; geçmişten gelen geleneksel motiflerin günümüz dokumalarının modern tasarım ürünlerine uyarlanarak katma değer yaratan ürünler haline dönüştürülmesi, sergilenmesi, satılması geçmiş ile bugünü birleştirirken, yaratılan katma değer ile de topluma sosyal açıdan fayda sağlayan bir kültürel gelir ortaya koymaktadır. Bunlar göz önüne alındığında toplumlar sürdürülebilir ekonomi oluşturabilmek için kültürel sermayelerini kullanmaktadırlar (Yapı Kredi, 2023). Geleneksel motiflerin kullanımı ile tasarlanan ve üretilen ürünler, sergilendiklerinde veya satışa sunulduklarında, bu ürünlerden elde edilen gelir, sürdürülebilir bir ekonomi yaratırken kültürel sürdürülebilirliğe de katkıda bulunmaktadır.

Günümüz dokumalarının ve diğer ürünlerin tasarımlarında estetik öğelerin kültürel değerleri gösteren geleneksel motiflerle sentezlenmesi toplumları ifade eden toplumsal eserlerin ortaya çıkmasını böylece kültürel sürdürülebilirliği sağlamaktadır. Toplumların kültürel değerlerinin geleceğe aktarılmasını sağlayarak küresel ve ulusal anlamda varlıklarının sürekliliğini amaçlayan sürdürülebilirlik kavramı, diğer geleneksel değerler gibi geleneksel motiflerin de kültürel boyutları ile anlatılmasının önemini vurgulamakta ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğine dikkat çekmektedir (Gültekin, & Dikmen, 2006).

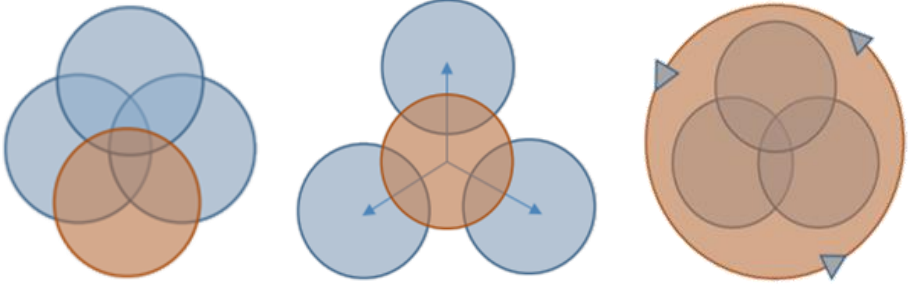
Sürdürülebilirlik; bağlamsal, tarihsel ve coğrafi olarak somut olması nedeniyle kültürel; geçmişten günümüze insanların geleneksel motiflerle süsledikleri dokumalar ve diğer ürünler kültüre dokunmuştur. Kültür, anlatsal organizasyon aracılığıyla ortaya çıkar ve anlaşılabilir ve kültürel sürdürülebilirlik, geçmişi geleceğe ve yerel olanı küresel olana bağlayan anlatılar aracılığıyla yaratılan bir toplumsal süreç olarak ortaya çıkabilir (Birkeland, 2015). Toplumlar kültürel sürdürülebilirlik kapsamında en çok süsleme öğelerini kullanmaktadırlar.

Süsleme öğelerinde; kompozisyon biçimleri, renkler ve motifler gibi öğeler süslemelerin hangi amaçla tasarlandığını gösteren en önemli ölçütler

olmaktadır. Motiflerin içerdiği anlamlar, kişilerin evreni, doğayı ve kendisini nasıl algıladığını ortaya koyan etkili bir sözsüz iletişim dilidir. Bu iletişim dili ile kişiler sözle ifade edemedikleri duygu ve düşüncelerini yeni tasarımlarına aktarmaktadırlar (Nas, 2012). Kültürel sürdürülebilirliğin sağlanmasında kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması esastır. Birçok zenginliği içerisinde barındıran kültürel miras; somut kültür, soyut kültür ve doğal miras olmak üzere üç temel içerikten oluşmaktadır. Somut kültür; geleneksel motifler, mimari yapılar, sanat eserleri, kitaplar gibi değerlerden oluşurken, soyut kültür; gelenekler, yöresel folklor, dilbilgisi gibi değerlerden, doğal miras ise, o bölgedeki flora ve fauna, ekosistemler ve jeolojik yapılar gibi biyolojik çeşitlilik unsurlarının toplamını içermektedir. Kültürel sürdürülebilirliği sağlayan kültürel miras sürdürülebilir kalkınmada da önemli bir görev üstlenmektedir. Bu özelliği sayesinde kültür, toplumlarda sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlar ile birleşerek yaratıcı endüstrilerin etkin hale dönüştürerek itici gücü haline gelmektedir. Bu üç boyut kültürel miras diyagramını oluşturmaktadır (Görsel 1.2.). Kültürel sürdürülebilirlik diyagramına göre toplumlarda ekonomik, sosyal ve çevresel boyut içiçe geçmiştir ve bunların birleşimi kültürü ortaya koymaktadır.

Görsel 1.2. Sürdürülebilir kalkınma sağlamada kültür–kültürel sürdürülebilirlik diyagramı
(*Streimikiene, Mikalauskiene, & Kiausiene, 2019*)

a. Sürdürülebilir kalkınmada kültür b. Sürdürülebilir kalkınma için kültür c. Sürdürülebilir kalkınma olarak kültür

Görsel 1.3. Kültürel sürdürülebilirlikte kültürün sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisi
(<https://www.culturalsustainability.eu/conclusions.pdf>)

Sürdürülebilir kalkınmada kültür (turuncu renk ile gösterilen alan) sosyal, çevre ve ekonomi (mavi ile gösterilen alanlar) boyutlarının yanında 4. temel boyut olarak yer alır (Görsel 1.3.a.). Kültür diğer üç boyut arasında aracılık eder (Görsel 1.3.b.) Bu dört boyutun içiçe geçmesi ile sürdürülebilir kalkınma ortaya çıkmaktadır. Kültür sürdürülebilir kalkınmanın temelidir. Diğer 3 boyutu bir araya getirerek uyum içerisinde aynı yönde hareket etmelerini ve gelişmelerini sağlar (Görsel 1.3.c.). Görsel 1.3.c.'deki okların yönü kültürün ve sürdürülebilir kalkınmanın sürekli değişen dinamiklerini göstermektedir. Dört boyutun bir araya gelmesi ile sürekli değişen ve günümüz koşullarına uyumlu hale gelen dinamikler kültürel mirası da geçmişten günümüze taşıyarak kültürel sürdürülebilirliğe katkıda bulunmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma birçok kavramı içerisine almaktadır. Kavram ilk olarak, Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'nin “canlı kaynakların korunması yoluyla sürdürülebilir kalkınmayı sağlama genel amacı” ile “Dünya Koruma Stratejisi”ni 1980 yılında sunmasıyla öne çıkmıştır. Daha sonra 1987 yılında hazırlanan Brundtland Komisyonu Raporu (WCED 1987) ile sürdürülebilir kalkınmanın anlamının çok daha geniş bir alanı içerdiği vurgulanarak, Birleşmiş Milletler açısından önemi çok daha üst sıralara taşınmıştır (Kangas, et. all., 2017). Brundtland Komisyonu Raporu'nda, sürdürülebilir kalkınmanın tek bir odağı veya hedefi olmadığını, ekonomik, sosyal ve çevresel sistemlerin aynı anda sürdürülebilir olması gerektiği belirtilmiştir (WCED, 1987). Raporda, tüketicilerin algılanan ihtiyaçlarının kültürel ve sosyal olarak belirlendiği ve sürdürülebilir kalkınma sürecinin, ekolojik olarak mümkün olan ve insanların makul ölçülerde isteyebileceği

sınırlar dahilindeki tüketimlerini gösteren değerlerin teşvik edilmesini gerektirdiği ifade edilmiştir. Brundtland Raporu'ndan Rio Zirvesi'ne (1992) ve ötesine uzanan sürece paralel olarak, Dünya Kültür ve Kalkınma Komisyonu (WCCD) ve UNESCO ile kültürel olarak sürdürülebilir kalkınma hakkında yeni bir tartışmayı başlatılmış ve sürdürülebilir kalkınmanın çok daha geniş bir platforma taşınmasını sağlanmıştır.

WCCD raporu (1995), kültür politikası ile sürdürülebilir kalkınma arasında bağlantı kurup kültürü bir dizi ekonomik, politik ve toplumsal sorunla ilişkilendirmiştir. Bu raporda kültür, genel olarak “birlikte yaşama biçimleri” olarak tanımlanmış ve “varlığa anlam katmak” açısından değerlendirilmiştir (WCCD, 1995). Sürdürülebilir kalkınma kavramı ile ortaya konan değerler ile kültürel mirasın önemi de ortaya çıkmıştır. Kültürel miras; geçmişten günümüze aktarılmış olan, toplumların sürekli değişen değerlerini, inançlarını, bilgilerini ve geleneklerini yansıtan zengin bir kaynak grubudur (Nas, 2022). Kültürel miras beş boyutta değerlendirilebilir (Monteiro vd., 2015);

- Kültürel mirasta önemli olan değerler
- Kültürel mirasın ait olduğu değerler
- Kültürel mirası barındıran yerel, ulusal, küresel düzeyde değerler
- Kültürel mirasın yer aldığı zamana ait değerler
- Kültürel mirası ortaya koyan özgün değerler

Kültürel miras, toplumun ortak tarihini yansıtan, toplumun birlik ve dayanışma duygularını destekleyen, insanların geçmişten günümüze kazandığı deneyimlerin ve toplumsal değerlerin sürekliliğini sağlayan ve gelecekteki dönüşümlere yön gösteren değerler bütünüdür (Kuşçuoğlu, & Taş, 2017). Kültürel miras toplumların geçmişte yaşamış atalarını anlama, kültürel farklılıklara yeni keşifler yapma ve tarihin yankılarını gelecek kuşaklara iletme amacı taşır. Bu miras tarihin bugün ile, bugünün yarın ile bağının kritik bir bileşenidir. Kültürel miras, bir toplumun kültür değerlerinin korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir toplumsal göreve sahiptir. Kültürel mirasın boyutlarını oluşturan değerler, mirasın korunmasında ve kültürel sürdürülebilirliği sağlamanın temelidir. Kültürel mirası meydana getiren kültürel değerler bir kültürel miras döngüsü oluşturmaktadırlar (Thurley, 2005).

Kültürel miras döngüsü ile “geçmiş geleceğin bir parçası yapmak” sloganı somut hale gelirken, kültürel değerler miras döngüsü olarak kavramsal hale gelmiş olur. Kültürel miras döngüsünde döngüsel olarak nesilden nesile aktarılan değerler korumanın önemini ortaya koymaktadır. Döngünün stratejisi; geçmişten günümüze toplumların gelişiminde kişilerin tarihsel gelişime anlayışlarını geliştirmeye yardımcı olurken, diğer kişilerin de yaşamlarına ışık tutarak, kültürel sürdürülebilir değişimi sağlamak ve teşvik etmektir (Thurley, 2005). Böylece insanların konunun önemini anlayarak mirasa değer vermeleri, değer verdikçe kültürel mirası korumak istemeleri, kültürel mirası gelecek nesillere aktardıkça ellerindeki değerden keyif almalarını böylece kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması gerçekleştirilebilir (Görsel 1.4.).

Görsel 1.4. “Kültürel Miras Döngüsü” diyagramı (Thurley, 2005)

Geçmişin motifleri ile beslenen, gelişen, geleneksel motifleri çağdaş dokumalarda ve diğer ürünlerde günümüz çizgisi ile birleştiren köklü bir tarihe sahip olan Türk tasarım kültürü, çok zengin bir geçmişe sahiptir. Diğer endüstrilerde olduğu gibi Türk dokuma sanatı; kültürü, duyguları, düşünceleri kısaca hayatı barındıran derin felsefi yapısından dolayı çok zengin bir motif yelpazesine sahiptir bu da ürün tasarımcıları ve dokuma sanatçıları için eşsiz bir kaynak oluşturmaktadır. Günümüzde kültürel mirasları dijitalleşmeyi de kullanarak çağdaş tasarımlar ile birleştirmek bir çok disiplinde giderek gercih edilmeye başlamıştır.

1.4. Modada Kültürel Sürdürülebilirlik

Modanın odak noktası, tasarımların ve ürünlerin ortaya konmasını sağlayan sanatçılar, tasarımcılar ve zanaatkarlardır. Günümüz küresel pazarında rekabet üstünlüğü elde etmede geleneksel el sanatlarını günümüze aktararak çağdaş motiflerle birleştiren tasarımcılar, sanatçılar ve zanaatkarların önemi giderek artmaktadır. Geleneksel el sanatları toplumların kültürel değerleri ve kültürel kimlikleri ile bağlantılıdır ve kimlik ve değerlere ait bilgiler nesiller arasında paylaşılmazsa gelecek nesillere aktarılamaz ve zaman içerisinde yok olur. Moda dünyası da bunun önemini anlayarak kültürel sürdürülebilirliği sağlamak için geleneksel motifleri günümüz çağdaş ürün ve tasarımlarına yansıtmaktadırlar.

Tarihsel süreç boyunca, tasarımcılar ve üreticiler bölgesel kültürlere dayalı giysiler ve aksesuarlar üretmişlerdir. Anadolu motifleri de geçmişin kültürel değerlerini yansıtan en önemli motifler arasında yer almaktadır. Pazar ne kadar küreselleşse de giyim trendleri geleneksel motifleri yansıtan ürünleri içeriyorsa geçmişle bağ kurmak isteyen, sürdürülebilirliğe önem veren tüketiciler tarafından benimsenmektedir. Anadolu kültürü gibi geçmiş toplumların kültürlerini yansıtan geleneksel motifler modaya ilham kaynağı olmuştur. Ancak ne yazık ki markalar genelde geleneksel motifleri yerli zanaatkarlar, tasarımcılar ve sanatçılardan izin almadan ticari koleksiyonlarına eklemeyi tercih etmektedirler. Bu da kültürel açıdan fikri sınai mülkiyet haklarının ihlaline neden olmaktadır.

Kültürel sürdürülebilirlik kavramı, küreselleşme ve modernleşme karşısında geleneksel olanı koruma ve sürdürme fikrini ifade etmektedir. Günümüz kültürel deneyimleri ile gelenek ve göreneklerini gelecek nesillerin yaşayabilmesini sağlamakla ilgilidir. Bu, dil ve gelenekleri canlı tutmak gibi geleneksel yollarla veya bir kültürü belgelemek ve başkalarıyla paylaşmak için teknolojiyi kullanmak gibi daha modern yollarla yapılabilir. Moda bu konudaki en önemli araçlardan biridir. Modada kültürel sürdürülebilirlik temelde anlam olarak:

– Geleneksel zanaatkarlığı çağdaş moda ve tekstil tedarik zincirlerine entegre ederek geleneksel tekstil bilgisinin ve kültürel ifadelerin gelecek nesillere aktarılmasını veya bilgi aktarımının desteklenmesini sağlamak;

– Sürdürülebilir tasarım, sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarına yansıyan miras alınmış, kültürel olarak yerleşik sürdürülebilirlik odaklı özelliklerin ve eylemlerin kabul edilmesi, saygı gösterilmesi, korunması ve sürdürülmesini ifade etmektedir (Bota-Moisin, 2018).

Modada kültürel sürdürülebilirlik, geçmişteki önyargıları düzeltmeyi ve mevcut sistemi modada ve daha geniş sürdürülebilirlik söyleminde çeşitliliği tanıyan ve geliştiren bir sisteme dönüştürmeyi amaçlayan büyüyen bir harekettir (Elety, 2024). Google Trends'e göre “sürdürülebilir moda”, 2015 yılından bu yana anahtar kelime aramalarında 9 kat artışla modanın en sevilen terimlerinden biri haline gelmiştir. Bilinçli tüketicilikte, etik moda etkileyicilerinde ve sürdürülebilir uygulamaları tedarik zincirlerine ve marka diline entegre etmeyi hedefleyen moda markalarında keskin bir artış olmuştur (Singh, & Curmally, 2021). Moda sisteminde eski değerlerin üstesinden gelmek, kültürel sürdürülebilirlik ve maddi kültürün korunması kavramına doğru temelinin tamamen yenilenmesini gerektirir.

Kültürel sürdürülebilirlik ve miras koruma hakkındaki tartışmalar, geleneksel zanaat süreçleri ve uygulamalarına yerleşmiş kültürel inançların ve motiflerin anlamlarının korunmasını ve yenilenmesini gerektirir. Bu nedenle kültürel sürdürülebilirlik, çeşitliliğin, kapsayıcılığın, temsilin ve diğer insanlara, topluluklara ve onların temsili maddi kültürlerine saygının yanı sıra zanaatkarlığın geleneksel kültürü ifade etmede oynadığı rolü kabul ederek geçmişin önyargılarını düzeltmeye çalışan değerlerimizdeki bir değişime bir yanıtır (Brown, & Vacca, 2022). Sürdürülebilirlik kavramının "sürdürülebilir kalkınma"da genişlemesi, Brundtland Komisyonu'nun ekonomik büyüme, sosyal içerme ve çevresel denge olmak üzere üç boyutu tanıtan raporunun (WCED 1987) yayınlanmasından bu yana devam etmektedir. Bu çerçeveye sosyal ve ekonomik bir boyutun dahil edilmesi, 1992 yılında Birleşmiş Milletler'in Gündem 21 ile daha da doğrulanmıştır. Aynı yıl, İsviçre'nin “Sürdürülebilir Kalkınmanın İzlenmesi (Monet)” projesi, her biri çevre koruma, ekonomik büyüme ve sosyal eşitlik için olmak üzere üç ana hat içeren

bir sürdürülebilir kalkınma kavramının ana hatlarını çizmiştir (Keiner 2005a; 2005b). Kültürel sürdürülebilirlikte kültürel değişim bir beceri ve bilgi paylaşımıdır. UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras (2018) raporu, dünyanın dört bir yanından yüzlerce farklı somut olmayan kültürel miras biçimini belgelemektedir.

Lüks veya hızlı moda olsun, ana akım küresel moda sistemi, dünya genelindeki kültürler üzerinde birçok etkiye sahiptir. Yoğun rekabetin yaşandığı küresel pazarda, modanın çok hızlı değişmesi, markaların geleneksel motifleri izinsiz kullanarak kendi tasarımları gibi pazara sunmaları, belirli bir yerin kültürünü temsil eden yerel olarak üretilen ürünlere olan talebin azalmasına neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak da kültürel mirası yansıtan geleneksel motiflerle süslenmiş dokumalarda, kumaşlarda değerli geleneksel zanaat becerileri giderek yok olmaktadır. Yerli zanaatkarlar geleneksel motiflerini korumak ve sürekliliğini sağlamak için çaba gösterirken, kendi ülkeleri de buna destek verse de bu destekler yetersiz kalabilmektedir. Bu da genel olarak küresel markaların izin almadan ülkelere ait geleneksel motifleri keyfi olarak tasarımlarında kullanmalarına olanak sağlamaktadır. Aslında bu durum için ülkelerin birleşerek ortak bir strateji izlemeleri modada önemli bir yere sahip olan dokumaları ve kumaşları süsleyen geleneksel motiflerin korunmasında önemli adımlar atılmasını ve geleneksel motiflerin de geçmiş izlerinin daha net günümüze aktarılmasını sağlayacaktır. Modacılar ticari koleksiyonlarına geleneksel motifleri koyduklarında genelde yerli topluluklardan izin almayı tercih etmemektedirler. Bu da beraberinde birçok soruna yol açmaktadır. Örneğin; ünlü bir modacının Latin Amerika'ya bir saygı duruşu olarak tasarlanan 2020 yaz koleksiyonu Meksika yerlilerine özgü içerdiği desenler nedeni ile Meksika hükümetinin modacıyı yerli topluluklardan intihal yapmakla suçlamasına yol açmıştır (BBC, 2019). Meksika hükümeti bu olaydan sonra ülkenin somut olmayan kültürel mirasına yönelik yasal korumaların geliştirilmesi harekete geçmiştir. Yine 2019 yılında ünlü bir küresel lüks hazır giyim markası, geleneksel motifleri izinsiz ticari koleksiyonuna dahil etmesi nedeni ile Laos merkezli Geleneksel Sanatlar ve Etnoloji Merkezi'nden Oma halkının nakış ve aplike tasarımlarını izinsiz olarak bluz ve elbiselerinde kullanması suçlamasıyla karşı karşıya kalmıştır (Laotiantimes, 2019). Türk Anadolu motifleri de küresel ve uluslararası

modacılar tarafından izinsiz olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Ama ne yazık ki Türkiye’de kültürel fikri mülkiyet hakları daha etkin hale getirilmelidir.

Geleneksel el sanatlarını dokumalara, ürünlere aktaran zanaatkarlar, resmi makamlar ve sivil toplum örgütleri tarafından bilgilendirilmesi, eğitilmesi ve desteklenmelidir. Bu konuda tekstil ve moda tasarımı sanatçıları bilgilendirme ve koruma amaçlı uluslararası girişimler kurulmaktadır. Kurulan girişimlerin misyonu; moda ve el sanatları ekosistemindeki farklı paydaşlar arasındaki ilişkilerde arabuluculuk yapmak ve kültürel sürdürülebilirliği, kültürel mirasın ve Geleneksel kültürel ifadelerin eğitimi ve tanıtımı biçimi olarak desteklemektir. Ancak, devletler kültürel sürdürülebilirlik ve kültürel miras konularında yeterli desteği vermedikçe bu girişimlerin etkinlikleri ve süreklilikleri azalırken, geleneksel giysi ve tasarımlar ile geleneksel üretim tekniklerinin koruyucusu ve tasarımcısı olan zanaatkarlar ile kadınlar kültürel fikri mülkiyet haklarının tanınması tam olarak sağlanamamaktadır. Kültürel sürdürülebilirlik sayesinde toplumların gelenekleri yaşatılabilir, toplumları güçlü tutabilir ve sürdürülebilir kalkınmaya bir adım daha yaklaşılabilir. Burada etik yaklaşımlara da dikkat edilmesi çok önemlidir. Toplumlar ancak bu takdirde, geçmişle gelecek arasında bağ kurmada çok önemli bir görev üstlenen geleneksel motiflerin toplumlar arası karışmasına olanak vermeden kültürel sürdürülebilirlikte etkin rol üstlenmelerini sağlayabilirler. Bu da toplumların kültürel miraslarının gelecek nesillere doğru aktarılmasında çok önemlidir.

2. GELENEKSEL DOKUMALARDA ANADOLU MOTİFLERİ

Giyim kuşam, aksesuarlar ile diğer ürünler insanlık ile birlikte var olmuştur. Giysiler, aksesuarlar ve diğer ürünler ile geçmişten günümüze aktarılan semboller de insanların duygu, düşünce ve inançlarının, kişilik özelliklerinin dışa vurumunun yanısıra toplumların geçmişten gelen kültürlerini de günümüze aktarmaktadır. Bu nedenle kültürel mirası gösteren giysiler, aksesuarlar, halılar, kilimler, dokumalar ve diğer ürünler toplumlara mal olmuş değerlerin gelecek nesillere ulaşmasını sağlayan nitelikleriyle değerli bir kaynaktır. Kültürel mirasın izlerini de taşıyan değişiklikler, kültürel dönüşümleri analiz etmek ve yorumlamak için kullanılmaktadır (Haylamaz, & Çanaklı, 2024). Bu izler dünya kültüründe olduğu gibi Anadolu kültüründe de büyük önem taşımaktadır.

Anadolu yüzyıllar boyu yerleşik veya göçer, var olmuş toplumların veya uygarlıkların yaşam biçimlerine ve kültürlerine şahitlik etmiş, yuva olmuş kadim bir toprak. Bu topraklardan kimlerin gelip, yerleştiği ve kimlerin geçip veya göçüp gittiği tarihin konusudur. Ancak bıraktıkları kültür mirası ve bu miras içerisindeki süslemeler ve bezemeler bu bezemelerin veya eşyaların günümüzde işlevini yitirmiş olması nedeniyle kaybolup gitmesini engellemek, günümüz yaşantısı ile aralarında köprü kurmakla oluşacaktır. Bu köprü'nün kurulabilmesi için öncelikle geçmiş örnekler incelenmeli ve bir motif, desen arşivi oluşturulmalıdır (Kıray, 2023).

“Anadolu motifleri, sahip oldukları renkleri ile sessiz ama etkin bir dile sahip olan alfabesi okunamayıp simgelerle ifade edilen yazılar gibidir” (Özbel, 1976). Bu sessiz dili dokudukları halılar ve kilimler ile diğer dokumalara aktaran kadınlar ve genç kızlar, sözle ifade edemedikleri bütün duygularını ve düşüncelerini ilmekler ve düğümler aracılığıyla işledikleri motiflerle ifade etmişlerdir. Geçmişin izlerini taşıyan motiflerdeki sembollerin çoğu günümüze gelinceye kadar geçmişte ifade ettikleri anlamlarını yitirmiş olsa da, Anadolu kültürünün sahip olduğu zengin kültürel mirasın önemli parçaları olarak hala dokumalarda varlıklarını sürdürmektedirler.

Anadolu coğrafyası, tarih boyunca çok farklı kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Bu farklılıklar zamanla renk ve desen cümbüşüne-zenginliğine dönüşerek, zaman zaman bir yaygıda, bir motifte önümüze çıkmıştır. Bu eşsiz kültürel birikimin izleri, Anadolu'nun geleneksel el sanatları ürünlerinde açıkça görülebilmektedir. İnsanlar, varoluşlarının başlangıcından itibaren çevresel koşullardan korunma ihtiyacını, doğadan elde ettikleri bitki sapsarı ve hayvan derileriyle karşılamaya çalışmışlardır. İlk olarak keçeyi elde eden ve ardından dokuma tekniklerini geliştiren insanlar, zamanla ürettikleri tekstil materyallerini doğadan ilham alarak oluşturdukları sembollerle süslemişlerdir. Zengin renklerle güçlü görsel ifadelerle bezenmiş dokuma ve keçe yüzeyler aynı zamanda duyguların söylenmek istenen sözlerin ifade edilmesinde de önemli bir misyon üstlenmişlerdir (Değer, & Gür, 2021).

Tarih boyunca Anadolu'ya yerleşen Türkler, birçok uygarlığın zenginleştirdiği ileri düzeydeki dokumacılık geleneği ile karşılaşmışlardır. M.Ö. 6000'lere tarihlenen Neolitik döneme ait, Çatalhöyük kazılarında 1962'de bulunan dokuma parçaları, Anadolu'da dokumacılık tarihinin oldukça eski olduğunu göstermektedir (Yağan, 1978). Türkler dokumacılık geleneklerini Orta Asya'dan taşıyarak, 11. yüzyılda Anadolu'nun farklı bölgelerindeki dokuma sanatı ile birleştirmişler, yeni teknikler, motifler ve kompozisyon örnekleri geliştirmişlerdir (Öngen, 2016).

Tekstil el sanatları, dokumacılık, yazmacılık ve örmecilik gibi zanaatların, kültürün anlatım ve aktarım aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu çerçevede, Anadolu kültürü sembollerinin toplumun yaşam tarzını, düşüncelerini ve inançlarını yansıttığı için bazı sembollerin günümüze kadar ulaşan önemli bir ifade aracı olduğunu söylemek mümkündür (Değer, & Gür, 2021). Anlatılmak isteneni en net, belirgin ve sade şekilde ifade eden şekiller olan semboller, çeşitli dil ve alfabe sistemlerini kullanan insanlara da ortak bir ifade platformu sağlayabilme nitelikleriyle, evrensel bir dil olarak kabul edilmektedir (Salt, 2021).

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nde motif ve sembol kelimeleri aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır (TDK, 2008):

Motif: Birbiri yanısıra dizilerek bir bezeme oluşturulan ve her biri tek olarak birer birlik olan unsurların her biridir. Örneğin; halı motifi veya danteldeki motifler.

Sembol veya Simge; duyularla ifade edilemeyen bir kavramı temsil eden somut nesne veya işaretler. Örneğin; T.C. harfleri Türkiye Cumhuriyeti'nin sembolüdür.

Anadolu'nun kültürel mirası, özellikle doğum, doğurganlık ve varoluşun döngüsel yapısıyla ilgili olanlar olmak üzere, yaşamın ve doğanın döngülerini temsil eden sembollerle derinden doludur. Bu motiflerin toplumsal değerleri ve inançları yansıtmadaki önemini yanı sıra Anadolu sanat formlarındaki kalıcı varlıkları da uzun zamandır kabul edilmektedir. Geçmişten günümüze Türk kültürü Anadolu'nun dışında hemen hemen bütün dünyaya yayılacak kadar büyüktür ve çok önemli bir geçmişe sahiptir. Türk kültüründe Anadolu motifleri zengin örnekleri ile dünya kültür ve uygarlıklarına katkıda bulunmuştur. El sanatlarından, hazır giyime, dokuma ve halıdan endüstriyel ürünlere ve mimariye kadar birçok alanda Türk kültür ve sanatında yer alan Anadolu motifleri dünya kültürüne de katkı sağlamıştır. Anadolu motiflerinin yer aldığı dokumalardaki sembol ve simgeler tüketicilere geçmişten günümüze izler sunmaktadır (Eroğlu, & Akyüz, 2022). Tarihi halılar ve tekstil dokumaları, Anadolu kültürel belleğinin paha biçilmez depoları olarak hizmet vermekte ve doğum motifleriyle ilişkili sembolizme dair içgörüler sunmaktadır. Bu eserlerin kapsamlı analizi sayesinde araştırmacılar, her biri Anadolu geleneğinde derin köklere sahip anlam katmanları taşıyan hayat ağacı, stilize insan figürleri ve geometrik desenler gibi yinelenen semboller tespit etmişlerdir. Birçok farklı kültüre ev sahipliği yapan Anadolu köklü bir tarihe sahiptir.

Yüzyıllardır birbirini etkileyen bu kültürler, günümüzde de farklı biçimlerde varlığını sürdürmektedir. Anadolu kültürü ile yeni kültürün birleşiminden oluşan özgün üslubun en somut örnekleri hiç kuşkusuz sanat eserleridir. Taşınabilir özelliği nedeniyle kültürel birleşimin hâkim olduğu sanat eserlerinden biri de tekstillerdir. Anadolu insanı halı dokurken, kültürel yapı, coğrafi yapı ve inanç sistemleri gibi bir dizi etkenin etkisi altında kalmıştır. Bu birleşik etkenlerin bir yansıması olarak Türk sanatında çeşitli eşsiz işlemlere rastlanmaktadır (Arslan Kalay, 2022).

Geleneksel Anadolu motiflerinin çağdaş sanat uygulamalarıyla bütünleştirilmesi, hem Anadolu kültürel mirasının zenginliğinden hem de modern sanatsal ifadenin dinamizminden yararlanan, gelişmekte olan bir araştırma alanını temsil etmektedir. Türk sanatının ayırt edici özelliklerinden biri olan geometrik süsleme yöntemleri, karmaşık kompozisyonlar içinde simetri, denge ve uyum sağlama becerileriyle dikkat çekmiştir. Çağdaş sanatçılar ve araştırmacılar, geleneksel Anadolu motiflerinin geometrik teknikler kullanılarak dönüştürülmesi konusunda yenilikçi yaklaşımlar kullanmışlardır. Bu yenilikçi yaklaşımlar sonucu kilim ve halı gibi geleneksel sanatlarda Anadolu motiflerinde önemli bir yere sahip olan geometrik desenlerin yerini kısmen eğrisel çiçek motifleri gibi desenler almıştır. Böylece zengin olan motif desenleri hem el sanatları hem de teknoloji aracılığı ile daha da zenginleştirilmiştir (Armer, Hanke, & Kregeloh, 2022).

Günümüz dijital teknolojisinin de kullanıldığı tasarımlarla geliştirilen sanat eserlerde yer alan motifler tarihsel önemlerini korurken çağdaş tasarımlarda da yenilikçi yaklaşımlarla yorumlanmaktadır. Bu tür çalışmalar geleneksel geometrik desenlerin geleneksel estetik yapısını korurken, modern ve kültürel açıdan da geçmiş ile köprü kurulmasını sağlayan önemli sanat eserlerinin ve tasarım ürünlerinin ortaya konmasını da sağlamaktadır. Bu sanat eserleri ve tasarım ürünleri geçmiş ve bugün arasında köprü kurarak, Anadolu mirasını küresel bir izleyici kitlesi için erişilebilir ve ilgili hale getirme aracı olarak hizmet etmektedir. Teknolojinin de etkisi ile giderek küreselleşen pazarda, farklı kültürel mirasa ait sembollerin gündelik yaşama aktarılmasında dijital teknolojiler de ön plana çıkmakta ve bu sembollerin moda içeriklerine yansıtılması sürecinde önemli rol oynamaktadırlar. Özellikle son yıllarda dijital pazarlamada geçmişten günümüze kültürel dokuyla zenginleştirilmiş içerikler büyük ilgi görmektedir (Karabacak, & Sezgin, 2020).

Küreselleşme ve modernleşme karşısında kültürel kimliğin korunmasına ilişkin tartışmalar, sanatın kültürel geleneklerin sürdürülmesindeki önemli rolünü vurgulamıştır. Çünkü günümüzde teknolojik gelişmeler, sanayi devrimleri ve dijitalleşme ile gelen küreselleşme sonucu rekabetin artması, nüfus artışı ile de birlikte yoğun bir tüketim kültürünün doğmasına neden olmuştur (Yücel, & Tiber, 2018). Bu durum giderek doğal kaynakların yok

olmasına neden olduğu için sürdürülebilir tasarımların ve üretimleri de ön plana çıkarmıştır. Modernizmle birleşen ve kültürel mirasın korunması ile sürdürülebilirliği esas alan bu çalışmalarda Anadolu kültürel mirasının korunmasına özen gösterilirken, diğer kültürel motiflerin yeniden yorumlanması ve teknoloji ile birleştirilmesi de gerçekleştirilmektedir. Günümüz moda tasarımcıları tekstil tekniklerini, motiflerini ve kullanım alanlarını alışlagelmişin dışında kullanarak, sürdürülebilirlik kavramıyla bağlantılı yeniden tasarlanma ve yeniden kullanım yöntemleriyle kendi kültürlerinden gelen öğeleri harmanlayarak yorumlamaktadırlar (Berber, 2021). Anadolu kültüründe önemli bir yere sahip olan Türk kilim ve halı dokumalarında; doğum ve üreme ile ilgili motifler, yaşam motifleri, ölümsüzlük motifleri, korunma motifleri, soy ağacı motifleri, ölüm motifleri en çok kullanılan motiflerdir (Bozkurt, 2020).

2.1. Doğum ve Üreme ile İlgili Anadolu Motifleri

Türk halı ve kilim dokumalarında doğum temasıyla ilişkilendirilen birçok önemli motif bulunmaktadır. Bu motifler arasında elibelinde figürü, koçboynuzu, bereket sembolleri, insan figürü, sandıklı, küpe, saç bağı, bukağı, motifleri ile birleşmeyi ve aşkı simgeleyen figürler ve yıldız desenleri yer alır. Bu semboller, kültürel değerlerin ve inançların ifadesinde büyük öneme sahiptir (Bozkurt, 2020).

İnsanlar, ilk çağlardan itibaren toplu yaşamın etkisi ile birbirleri ile etkileşimleri sonucu kültürel yapılarını biçimlendirerek ortak kültürlerin doğmasını sağlamışlardır. Yaşamın süreci içerisinde bu kültürler zaman içerisinde yeniden şekillendirilmişlerdir. Doğurganlığın her zaman önemli olduğu bu kültürlerde doğurganlık sembolleri motiflere yansımıştır. Çok eşliliğin var olduğu avcı topluluklarda doğurganlığın büyümlü sırları “ana” kavramıyla özdeşleşmiştir. M.Ö. 10.000-6000 dönemini içeren Yeni Çağ’da yerleşik yaşamın başlamasıyla birlikte özellikle tarım kültürü yayılmış, kadının statüsünü daha da güçlenmiştir. Toprağın bereketi kadının doğurganlığı ile özdeşleştirilmiştir. Böylece kadın doğurganlığı ile üretkenlik ve büyüme sembolü olarak kutsanarak ve tanrıçalaştırmıştır (Kayman 2021). Geçmişten günümüze kültürel değerlerin aktarıldığı Anadolu motiflerinde doğum ile özdeşleştirilmiş birçok motif kullanılmıştır. Anadolu motifleri,

sanatsal geleneklerin önemli bir parçası olarak birçok duyguyu ve durumu ifade etmek için kullanılmıştır. Sosyal statüden aşka, beklentiden inanca, evlilikten bekarlığa, göçten felakete, üzüntüden neşeye, mutluluktan özleme, ayrılıklardan dileklere kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan bu motifler, insanların hayatındaki çeşitli deneyimleri yansıtır (Kaya, & Romanescu, 2020).

Kadim Anadolu geleneklerinin bir parçası olan yerel motifler, toplumsal sınıfların belirlenmesi, aşk, neşe, özlem, umut, evlilik, göç, felaket, üzüntü, mutluluk, hasret, dilekler ve benzeri duygusal hisleri arzuları anlatmak amacıyla kullanılmıştır. Anlamı benzersiz güzellikteki imgelerle ifade edilen birkaç motif daha tanınır hale gelmiştir. Bu motifler; elibelinde, muska ve nazar, bolluk, koçboynuzu, hayat ağacı motifleri olarak sayılabilir.

Elibelinde motifi:

İnsanlığın üremenin sırrını henüz çözemediği dönemlerde bir çocuğu dünyaya getirebilen kadın tanrıçalaştırılmıştır. Anadolu'da yapılan pek çok arkeolojik kazıda ortaya çıkan tanrıça heykel ve heykelcikleri bunun bir göstergesidir. Tanrıça kültürü Anadolu dokumalarına da “elibelinde” motifi ile simgeleşmiştir. Bu figürü dokuyan kadının hamile olduğu veya çocuk arzusunda olduğu düşünülür. Doğurganlık ve bereketin en kuvvetli simgesel motifidir (Erbek, 2002).

Elibelinde motifi analık ve doğurganlık simgesidir. Halı ve kilimlerde yaygın olarak kullanılan, annelik, doğurganlık ve dişilik simgesi olan bu motifi, farklı dokuma ürünlerde de görmek mümkündür. Anadolu'nun büyük bir bölümünde, Elibelinde motifinde motif öğelerinin kullanılmasının aileye mutluluk getirdiğine dair genel bir inanç söz konusudur. Anadolu motiflerinde temel tasarımın her zaman korunması dikkati çekmektedir. Elibelinde motifinde de bu değer korunmakla birlikte, motifin değişik tasarımlarla yorumlarını görmek de mümkündür (Kaya, & Romanescu, 2020). Elibelinde motifi, dişiliğin sembolü olarak öne çıkar. Bu motif, yalnızca analık ve doğurganlığı değil, aynı zamanda uğur, bereket, kısmet, mutluluk ve neşeyi de temsil eder. Günümüzdeki dokumalarda yer alan bu motif, ana tanrıça kültürünün bir yansımasıdır ve ana tanrıçaya dair inancın kültürel miras olarak günümüze taşındığını gösterir.

Geçmişten günümüze Anadolu kilimlerinin en bilinen motifi olan Elibelinde motifinde, temel motif stilize bir kadın figürüdür. Analık, mutluluk, bereket, neşe, uğur, aşk ve üremeyi temsil eder (Yıldırım, 2023). Anadolu'nun farklı bölgelerinde motifin, çakmaklı, seleser, turna katarı, aman kız, çengel sarmal, gelin kız, kara döşeme, çocuklu kız, eğer kaşı, kâküllü kız gibi değişik isimler almasına da rastlanır (Megep, 2011). Annelik ve doğurganlığın sembolü olarak bilinen bu motif, zamanla dokumalara uygulanan farklı varyasyonlara evrilmiştir.

Kilim–Çankırı

Halı–Sivas

Kilim–Afyon

Kilim–Afyon

Görsel 2.1. Anadolu'nun farklı bölgelerinden “Elibelinde” motifleri

Görsel 2.2. “Elibelinde” motifinin kilimde kullanılan örneği

Koçboynuzu motifi:

Anadolu kilimlerinde yaygın olarak görülen motiflerden biri koçboynuzudur. Anatanrıça kültürü hakim Anadolu’da ana tanrıça figürü ile beraber veya sonra kullanılan, güç ve erkeklik sembolü olan koçboynuzu motifi bereket ve kahramanlığı ifade etmek için kullanılmıştır. Anadolu coğrafyasında anatanrıça figürü ile sıklıkla yanyana görülmesi doğurganlıkta erkeğin rolüne işaret etmekte, bu bağlamda motif doğum ve üreme ile ilgili motifler kategorisinde yer almaktadır (Kıray, 2023).

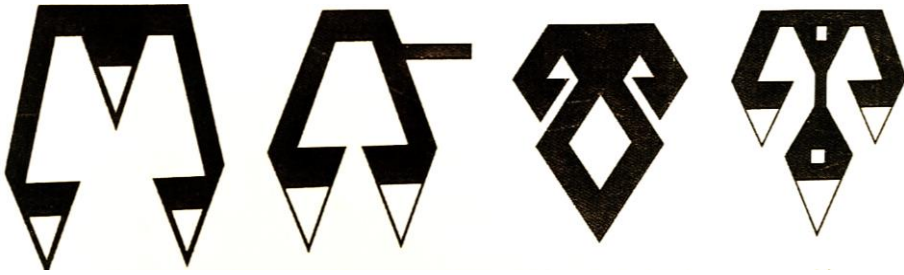
Elibelinde motifinin dişil bir sembol olmasının yanı sıra Koçboynuzu motifi erkeklığı simgeleyen bir semboldür. Gücü ve kahramanlık gibi geleneksel özellikleri simgeleyen Koçboynuzu motifi, birçok geleneksel Anadolu motifinde olduğu gibi bolluğu ve bereketi yansıtır. Koçboynuzu motifini halılarda ve geleneksel mezar taşlarında da görmek mümkündür. Bu motif genellikle dokumaların çekirdek ve bordür bölümlerinde kullanılır.

Kahramanlık, güç ve mertliği simgeleyen koçboynuzu motifi, aynı zamanda doğurganlık sembolü olarak da bilinir (Kaya, & Romanescu, 2020). Boynuz sembolü, tarih boyunca erkekle özdeşleştirilen güç ve kuvvetin timsali olmuştur. Koçboynuzu motifinin Anadolu el sanatlarında, kilim, halı ve diğer dokumalarda kullanımı, hemen hemen dokuma sanatı başlangıcıyla eş zamanlıdır. Dokumacı kadınlar, boynuz formunu içeren motiflere gözlü koç, boynuzlu yarış, koç başı ve koçlu yarış gibi farklı isimler vermiştir (Erbek, 2002).

Sürekli olarak güvenliklerini sağlamaya çalışan insanlar, koç boynuzlarını koruyucu amaçlı kullanmışlardır. Boynuz motifinin kullanılma nedeni, koçun büyük bir hayvan olması ve koruyucu bir tılsım olarak taşınması veya işlenmesinin zor olmasıdır. Eski çağ insanları, bu boynuzları evlerinin kapılarına asarak muska olarak kullanırlarmış (Taş, 2009). Anadolu dışında yer alan Türk topluluklarında “koçboynuzu” olarak bilinen bu özel motif, Kirkitli dokuma tekniğinde köşeli ve geometrik biçimlidir. Anadolu’da ise bu motif, “boynuzlu yakma”, “koç yakma”, “gözlü koç” ve “koç başı” gibi isimlerle de anılmaktadır. Ayrıca, üremede erkeğin rolünü vurgulamak amacıyla boynuz motifleri, insanların yarattığı ürünlerde bolluk, güç, erkeklik ve kahramanlık sembolleri olarak önemli bir yer edinmiştir. Dokuma sanatı kadar eski olan

koçboynuzu motifinin ortaya çıkışı ilk çağlara kadar uzanır. Eski insanlar için koç, güç, doğurganlık ve bereketin sembolü haline gelmiş bir hayvandır. Sürekli olarak güvenliklerini sağlamaya çalışan insanlar, koç boynuzlarını koruyucu amaçlarla kullanmışlardır. Boynuzun kullanılma nedeni, koçun büyük bir hayvan olması ve koruyucu bir tılsım olarak taşınmasının veya işlenmesinin güç olmasıdır. Hatta eski insanlar bu boynuzları evlerinin kapılarına asmış ve muska olarak taşımışlardır (Morris, 2000). Anadolu'nun dört bir yanında yaygın bir şekilde kullanılan Koçboynuzu motifi, Koçbaşı ve Boynuzlu gözlü benzeri isimlerle de anılmaktadır.

Koçboynuzu motifi, doğum ve üremeyi simgeleyen figürlerle aynı kompozisyonda sıklıkla bulunabilir (Erbek, 2002; Bakan, 2008). Kadın doğurganlığı genellikle elibelinde motifyle sembolize edilirken, koçboynuzu simgesi günümüzde erkeklerle ilişkilendirilir. Bu motif, güç, kuvvet, sağlık ve mutluluğu temsil eder; erkeğin üretkenliğini, yaşamı sürdürme ve koruma yetisini simgeler. Koçboynuzu motifi, elibelinde motifine benzer bir şekilde işlenir ve bolluk ile bereketin bir işareti olarak kabul edilir (Gümüştekin, 2011).

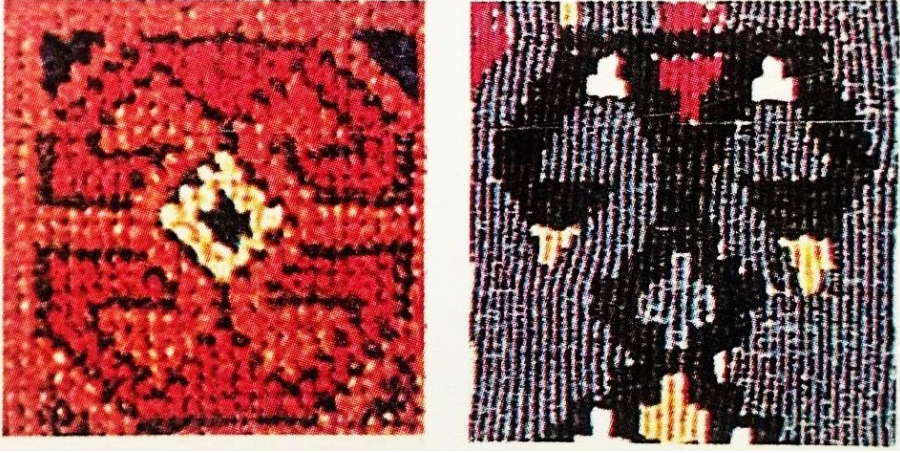
Kilim-Kayseri

Kilim- Pütürge/Malatya

Kilim-Elazığ

Kilim-Gaziantep

Görsel 2.3. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Koçboynuzu" motifleri

Görsel 2.4. “Koçboynuzu” motifinin kilimde işlenmiş örnekleri

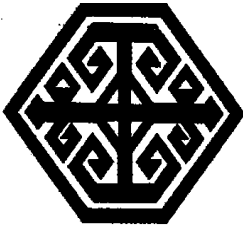
Bereket motifi:

“Bereket” sözcüğü; Tanrı vergisi, mutluluk, bolluk anlamlarına gelmektedir. Anadolu motiflerinde sıklıkla kullanılan bereket motifi, yaşamın temelini oluşturan kadın erkek ilişkisini ilişkisini sembolize ederken, doğanın yeniden canlanmasını ortaya koymaktadır. Doğurganlığı, verimliliği coğrafyadan kaynaklanan meyveler, bitkiler ve hayvanlarla betimleme dürtüsü pek çok farklı formda bereket motifi olarak ifade bulmuştur (Kıray, 2023). Bereketi simgeleyen Nar, dut, incir, üzüm, kavun, karpuz, arpa, buğday, haşhaş gibi çok taneli veya çekirdekli bitkiler ile, uğur böceği, geyik, boğa, koç, yılan, ejer, balık, kelebek gibi hayvan motiflerinin; halılarda, kilimlerde, el dokumaları ve işlemlerde, çorap ve eldivenlerde, tahta, demir, metal ve taş işçiliğinde, pişmiş toprak ve seramik ürünlerinde kullanımı dikkat çekmektedir (Erbek, 2002). Bereket motifleri 3 farklı grupta motiflerde kullanılmaktadır:

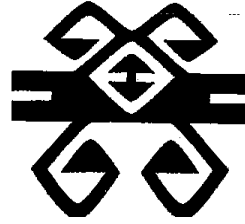
1. Grup: Dut, karpuz, kavun, üzüm, incir ve nar gibi bitkilerin yanı sıra kelebek, balık, geyik, koç, boğa, yılan ve ejderha gibi hayvanlar da bu grupta yer alır. Bu motifler, sonsuzluğu ve mutluluğu simgeleyen bereket sembolleridir.

2. Grup: Ağaç yaprakları ve nar motiflerinden oluşmaktadır. Hayat ağacı bereket ve bolluğu simgelerken nar bereketi ifade eder.

3. Grup: Kayalar, sular, dağlar ve çeşitli doğa olayları bu grubu oluşturur.

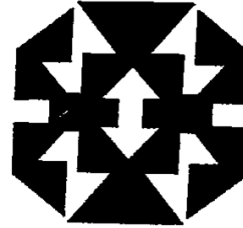
Halı-Kütahya

Kilim-Kars

Kilim-Kayseri

Kilim-Malatya/Gaziantep

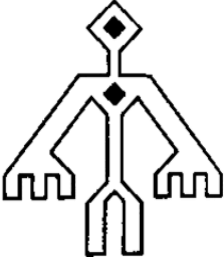
Görsel 2.5. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Bereket" motifleri

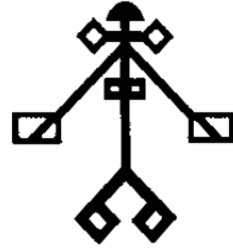
Görsel 2.6. "Bereket" motifinin kilim dokuma örnekleri

İnsan-Çocuk motifi:

İnsan çağlar boyu sahip olduğu yaratıcı aklın, ve gücün sebebiyle diğer canlılar arasında öne çıkmıştır. Bu özellikleriyle insan Anadolu sanatında yaratıcı aklı ve gücü simgeleyen bir motif olarak yerini almıştır. Anadolu hüküm sürmüş Hitit, Urartu, Firig duvar kabartmalarında da çeşitli formlarda karşımıza çıkmıştır. Halılarda daha çok çocuk motifi olarak yansıyan insan figürü kimi zaman dokuyanın erkek çocuk beklentisine kimi zaman da uzaktaki sevgiliye işaret eder (Erbek, 2002). Aslında insan motifi olarak da açıklanabilecek çocuk motifi, geleneksel Türk halı motifleri arasında sıkça rastlanan bir örnektir. Aslında insan motifi olarak da değerlendirilebilen çocuk motifi, geleneksel Türk halı motifleri arasında sıkça karşılaşılan bir örnektir. Türk mitolojisinde insanların doğurganlık arzularını suların ve denizlerin tanrıçası Ak Ana'ya iletmek için yaygıların, kilimlerin, keçe yüzeylerin ve halıların üzerine desenlendirilen önemli bir sembol haline dönüşmüştür. Kişi dokuduğu insan-çocuk figürleri ile, erkek çocuk arzusunu ya da gurbette özlem duyduğu sevgiliyi anlatır.

Kilim-Kars

Kilim-Kars

Halı-Uşak

Kilim-Niğde

Görsel 2.7. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "İnsan" motifleri

Görsel 2.8. Dünyanın en eski halısı kabul edilen Pazırık halısının kenar suyunda insan motifi

Görsel 2.9. “İnsan” motifinin kilimde kullanılan örneği

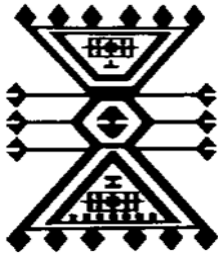

Görsel 2.10. Somya halısı kenar suyu, "İnsan" motifi, XX. yüzyıl ortası, Arısm Köyü Camii

Saç bağı motifi:

Anadolu kadınının saç şekli, bağlama biçimi sosyal statülerini belirlemede kullandıkları bir detay olmuştur. Bekar kadınlar arkada tek örgü yaparken evli kadınlar iki yanda iki örgü örerler. Kadın saçına yüklenen bu simgesel ifade halı motiflerinde kendine yer edinmiştir. Gelinin düğünlerde başına taktığı süsü temsil eden motif, halıyı veya kilimi dokuyan genç kızın evlenme arzusunu simgeler.

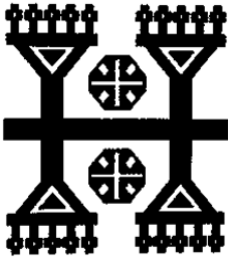
Saç bağı motifi, genç kızların büyüklerine sözle ifade etmeye çekindikleri dileklerini kilim üzerine aktarmalarını sağlayan bir ifade biçimidir. Bu motif, genç kızların veya kadınların aile büyüklerine isteklerini iletmenin bir yolu olarak kabul edilir. Kilimi dokuyan kadın, kilimi dokurken kendi saçından ekliyorsa, bu durum kilimi dokuyan kadının ölümsüzlük arzusunu simgeler (Yıldırım, 2023).

Kilim-Siirt

Kilim-Çankırı

Halı-Diyarbakır

Kilim-Çankırı

Görsel 2.11. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Saçbağı" motifleri

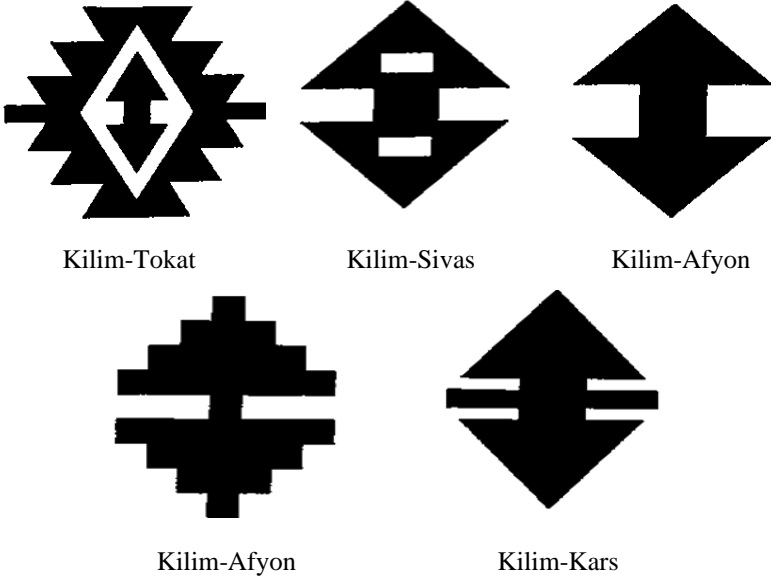

Görsel 2.12. “Saçbağı” motifinin halı ve kilim dokuma örnekleri

Bukağı motifi:

Bukağı, atların kaçmaması, otlakta bir arada kalması için iki ön ayağına takılan kelepçe benzeri bir araçtır. Bu zincirden esinlenen kilim desenleri ve anlamları, aşkı, birliği ve ailenin dayanıklılığını temsil eder.

Birlikte kalma anlamından yola çıkarak kadın ve erkeğin birleşme arzusunu, birliğini, ailenin devamlılığını ve bereketi sembolize eder. Nişanlanırken yüzüklerin kırmızı kurdele ile birbirine bağlanma geleneği de bukağı sembolünden kaynaklanmaktadır.

Görsel 2.13. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Bukağı" motifleri

Görsel 2.14. "Bukağı" motifinin kilim dokuma örnekleri

Sandıklı motifi:

“Çeyiz Sandığı” geleneğinin sembolik olarak ifade edilme biçimidir. Bu motifi halısına dokuyan işleyen genç kızın evlilik, yuva kurma, çocuk sahibi olma hayallerini sessizce dile getirme biçimidir. Kare veya dikdörtgen bir biçimde betimlenen motif, evlenme ve çocuk sahibi olma arzusundaki genç kızın çeyiz sandığını temsil eder.

Kilim–Malatya

Kilim–Konya

Görsel 2.15. Anadolu’nun farklı bölgelerinden “Sandıklı” motifleri**Görsel 2.16.** “Sandıklı” motifinin kilimde kullanılan örneği (Erbek, 2002)

Aşk ve Birleşme motifi:

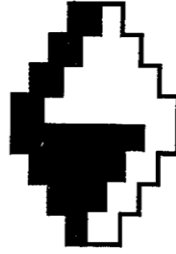
Zıt kavramların döngüsel bütünlüğünü simgeler. Kilit ve anahtar gibi bir birine zıt ve bir birini tamamlayan kavramları betimlemede kullanılır. Genellikle Kadın-Erkek, Cennet-Cehennem, Gündüz-Gece, doğum-ölüm gibi kavramları işler. Anadolu kilimlerinde sıklıkla görülür. Aşk ve birleşme motifi Anadolu’da yin ve yang dualizminin bir yorumudur. Yin ve yang, gündüz ve gece, güzel ve çirkin, cennet ve cehennem, kadın ve erkek gibi zıt kavramların bir araya gelişini simgeleyen bu motif, zıtlıkların, hayatımızın birbirinden ayrılmaz ve vazgeçilmez unsurları olduğunu vurgular. “Ben iki olan birim”

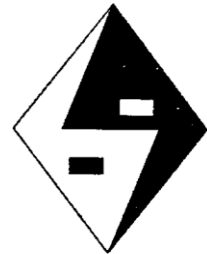
Kilim-Malatya

Kilim-Sivas

Kilim-Konya

Kilim-Mersin

Görsel 2.17. Anadolu’nun farklı bölgelerinden “Aşk ve Birleşim” motifleri

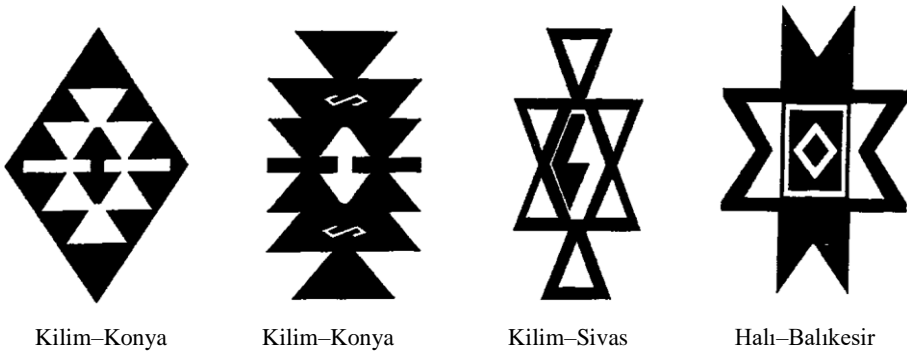

Görsel 2.18. “Aşk ve Birleşim” motifinin kilimde kullanımı

Yıldız motifi:

Gökyüzünde yer alan yıldızlar, güneş, ay gibi cisimler tanrı veya tanrıça kavramlarının çok önemli olduğu dönemlerden beri Anadolu medeniyetlerinin inanç sisteminde çok önem taşımaktadır. Anadolu medeniyetlerinin inanç sisteminde büyük bir güce sahip olan gökyüzü cisimlerinden birisi de yıldızdır. Yıldız, Anadolu dokumalarında, eserlerinde ve tasarımlarında doğumu, üremeyi ve bereketi simgelemesi amacı ile motiflerde sürekli olarak kullanılmıştır. Bu nedenle Anadolu motiflerinde en sık rastlanan motiflerden birisidir. Yıldız motifi; nesilden nesile aktarılan kültürlerde üretkenliği ve bereketi simgelemektedir. Gök cisimlerinin birer tanrı veya tanrıça olarak kutsandığı dönemlerden beri, Anadolu halkları arasında, İslam öncesi veya sonrası fark etmeksizin, yıldızların kaderlerini belirlediği inancı hakimdir (Erbek, 2002).

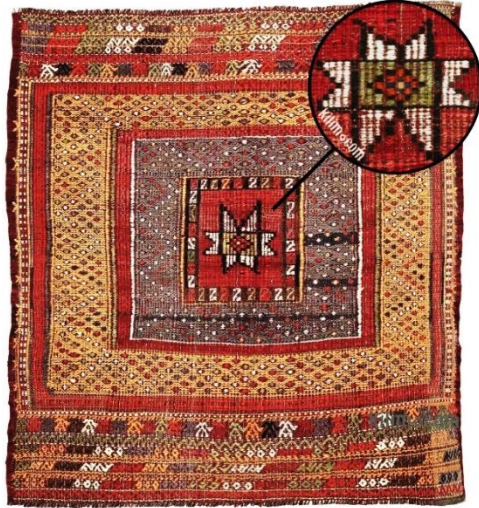
Türk toplulukları içinde en önemlilerinden birisi olan ve Budizm’i benimsemiş Uygurların motiflerinde Buda’nın sekiz felsefesini sembolize eden sekiz köşeli yıldız motiflerinde çok sık kullanmışlardır. Yine yıldız formunda olan lotus çiçeği de Anadolu motiflerinin önemli bir sembolüdür (Gezer, 2022). Anadolu Selçuklularının dokumuş olduğu, desen ve renk bakımından eşsiz zenginliğe sahip Selçuklu halılarında, sekiz köşeli yıldız, eşkenar dörtgen ve uçları çengellerle çevrili sekizgenler gibi yıldız şeklindeki geometrik figürler sıklıkla kullanılmıştır (Aslanapa, 1989). Yıldız motifi Selçuklu dönemi mimarisinde de çok yoğun kullanılmıştır.

Görsel 2.19. Anadolu’nun farklı bölgelerinden “Yıldız” motifi örnekleri

Görsel 2.20. “Yıldız” motifinin kilim dokuma örnekleri

Görsel 2.21. Göbeğinde “Yıldız” motifli kilim

Küpe motifi:

Anadolu kültüründe küpe kıymetli bir düğün hediyesidir. Genç kızın evlilik isteğini aktardığı bir motiftir (Erbek, 2002). Küpe motifi genç kızların evliliğe istekli olduğunu ifade eden motiftir (Er, & Sarıkaya Hünerel, 2012). Genç ve bekâr kızlar tarafından sıklıkla işlenen küpe motifi, kilimi dokuyanın evlenme arzusunu dolaylı olarak ailesine iletme biçimidir. Bu motif, aynı zamanda genç erkekler ve kızlar için yuva kurma isteğini ve cinselliği de sembolize eder.

Kilim-Kayseri

Kilim-Sivas

Kilim-Gaziantep

Görsel 2.22. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Küpe" motifleri

Görsel 2.23. "Küpe" motifinin kilim dokuma örnekleri (Erbek, 2002)

2.2. Yaşam ile İlgili Anadolu Motifleri

Anadolu'da, su yolu, pıtrak, el-parmak-tarak, muska, nazarlık, göz, haç, çengel, yılan, ejderha, akrep, kurt ağzı, kurt izi, canavar ayağı ve hayat ağacı gibi motifler, yaşamı simgeleyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Beslenme ile İlgili Motifler

Hayatın kaynağı–Su yolu motifi:

Anadolu kültüründe su, önemli bir yer tutar. yaşamın akışkanlığının ve sürekliliğinin sembolü olan su, aynı zamanda soyluluk, bilgelik, saflık ve erdemin, bereketin, yeniden doğuşun, bedensel ve ruhsal yenilenmenin de sembolüdür. Bedensel arınma araçları arasında en etkilisi olarak kabul edilen su hayatın, arınmanın ve yeniden doğumun gerçekleştiği bir alan olarak görülmektedir. Bu nedenle, Anadolu kültüründe su yaşamı simgelediğinden, su yolu motifi yaşamla ilgili motifler kategorisine dâhil edilmiştir. Anadolu'da yaşamı simgeleyen su dokumalara motif olarak yansımıştır. Pek çok inanışa göre doğumda ve ölümden bedenler törensel olarak yıkanmaktadır. Su yolu saflığı, olgunluğu, erdemi simgelediği gibi yaşamın döngüsünü, bereketini, akışını da betimleyen bir motiftir.

Meander motifi, bulut (ejderha) motifiyle simgesel bir anlam bütünlüğü taşımaktadır. Meander motifinin ismi, Ege Denizi'ne dökülen büyük Menderes (Meandros-meander) Nehri'nden gelmektedir. Anadolu'da su, yaşamın kendisini temsil eder. Anadolu kadınının gün boyunca iç içe olduğu su, dokumalarında da bir motif olarak yer bulmuştur. Menderes Irmağı gibi birçok akarsu Anadolu topraklarına hayat vermekte ve insan yaşamını biçimlendirmektedir. Anadolu kilimlerindeki Meander-su yolu motifinin süreklilik arz eden akışkan formu, kadim Menderes Nehri'nin kıvrımlarına ve tekrar yola devam etmesine benzer. Bu motif, Ege ve Akdeniz bölgesi halı ve kilimlerinde yaygın olarak kullanılmakta olup, tüm Anadolu dokumalarında sıkça rastlanan bir unsurdur (Erbek, 2002).

Kilim-Hakkâri

Halı-Gaziantep

Kilim-Yahyalı/Kayseri

Kilim-Yahyalı/Kayseri

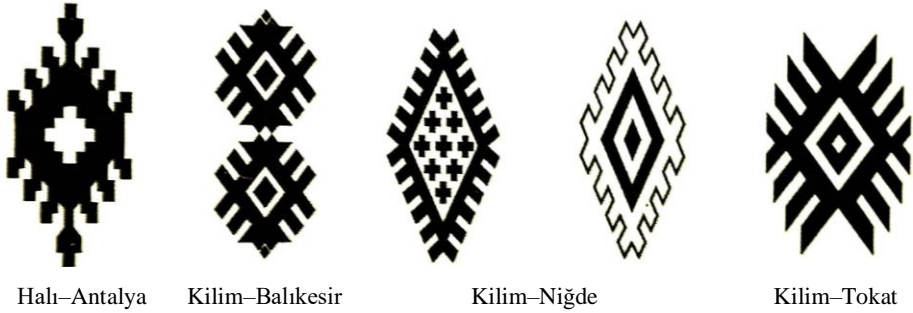
Halı-Malatya

Görsel 2.24. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Su yolu" motifleri

Korunma ile İlgili Motifler

Pıtrak motifi:

Anadolu El Sanatları'nda karşımıza çıkan pıtrak motifi, tarlalarda yetişen ve dikenleriyle kırsal alanda dolaşan insanların ve hayvanların üzerine yapışan pıtrak bitkisinin stilize edilmiş bir versiyonudur. Anadolu insanı, pıtrak bitkisinin dikenlerinin kötü gözlerden koruduğuna inanarak onu nazarlık motifi olarak kullanmıştır. "Pıtrak gibi" deyimini, ağaçlardaki meyve bolluğunu ifade eder ve pıtrak motifi, bu anlamda bereketi simgelemek amacıyla un çuvallarında, tandır örtülerinde ve ekmek üstüne örtülen örtülerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu motifin, üretkenlik ve verimliliği simgelediği, aynı zamanda kötülüklerden koruduğu ve kötü gözleri evden uzaklaştırdığına inanılmaktadır (Erbek, 2002).

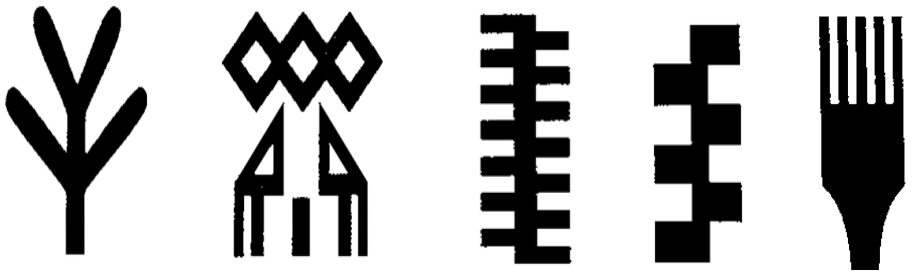
Görsel 2.25. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Pıtrak" motifleri

El, Parmak, Tarak motifleri:

El motifi, güç, kudret ve hükmetme yetisini sembolize eder. Bu motif, parmak, tarak ve kirkite gibi unsurlarla benzerlik gösterdiği için el tarak veya parmak olarak da anılmaktadır. Üretkenliği ve verimliliğin sembolüdür. Bu motifin, kötü gözleri evden uzaklaştırarak, kötülüklerden koruduğuna inanılır.

Anadolu halk biliminde yöre kadınları arasında, Fatma Ana Elinin, ev işlerinde bolluk ve bereket getirdiğine inanılır. Beş sayısının kötü gözlerle karşı koruyucu bir özelliği olduğuna inanıldığı ve parmakları simgelediği için el motifi, yaşam motifleri arasında koruyucu motif olarak betimlenmiştir. Anadolu'da el motifi, dokumalarda hem gerçekçi bir üslupla hem de stilize edilmiş olarak beş çubuk ve beş nokta şeklinde yorumlanmıştır.

Tarak, el veya parmak motifleri, geometrik form olarak üçlü, beşli, yedili ve bu sayıların katlarıyla dokunmuştur. Bu motifler, bir gövdeye bağlanan çeşitli düz formda çubuklar olarak karşımıza çıkar. Tarak, parmak veya el olarak farklı isimler de alabilir (Erbek, 2002).

Görsel 2.26. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "El, Tarak" motifleri

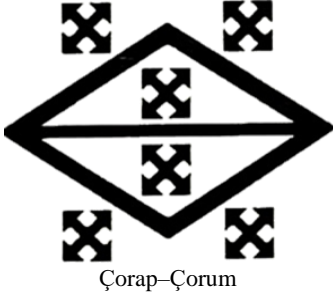
Muska, Nazarlık motifleri:

Anadolu'daki dokuma ve el sanatları örneklerinde nazara ilişkin motiflere çok sık rastlanılmaktadır. İnsanlık tarihiyle birlikte başlayan nazar inancı, ilk çağ toplumlarında olduğu gibi günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Nazar, kıskançlık duygusu ile bir kişiye bakışlar yoluyla zarar verilebileceği inancıdır. Bu bakış kötü niyetle kasten olabileceği gibi, naif bir imrenme duygusu ile de olabileceğine inanılır. Çağlar boyunca insanlık nazardan korunmak için kendi muskalarını, nazarlıklarını yaratmıştır. Muska ve nazarlık motifleri bu geleneğin halı kültürüne sembolik yansımasıyla ortaya çıkmıştır.

Çarpılma ve nazar değmesi gibi rasyonel gerçeklerle açıklanamayan olaylara gereksinim duyulan inancın yayılmasında üç etken öne çıkmaktadır. Birincisi, çağlar boyunca günümüze kadar ulaşan eski, karanlık dönemlere ait inançlardır. İkincisi, tek tanrılı dinlerin doğuşuyla birlikte ortaya çıkan ve özlerinde Eski Çağ inançlarının kalıntılarını barındıran inançlardır. Üçüncüsü ise, Anadolu'ya farklı göç yollarıyla gelerek, yerli halkla kaynaşan göçmenlerin kendileriyle birlikte taşıdığı inançlardır. Bu üçüncü etken, Anadolu'nun yerli halkı tarafından benimsenmiş ve yeni bir nitelik kazanarak Anadolu'nun kimliğine ve kişiliğine bürünmüştür. Bu özümsemeyi sağlayan ise Eski Çağ Anadolu inançları olmuştur.

Anadolu kültürünün özüne tamamen yabancı olan bir inancın, halk arasında uzun süre yaşatılması olanaksızdır. Göz değmesinin (nazar) ve çarpılmanın gerçekliğine duyulan inanç, en eski Anadolu halklarında vardır. Bu geleneğin günümüzde geçerliliğini koruması da bu köklü geçmişi sayesinde. Nazar değmesine, halk arasında "kötü göz" de denmektedir. Halk arasında söylenen "Allah kötü gözden saklasın" deyiimi, nazar değmesin anlamında söylenir. Nazardan korunmak için gerçekleştirilen uygulamaların en önemlilerinden biri olan nazarlık ve muska taşıma geleneği oldukça yaygındır. Halk inancına göre nazarlık, onu taşıyanı içinde bulunduğu kötülüklerden kurtarmaya, büyüye, hastalıklara ve diğer kötülüklerle karşı korumaya yardımcı olur.

Nazarlıkta kullanılan altın, gümüş ve kehribarın Orta Çağ'da birçok hastalığı iyileştirdiğine inanılmaktaydı. Nazarlık kadar yaygın olarak kullanılan muska da, felaketler, büyüler ve tılsım gibi hastalıklardan korunma amacı ile yazılıp ve taşınan bir çeşit duadır.

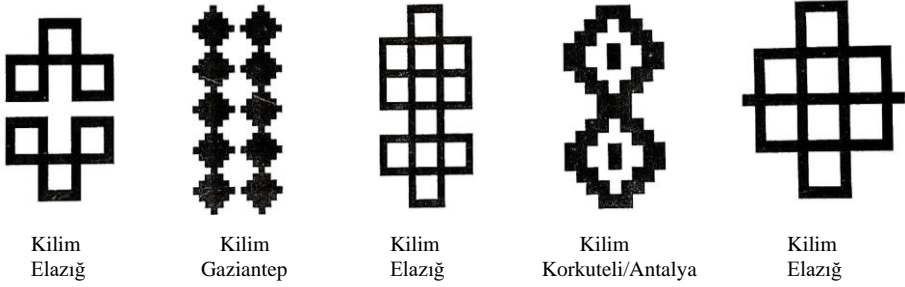

Görsel 2.27. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Muska" motifleri

Göz motifi:

Her ne kadar nazarın gözden çıkan ve karşı tarafa geçen kötülük enerjisi olduğuna inanılsa da göz motifi çağlar boyu entelektüel algı sembolü olarak anılmıştır. İnsan gözü, iyi niyetli bakışlar taşıyabileceği gibi zaman zaman kötü niyetlerin aktarımında da kullanılabilir. Kötü göz tabiri ise kıskançlık ve kötü niyetle birisini ya da bir şeyi etki altına almak anlamında kullanılır. Kötü gözün negatif etkisinin, toplu insan ölümlerine, evlerin boşalıp mezarlıkların dolmasına yol açabilecek kadar etkili olabildiğine inanılır. (Erbek, 2002). Göz değmesinin olmasını baştan engelleyebilmek için koruyucu önlemler alınır. Göz motifi bu önlemlerden biridir ve dokumalarda özellikle koçboynuzu, elibeline ve bereket motiflerinin içinde veya etrafında görülmektedir. Göz motifi gözden gelecek olan kötülüğün gözle karşılanacağı inancı ile halılara kilimlere dokunmuştur.

Göz motifi kilim, yaygı ve halı desenleri arasında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Farklı geometrik şekiller ile sembolize edilmiştir. Kötülüğü yayın gözün yaydığı kötülüğü yine kendisinin yok edeceği düşünülerek, kişiyi kötülüklerden uzak tutma amacıyla dokuma yaygılar, kilimler üzerine aktarılmıştır (Yıldırım, 2023).

Görsel 2.28. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Göz" motifleri

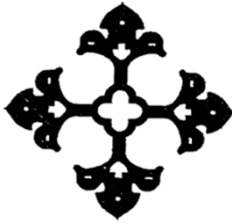
Haç motifi:

Anadolu'da yaygın kullanılan bir motiftir. Anadolu El Sanatları'nda haç motifi, anlam bütünlüğü oluşturacak şekilde daire ve kare şekilleriyle birlikte işlenmiştir. Bir dairenin içine yerleştirilen kare, merkezi daire ile aynı merkezde yer alır; bu karede, iki dik açının kesişimiyle oluşan haç motifi, sembolik dairenin kapsadığı alanı dört eşit bölgeye ayırmakta ve kareyi dünyaya açmaktadır. Kare ve dairenin merkezlerinin ortak olması, yaratıcı gücün sembolüdür. Haçın dört ucu dik açılarla birleştirildiğinde, bir kare ve dört adet üçgen formu ortaya çıkmaktadır. Tüm bu anlatılan görünüm ve iç içelikler tıpkı bir labirent ortamını anımsatmakta ve asıl olarak evrensel bir dili sembolize etmektedir (Görsel 2.29.).

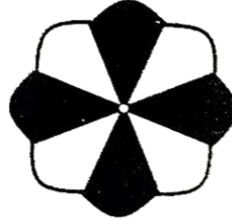
Basit bir şekilde yatay ve dikey iki çizginin kesişmesinden oluşan haç motifi, evrendeki dört ayrı yönü işaretlemesi nedeniyle kötü bakışları da dört ayrı yöne doğru parçalara bölerek, dört bir yana savurduğuna inanılır. Dolayısıyla Anadolu kültüründe hakim nazar anlayışına göre haç motifi; kem bakışları dörde bölüp parçalayıp malı, mülkü, korunmasız insanları, çocukları, yakışıklı ve güzel insanları korumaktadır.

Görsel 2.29. Halı-Milas / Muğla yöresi Haç motifi

Halı-Uşak yöresi

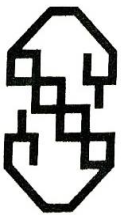

Gümüş

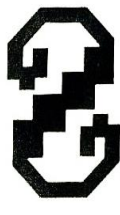
Görsel 2.30. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Haç" motifleri

Çengel motifi:

Çengel motifi bağlılığı, korumayı temsil eder. Çengel motifi, özellikle kilim ve halılar gibi Anadolu dokumalarında sıklıkla karşılaşılan bir motiftir. Bu motif, gözden kaynaklanan kötülüklerin etkisini yok etmek amacıyla kullanılmasının yanı sıra, eril ve dişil kavramlar arasında bir köprü işlevi görmektedir. Kadın-erkek, rüzgar-su, deniz-dalga, dağ-vadi gibi zıt ve farklı kavramların bir araya gelmesine dikkat çekmektedir (Yıldırım, 2023). Erkek ve kadın arasındaki bağı, bağlılığı temsil eder. Bu bağlamda, çengel motifi evlilik ve bereketle de ilişkilidir (Erbek, 2002).

Halı-Elazığ

Halı-Görmes/Manisa

Kilim-Bingöl

Halı-Kars

Çorap

Görsel 2.31. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Çengel" motifleri

2.3. Hayatı Koruma ile İlgili Anadolu Motifleri

Yılan motifi:

Yunan mitolojisinde tıp ve sağlık tanrısı Asklepios'un simgesi yılanıdır. Ayrıca yılan kült ve büyücülükte evrensel rol oynayan bir semboldür. Yılan kuvveti, ölümsüzlüğü sembolize eden önemli bir motiftir. Uzak doğudaki büyük imparatorlukların simgesi olan ejder, Orta Asya Türkler'inin inanışlarına göre havanın ve suyun hakimidir. Zümrüt-ü Anka ile Ejder'in kavgası ise bahar yağmurlarının müjdecisidir (Kıray, 2023). Yılan, tüm hayvan türlerinden farklı olarak, ayaksız, tüysüz ve soğukkanlıdır. Bu nitelikleri yılanın da insan gibi uzun bir evrimsel süreçten geçtiğinin bir göstergesidir. Doğabilimciler insan ile yılanın evrimsel sürecinin benzerlik taşıdığı, hem birbirlerine zıt ve rakip hem de birbirlerini tamamlayıcı oldukları kanısındadır.

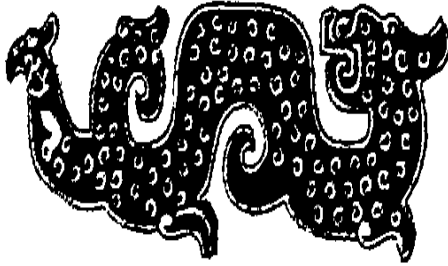
Yılan anlaşılmaz, gizemli ve sıra dışı bir sürüngendir; hayatın kendisini sembolize eder. Arapça'da yaşam anlamına gelen "El-hayat" sözcüğü ile anlamdaş olan "El-Hayyat" ibaresi, yılan için kullanılır. "E-Hay" tanrı, yani, başıslayan, can veren anlamındadır. Yılan, doğa oluşumunun başındaki, bilinen en eski tanrıdır; hayatın doğa güçlerine sahip efendisidir. İnanışa göre yılan hayatı yaratan ve devamını sağlayandır. İnsanın ruhunu temsil eder, libidonun sembolüdür. Birçok kültürde, gücü simgeleyen kaplumbağa, timsah ve fil gibi hayvanlar vücutlarının uç kısmına yapışmış olarak ya da yan yana pozisyonda, yılanla birlikte tasvir edilmiştir (Erbek, 2002).

Mitolojide yılan ve ejderha aynı varlıklar olarak kabul edilir. Bereketli yağmurlar ve bulutlar da yılanla özdeşleştirilir. Yılan, çeşitli sanat eserlerinde güç, ölümsüzlük ve dünyanın yaratılışını sembolize eden önemli bir motif olarak öne çıkar. Anadolu'da, ilk çağlardan bu yana kutsal bir varlık olarak görülür ve ona karşı korku ile karışık bir saygı gösterilir. Anadolu dokumalarında yılan motifi, bazen zigzag (meander), bulut ve ejderha şeklinde yorumlanmıştır.

Ejder motifi:

Ejder motifinin Anadolu dokuma ve el sanatlarında kullanılması oldukça eski tarihlere kayırlanmaktadır. Büyük bir yılan olduğuna inanılan ve genellikle kuyruğu yılanı anımsatan, aslan pençeli ve kanatlı bir hayvan olarak betimlene

ejder, tarih boyunca bir çok kültür tarafından benimsenmiş bir semboldür. Efsaneye göre büyük bir nehirde, gölde veya denizde yaşayan, ilkbaharda bulut haline dönüşüp gökyüzünde dolaşan ve sonbaharda yağmur şeklinde tekrar dünyaya dönen ejdersen söz edilir. Bu efsaneye benzer, ejderin bulut, hayat ağacı ve kuş motifleriyle aynı anlamda kullanıldığı bir çok söylence vardır (Erbek, 2002).

Halı

Halı-Konya

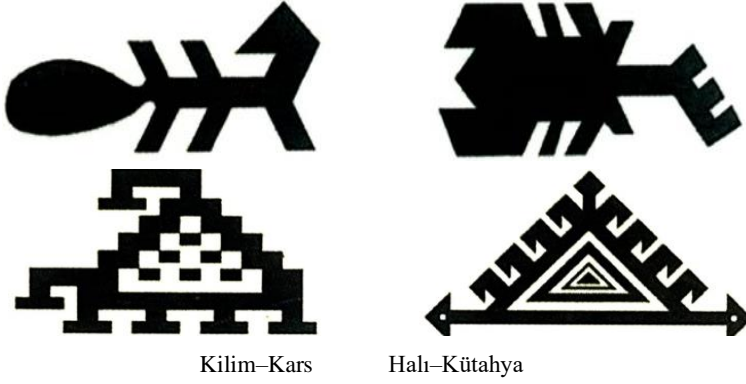
Görsel 2.32. Anadolu'nun farklı bölgelerinden “Yılan ve Ejder” motifleri

Akrep motifi:

Akrebe dört mevsimin aynı anda yaşandığı Anadolu coğrafyasında dağlık, kurak, rutubetli veya dağlık olmak üzere hemen her yerde rastlanabilir ve kendisinden korunma ihtiyacı hissettirir.

Sembolik olarak şeytanın ruhunu temsil etmektedir. Aynı anda dört mevsimin birden yaşandığı Anadolu'da, zengin bir bitki ve hayvan örtüsü çeşitliliği göze çarpmaktadır. Akrep bu çeşitliliğe uyum sağlayarak her türlü coğrafi koşulda kendine yaşam alanı bulabilen bir hayvandır ve Anadolu insanının kendini koruma ihtiyacı hissettiği bir canlıdır (Erbek, 2002).

Geleneksel keçe, kilim dokuma tekniği dolayısıyla akrep üzerinde gezinmekte zorlanır. Akrepten korunmak için Türkmen çadırı ve Kara çadırların zemininde, döşek ve beşik altında yer yaygısı olarak kullanılır. Kendisine zarar verebilecek canlılardan korunmak için bu yer yaygılarında akrep sembollerini dokurlar (Kıray, 2023).

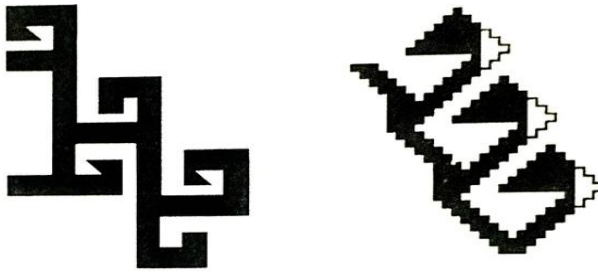
Kilim-Kars

Halı-Kütahya

Görsel 2.33. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Akrep" motifleri**Kurt ağzı, Kurt izi, Canavar ayağı motifleri:**

Kurt Asya Türkleri ve Anadolu halkları için en eski çağlardan beri kutsal sayılırdı. Anadolu halk inançlarında, özellikle Asya Türklerinde özel bir yeri vardır. Anadolu halkları keçi,koyun sürülerine saldıran kurttan canavar diye bahseder ve korkusunun üstüne gitmek sezgisiyle dokumalarında kurt ağzı, kurt izi, canavar ayağı diye adlandırdığı sembolik motifleri korunma amaçlı betimlemiştir (Kıray, 2023).

Bu motif, kurt'un karanlıkta görebilme yeteneği sayesinde ışığı ve güneşi sembolize eder. Stilize edilmiş kurt ağzı ve kurt ayak izi şeklindedir. Kötülüklerden korunmanın ve iyimserliğin sembolüdür (Erbek, 2002).

Halı-Kütahya

Halı-Kars

Görsel 2.34. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Kurt-Canavar" motifleri

2.4. Ölümsüzlük ile İlgili Anadolu Motifleri

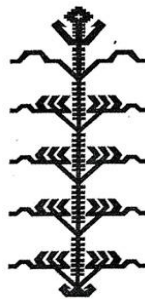
Hayat ağacı motifi:

Hayat ağacı sembolizmi, sürekli değişim ve gelişim içinde olan evreni tasvir eder. Bir yandan derinlere inen kökleriyle toprağa tutunurken, diğer yandan toprağın derinliklerinden kökleriyle çektiği suyla dallarını ve yapraklarını beslerken, yapraklarıyla hava alıp yağmurlar getirerek evrensel döngüyü sağlar. Yer altına kuvvetlice bağlanan kökleri ve göğe uzanan gövdesi, dalları ve yapraklarıyla yeryüzü ve cennet arasındaki bağı kurduğuna inanılır. Toplumlar buldukları coğrafyada gördükleri ağaçları hayat ağacı sembolü olarak kullanmışlardır. Servi, sedir, incir, zeytin, asma, hurma, palmiye, nar gibi (Kıray, 2023).

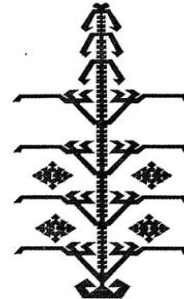
Hayat ağacı, sürekli gelişen ve cennete yükselen yaşamın dikey sembolizmini oluşturur. Bu sembol, sürekli değişim ve evrimi temsil eden geniş bir anlam taşır. Evrenin üç temel unsuru arasında bir köprü kurar: Kökleriyle toprağın derinliklerini, alt dalları ve gövdesiyle yeryüzünü, ışığa yükselen üst dallarıyla da cenneti birleştirir. Böylece yeryüzü ile cennet arasındaki iletişimi sağlar. Farklı kültürlerde servi, sedir, incir, zeytin, asma, hurma, palmiye, kayın, nar ve meşe gibi ağaçlar, hayat ağacının sembolü olarak öne çıkar. Anadolu motiflerinde hayat ağacı "can ağacı" olarak da adlandırılır ve ölümsüzlüğü simgeler. Birçok yöredeki dokumalarda, hayat ağacının üzerinde görülen kuşlar, zamanı geldiğinde uçacak olan can kuşlarıdır; bu anlamda can, ruh ile eşanlamlıdır. Hayat ağacı formu, Anadolu'daki tüm el sanatlarında çeşitli stilize motiflerle sıkça kullanılmıştır.

Kilim-Denizli

Kilim-Selendi/Manisa

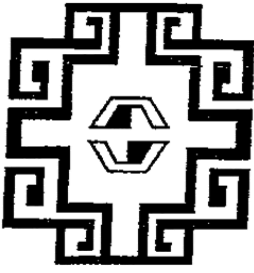

Kilim-Karaman /Konya

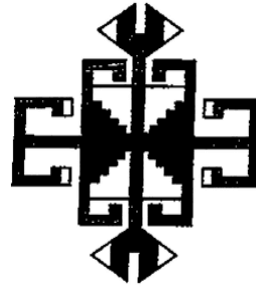
Görsel 2.35. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "Hayat Ağacı" motifleri

İm motifi:

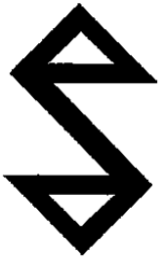
Tarih boyunca Türkler, özellikle göçebelik dönemlerinde devlet, boy, oba, oymak, aile gibi kavramları ifade etmede belirli figürleri aileyi tanımlayan bir imza niteliğinde özel bir sembol-damga olarak kullanmışlardır. İm ve damgalar, birey veya topluluğun varoluşunu simgeler. Bu uygulama, hem soy ve ailenin adının devamını sağlamakta hem de aileye ait değerli eşyaların kaybolmamasını temin etmektedir. Ayrıca, im ve damgalar, üretilen her türlü araç-gerecin ya da dokumanın hangi kişi veya topluma ait olduğunu, sonraki nesiller tarafından bilinmesine yardımcı olmaktadır. Bazen, bir dokuma yaygısının karakteristik özellikleri, hangi etnik gruba ait olduğunu kendiliğinden ortaya koyabilmektedir (Erbek, 2002). Soy ve ailenin adının sürdürülmesini sağlayan bu imler kıymetli eşyalar üzerine işlenir ve böylelikle yitirilmelerinin önüne geçilirdi.

Kilim–Pötürge/Malatya

Kilim–Karhamanmaraş

Cicim–Niğde

Kilim–Niğde

Kilim–Pötürge/Malatya

Görsel 2.36. Anadolu'nun farklı bölgelerinden "İm" motifleri

2.5. Ölüm ile İlgili Anadolu Motifleri

Kuş motifi:

Anadolu sembolizminde ayrıcalıklı bir yere sahip olan kuş cinsine göre uğurlu veya uğursuz sayılmıştır. Bayku, karga uğursuz sayılırken; güvercin kumru bülbül uğurlu sayılır. Gök tanrıların yönetiminde olan kuş kutsal olduğu gibi özlemin, gücün, haberin simgesidir (Kıray, 2023).

Geometrik stilize kuş motifi kullanılmış 17-18 yy. Uşak halı- ları çok yaygındır. Doğu Anadolu alevi halılarında "Kazayağı" isimli motifin sıkça kullanıldığı tespit edilmiştir. 15. yüzyıl Osmanlı kadifelerinde ve kumaşlarında, halılarda olduğu gibi, dönemin teknik olanaklarının ve malzemelerinin elverdiği ölçüde stilize edilmiş tavus kuşu, hayat ağacı etrafında çift kuş, horoz, bülbül ve kaz gibi hayvan motiflerinin işlendiği gözlemlenmektedir. (Erbek, 2002).

Anadolu sembolizminde kuş motifi özel bir yer tutar ve çeşitlilik açısından benzeri bulunmaz. Baykuş ve karga gibi kuşlar uğursuz kabul edilirken, güvercin, kumru ve bülbül gibi kuşlar uğurlu sayılmaktadır. Kuş, bazen mutluluk, sevinç ve sevgi sembolü, bazen de ölen kişinin ruhunu temsil eder. Kuş, kadın ile özdeşleşmiş; kutsal bir varlık olarak gök tanrılarının yönetiminde yer almıştır. Ayrıca, kuş özlem ve haber beklentisini simgelerken, güç ve kudretin de bir ifadesidir. Anadolu sembolizmi içinde kuş motifinin özel bir yeri vardır ve bu kadar çeşitlilik gösteren başka bir motif yok gibidir.

Karga ve baykuş gibi kuşlar uğursuz sayılırken, bulbul, güvercin ve kumru gibi kuşlar ise uğurlu kabul edilir. Bazen sevgi, mutluluk ve sevinç, bazen de ölen kişinin ruhunu temsil eden kuş motifi aynı zamanda kadın ile özdeşleştirilir. Kutsal kabul edilen kuş motifinin gök tanrılarının yönetiminde olduğu kabul edilir. Kuş, özlemi ve haber bekleyişi simgelerken, aynı zamanda güç ve kudreti de temsil eder.

Anadolu'da çok çeşitli anlamlar ifade eden motiflerden biridir. Kuş motifi, bazen sevgiyi ve sevinci ifade ederken, diğer yandan ise haber bekleyişini ve muradı simgeler. Ayrıca bazı kuş motiflerinin, ölen kişilerin

ruhunu temsil ettiği ve bu nedenle ölümlle ilişkilendirildiği de görülmektedir (Yıldırım, 2023).

Kilim-Van

Halı-Kars

Halı-Uşak

Görsel 2.37. Anadolu'nun farklı bölgelerinden “Kuş” motifleri

Anadoluda her alanda karşımıza çıkan, geleneksel motifler, hem estetik hem de kültürel anlamda önemli bir yer tutar ve zanaatkarlığın derinliğini yansıtır. Bu unsurlar, yerel sanatların ve zanaatların zenginliğini ortaya koyarak, kültürel mirası gelecek nesillere taşır.

3. GELENEKSEL MOTİFLERİN DÖNÜŞÜMÜ

Semboliğin ilkel kaynakları geçmişin ürünleri olduğundan köklerinin geçmişte aranması gerekir. Bu bağlamda semboller, uzun tarihsel süreç içerisinde şekillenen duyu ve düşünce ürünlerinin ve entelektüel geçmişin mirası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sembolizmin tarihi göstermektedir ki, her şey, doğal nesnelere (taşlar, bitkiler, hayvanlar, insanlar, dağlar, güneş ve ay, rüzgar, su ve ateş) veya insan yapımı nesnelere (evler veya arabalar), hatta soyut biçimler (sayılar veya üçgenler, kareler ve daireler) sembolik hale gelebilir. Aslında evrendeki tüm nesnelere sembolere dönüşme potansiyeline sahiptir (Jung, 2016).

Motif, anlatım düzenindeki en küçük birimdir. Sanat ve süsleme eserlerinde ayrı ayrı tekrar eden veya grup oluşturan şekillerin her biri anlamına gelir. Tek başına bir anlam içermemekle birlikte, bir fikir, bir yer veya bir nesne bir motif olabilir. Motiflerin ve oluşturdıkları kompozisyonların işlevi, üzerinde yer aldığı objeye kendi sembolizmini katmak, ona manevi derinlik ve öz kazandırmak olduğundan, motiflerin kullanımıyla gerçekleştirilen süsleme işlemi o eşyaya kimlik kazandırmaktır. Ortaçağ Türk süsleme sanatlarına bakıldığında biçim analizinin anlam boyutuyla ele alınması gerektiği görülmektedir. Bu şekiller bir iletişim sisteminin parçasıdır ve sözlük öğelerine ya da anlamlı hecelere benzemektedir. Geçiş süreçlerinde biçimsel deformasyona veya stilizasyona uğrayan şekiller aynı zamanda orijinal anlamından sapan “motiflere” dönüşmüştür. Sembol bir fikri tam olarak ifade eden görüntü iken motif, içerik ve biçim açısından başka biçimlere yönelik kompozisyonlar bütünü olarak ortaya çıkar (Gezer, 2019).

Geleneksel motiflerin dönüşümü, tarihsel sembollerin, desenlerin ve temaların çağdaş bağlamlarda yeniden yorumlanmasını ve uyarlanmasını içerir. Tarih boyunca kültürler, değişen sosyal, siyasi ve sanatsal eğilimleri yansıtmak için geleneksel motifleri sürekli olarak uyarlamış ve yeniden yorumlamıştır. Tarihsel akış boyunca, motif oluşturma tekniklerinin ve dönüşüm örneklerinin incelenmesiyle sanat ve kültürde gelenek ve yenilik arasındaki karmaşık etkileşime dair bilgiler zenginleşmektedir.

Geleneksel motiflerin dönüşümünü tetikleyen çeşitli faktörler vardır. Temel motivasyonlardan biri, kültürel mirası onurlandırmaya devam ederken yenilik yapma ve yeni estetik ifadeler yaratma arzusudur. Buna ek olarak, dönüşümler kültürel değişim, küreselleşme veya toplumsal değerlerdeki değişimlerden kaynaklanabilmekte, sanatçıları ve tasarımcıları geleneksel motifleri çağdaş ortamlarda yeniden yorumlamaya yöneltmektedir. Selçuklu sanatı bağlamında, arabesk ve geometrik desenler gibi motifler, farklı bölgelere ve kültürel bağlamlara yayıldıkça dönüşüm geçirmiştir.

Geleneksel motifleri dönüştürmek için kullanılan yöntemler sanatsal ortama ve kültürel bağlama göre değişir. Sanatçılar, geleneksel motifleri özlerini koruyarak güncellemek için farklı malzemeler, teknikler veya görsel diller deneyebilirler. Ayrıca, dijital teknolojiler ve disiplinler arası işbirlikleri, geleneksel ve modern unsurların yenilikçi kombinasyonlarına olanak tanıyarak yeniden yorumlamaya yönelik yeni yaklaşımları kolaylaştırmıştır. Geleneksel motifleri dönüştürmenin bir örneği, sanatçıların kültürel miras ve kimlik konularını ele almak için atalarının sembollerini ve anlatılarını digital uygulamalar veya performans etkinliklerinden faydalanarak, çağdaş sanata uyarlamaları çabalarında görülmektedir. Benzer şekilde, moda tasarımında da tasarımcılar, kültürel mirası modern estetikle harmanlayarak çağdaş giyim koleksiyonlarında geleneksel tekstil desenlerini ve motiflerini sıklıkla yeniden tasarlamaktadır. Çünkü moda çizgileri bir dönemin modasını ve kültürünü yansıttığı gibi sürekli değişime de neden olur (Öndoğan, & Öndoğan, 2021). Tasarımları ile geçmişle bağı devam ettirirken, günün modasını da toplumun geçmişinde önemli olan sembollerle geliştirmektedirler. Kavramsal sanatçılar, sanatın doğasını, kurallarını, geleneklerini ve bağlamlarını sorgularken, moda tasarımcıları da modanın estetik nitelikleri, malzemeleri, yapısı, anlamı ve teşhiri gibi yönlerini sorgulamaktadır (Haylamaz, 2022).

Geleneksel motiflerin dönüşümü, kültürel ifadenin gelişen doğasını yansıtan dinamik ve çok yönlü bir süreçtir. Tarihteki uygulama ve dönüşüm örnekleri incelenerek, sanat ve kültürde gelenek ve yenilik arasındaki çok yönlü etkileşime dair farkındalık kazanılır.

4. GEOMETRİK SÜSLEME

Geometrik çizim teknikleri yüzyıllardır Türk sanatının ayrılmaz bir parçası olmuş, seramik, tekstil ve mimaride geometrik desenler gibi çeşitli biçimlerde kendini göstermiştir. Bir başka örnek de simetrik tasarımların hem estetik güzellik hem de kültürel sembolizm taşıdığı Türk halılarında görülen geometrik motiflerdir. Geometrik çizim teknikleri Türk sanatında merkezi bir rol oynar ve matematiksel hassasiyet ile sanatsal ifade arasında bir bağlantı görevi görür. Bu teknikler yüzyıllar boyunca gelişerek Türk halkının zengin kültürel mirasını ve sanatsal yaratıcılığını yansıtmıştır.

Ortaçağda matematik ve geometride olağanüstü gelişmeler kaydeden İslam medeniyetinde, bu alandaki başarıların süslemelere yansıdığı ve son derece yüksek bir matematiksel bakış açısı gerektiren geometrik düzenlemelerin bölgeler arasında önemli farklılıklar gösterdiği, ancak bütün Müslümanlar için ortak bir ifade aracı haline geldiği söylenebilir (Ayvazoğlu, 2023).

Geometrik, bitkisel, yazı ve figüratif olmak üzere dört çeşit süsleme türünden bahsedilebilir. "Geometrik süsleme" denildiğinde yıldız, beşgen, altıgen ve sekizgen gibi geometrik şekillerin çeşitli yüzeylerin bezemesinde kullanılması anlaşılmaktadır. Çizgilerin cetvel ve pergel yardımı ile geometri ilkelerine uygun olarak bir araya getirilmesiyle oluşturulan kompozisyonlara, geometrik süsleme denir. Kırık, düz ve eğri çizgilerin uygun açılarda birleştirilmesiyle çeşitli geometrik kompozisyonlar yapılabilmektedir (Mülayim 1982).

Tarih boyunca, geometrik süslemeler, hemen her dönem karşımıza çıkmaktadır. Bezemenin her alanında, hemen her malzeme ile uygulanmış geometrik kompozisyonlar, bitkisel, yazı ve figürlü kompozisyonlarla birlikte Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemleri boyunca kesintisiz bir şekilde varlığını sürdürmüştür. İslam eserlerinde yer alan geometrik desenler, kare, beşgen, altıgen, yedigen, sekizgen, dokuzgen, ongen, on altıgen, yirmi dörtgen ve daire gibi çeşitli geometrik şekillerden oluşmaktadır (Eryılmaz, Selimgil, 2021).

Geometrik kompozisyonların sistematik bir şekilde uygulanması, Karahanlılar ve onu izleyen Büyük Selçuklular döneminde gerçekleşmiştir. Orta Asya anıtsal mimarisinde kullanılan belirli teknikler ve motifler, büyük ölçüde Karahanlılar aracılığıyla önce İran'a, ardından da Anadolu'ya geçiş yapmıştır. Anadolu'da kimliğini bulan geometrik süslemenin erken örnekleri, Karahanlı dönemi eserlerinde görülmektedir (Mülayim, 1982). Selçuklu taş işçiliğinde, bitkisel unsurlar, geometrik motifler, yazı ve daha az olarak figürlü dekor ana bezeme unsurları olarak öne çıkmaktadır. Geometrik geçme ağlar, çokgenler ve yıldızların oluşturduğu örnekler de oldukça fazladır (Öney, 1992).

Geometrik yönelimin İslami dönem ile başlamadığı açıktır. İnsanlığın başlangıcından itibaren mekanın sınırlandırılmasından nesnenin tanımlanmasına kadar hep geometriye başvurulmuştur (Çaycı, 2023). Geometri ve sanat tarih boyunca birbirleriyle bağlantılı olmuştur. Nitekim, geometrik hesaplamalar yapılmaksızın sanat icra etmek pek mümkün gözükmemektedir. Geometri, İslam bilimlerinde aktif olarak kullanılmış ve sonuçları doğrudan sanata nüfuz etmiştir (Korn, 2020).

Sadece bir pergel, bir cetvel ve bir kağıt parçasıyla, daire içine çizilebilecek tüm çizgilerin içinde muhteşem geometrik desenler oluşturulabilir. Simetrinin güzelliği uyum ve dengenin birlikteliğinin yansımasıdır. Uyum, simetri ve denge bir şeyi çekici kılan şeylerdir. Uyumlu ve dengeli bir evrende var olan bir dünyada hiçbir şey fark edilmedikçe güzel değildir, güzellik bakan kişinin algılama biçimindedir. Güzellik kavramı, geçici dünyada ışıldayan kalıcı bir niteliktir (Sudheer, 2019).

İslam eserlerinde kullanılan geometrik desenlerin ortak özelliği, desenin kendini tekrar etmeyen en küçük bölümünün çizilmesi ve ardından farklı açılarda, "ayna simetrisi" denilen yöntemle çoğaltılmasıdır. Bu yöntem, desenin çizilirken kullanılan açılara bağlı olarak kare, beşgen veya altıgen tabanlı olmasına göre dört, beş veya altı yöne simetrik olarak kopyalanıp çoğaltılması esasına dayanır. Böylece desen sonsuza kadar çoğaltılıp büyütülebilir (Eryılmaz, & Selimgil, 2021).

Geometrik şekillerin belirli bir düzen içinde bir araya gelmesiyle geometrik motifler oluşur. Kapalı geometrik düzenlemede, motif kendi sınırları içinde tamamlanmış ve bütünleşmiştir. Açık geometrik düzenlemede ise

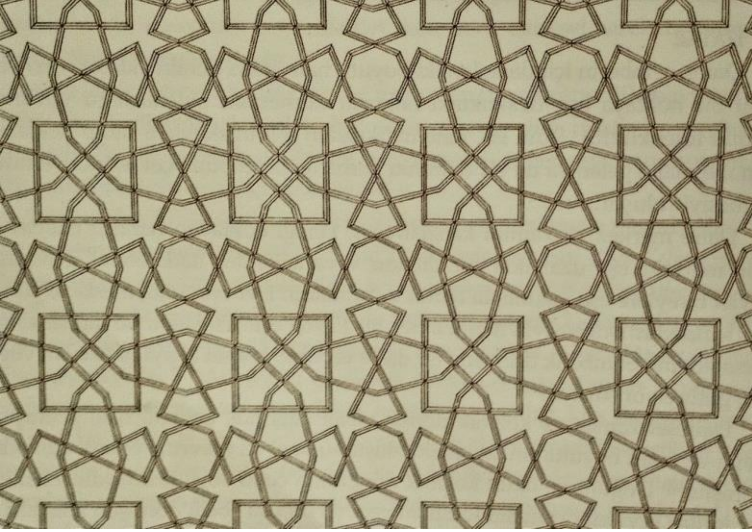
çizgiler sonsuza kadar uzanacak şekilde tasarlanmıştır. Anadolu Selçuklu Sanatında geometrik süsleme, düzenli bir yapıdadır. Birbirini kesen altıgen şeritler, yıldızlar, örgülü dekorlar ve geçmeli dekorlar, geometrik kompozisyonu oluşturur. Genellikle dizilen motifler, geometrik düzenlemeler meydana getirmiştir (Öztürk, & Türkoğlu, 2016).

Semra Ögel, geometrik kuruluşlarda yer alan daire, üçgen, altıgen ve sekizgen gibi temel figürlerin tarih boyunca farklı anlamlar yüklendiğini belirtmekte ve bu bağlamda Eflatun'un temel geometrik figürleriyle karşılaştığımızı ifade etmektedir. Eflatun'un kozmik kanunlarına göre; küp yer, piramit ateş, üçgen prizma hava, 12 yüzlü prizma kozmosu ve 20 yüzlü prizma suyu temsil etmektedir. Geometrik düzenlemelerdeki sistem, evrenin matematiği kadar karmaşık, temel figürler ise temel gerçekler kadar sade ve berraktır (Ögel, 1986).

Geometrik süsleme kompozisyonlarının içerisindeki bütün desenlerin başlangıç noktasıdır. Geometrinin merkezi kabul edilen nokta, bir düzlem içinde çizilen en basit tasarım ögesidir. Bu bakımdan her desen bir nokta ile başlar (Mülayim, 1982). Bir noktadan başlayarak, çizginin ve dairenin elde edilmesi ile geometrik şekiller oluşmaktadır. Üçgen, kare ve altıgen gibi bütün geometrik şekilleri dairenin içerisinde oluşturmak mümkündür. Daireden hareketle sonsuz motif üretilebilir (Çaycı, 2023).

Nokta; başlangıç ve bitişin sembolü olması sebebiyle kapsayıcı/kapsayandır. Çizgi nokta ile başlar ve nokta ile sonlanır. Noktalardan meydana gelen birliktelikler: alanı ve hacmi oluşturarak hareket kazandırır.

Daire; çemberin içinde kalan iki boyuta sahip alana denilmektedir. Daire merkez merkez kavramının karşılığıdır. Hangi noktadan hareket ederseniz edin merkeze eşit uzaklıkta yer alırsınız.

Görsel 4.1. Geometrik kompozisyon

Üçgen; düz çizgilerin bir araya getirilmesiyle ve üç açıdan oluşur. Kendi dışında başka geometrik şekillerin oluşmasına neden olur.

Kare; Türklerde dört köşe kavramının arkasında evrenin veya daha dar anlamıyla dünyanın dört köşe olarak algılanması yer almaktadır. Dört köşe veya kare yer yüzündeki dört unsuru (ateş, hava, su ve toprak) sembolize etmektedir. Hava, su, toprak ve ateşten oluşan dörtlü tamamen insanlığın hizmetindeki temel ihtiyaçlardır.

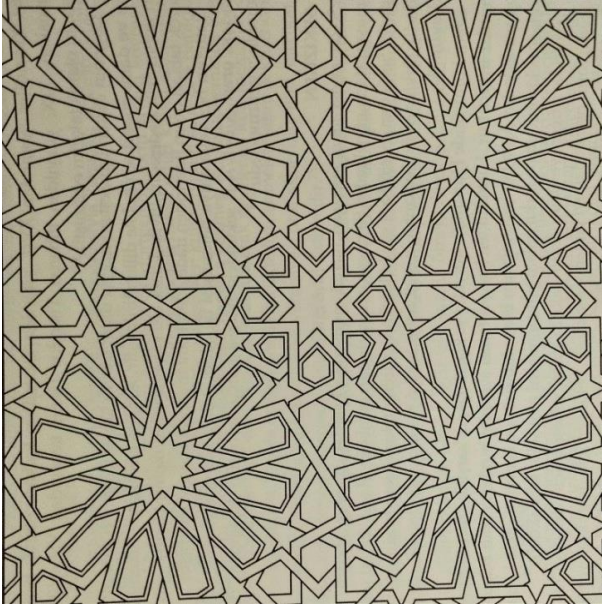
Küp; boyu, eni ve tabanı birbirine eşit olan geometrik oluşumdur. Küpün kesitinden kare oluşmaktadır. Dolayısıyla küp ve kare aynı şeklin birleşimidir. Küpün her bir yüzeyi ana yönlerden birini karşılamaktadır. Zirvedeki bir kenar aynı anda zemine dönüşebilir ya da yandaki bir kenar zirve durumuna gelebilir. Bu sebeple yüzeyler arasında eşitlik küpün esas özelliğidir.

Dikdörtgen; karşılıklı iki kenarın birbirine eşit dolayısıyla karşılıklı açılardan da birbirine 90° geldiği geometrik şekildir.

Altıgen; geometrideki bütün düzlemsel şekilleri (nokta, çizgi, üçgen) bünyesinde barındırmaktadır. Aşağı doğru yönelen üçgen dünyanın kötü ve yıkıcı yönüne işaret ederken, yukarı doğru sıralanan üçgen yaşamın olumlu yönlerine işaret etmektedir.

Sekizgen; kareden daireye geçişin ilk aşamasını ifade etmekte ve sonsuzluğun sembolü olarak kabul edilmektedir. Bu yönüyle göksel anlamlar yüklemek olası görülmektedir.

Yıldızlar; yıldız, birbirini belirli noktalardan keserek şekiller oluşturan kırık hatların birlikteliği olarak tanımlanabilir. Yıldızın bir merkezden dışarı doğru açılarak farklı sayıda kollar oluşturan geometrik oluşumlar olduğu ifade edilebilir (Çaycı, 2023). Yıldız merkez etrafındaki ritmik uyum, evrensel düzenin ritmidir (Ögel, 1986).

Görsel 4.2. Geometrik kompozisyon

Mükemmel bir şeklin, anlamın yerini tutabileceğine inanılmaktadır. Kompozisyonun geniş anlamda zengin ve dolu olabilmesi, sanatçının neyi aktaracağını bilmesine bağlıdır. Kısacası, "kompozisyon" dediğimiz bu bütün, iki biçim ve öz olarak adlandırılabilen ana bileşenin katılımıyla ortaya çıkar (Mülayim, 2023).

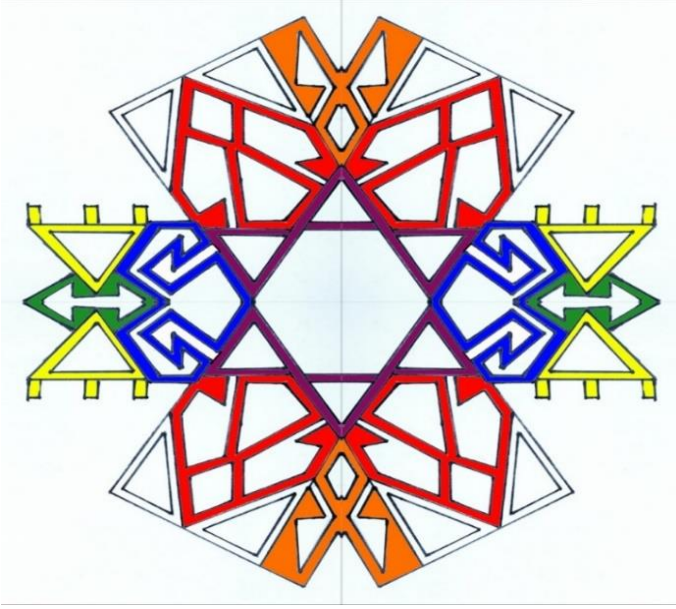
5. GEOMETRİK SÜSLEME TEKNİĞİ İLE GELENEKSEL ANADOLU MOTİFLERİNDEN DESEN TASARIMLARI

Hızlı moda, kesimlerin ve kalıpların sürekli değiştirilmesiyle kullanıcılar için yeni bir ürün hissi yaratmaktadır. Bu nedenle, desen tasarımı hak ettiği değeri görememektedir. Günümüzde hızla değişen trendlerde, artık özgün ve zamansız ürünler tasarlamak için desenlere geçmişte olduğu gibi anlam katmak gerekmektedir. Bu konu günümüz modasında hak ettiği yeri bulması açısından önemlidir.

Lüks moda markaları geleneksel motifleri dokumalara ve giysilere aktarma konusunda en güzel çalışmaları ortaya koymaktadırlar. Özellikle küresel boyuttaki lüks markalar, anlam katarak düşünülerek tasarlanmış desenler, renkler, motifler ve düzgün tasarımlar ile ürünler ile kullanıcı arasında duygusal bağı güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Buradaki önemli nokta, ürünü zamansız ve vazgeçilemez kılama hedefidir. Bunu göz önünde bulundurarak araştırılan Anadolu motiflerinin geometrik çizim teknikleri kullanılmış, motiflerin anlamını koruyarak modern yorumlamalar ortaya çıkarılmıştır. Araştırmanın sonucu olarak hazırlanan beş parçadan oluşan çanta koleksiyonunda, kalıplara, kesimlere ve kumaşlara odaklanılırken, tasarımlarda geleneksel sürdürülebilirliği sağlayabilecek anlamını yitirmeden tasarlanmış desenler eklenmiştir. Burada amaç; zamansız, kullanışlı ve birçok sosyal gruba hitap eden final ürünleri olarak sanat eseri hissi uyandırmaktır.

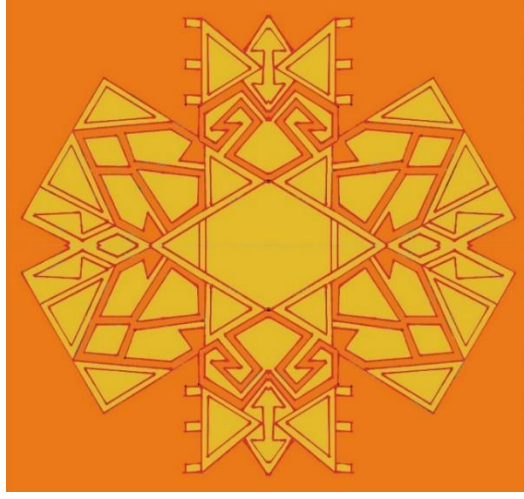
Yapılan çalışmada yer alan 5 tasarımın 1 tanesi ürüne dönüştürülmüştür, diğerleri dijital ortamda tasarım olarak sunulmuştur. Çalışma kapsamında Görsel 5.1.'de geleneksel Anadolu motiflerinin geometrik çizim tekniği ile çağdaş desen yorumlaması görülmektedir.

Görsel 5.1. Geleneksel Anadolu motiflerinin geometrik çizim tekniği ile çağdaş desen yorumlaması

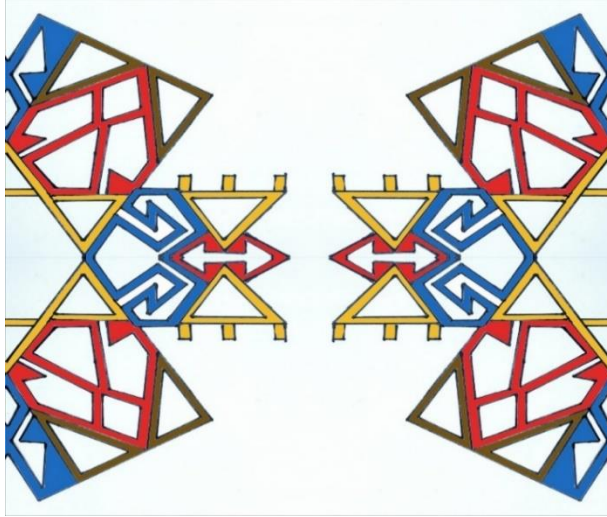
Tasarlanan desen (Görsel 5.1.), geometrik çizim tekniklerini temel alarak Anadolu motiflerini orijinalliğini kaybetmeden desene entegre etmekten oluşmaktadır. Kırmızı renkle çizilmiş olan “elibeline” motifi, Yozgat bölgesine ait bir kilimdeki elibeline uyarlamasıdır. Turuncu renkli çizilen “koçboynuzu” motifi, Elazığ’da dokunan bir kilim örneğidir. Mavi renkli gösterilen “bereket” motifi, Kütahya’da dokunmuş bir halı motifidir. Sarı renkli görülen “küpe” motifi, Anadolu’da birçok yörede sıklıkla kullanılan bir kilim motifidir. Yeşil renkli “bukağı” motifi, Kars’ta işlenen kilim dokumasında görülen motifin desene uyarlanmış halidir. Desenin ortasında görülen mor renkteki yıldız motifi ise, Sivas halısında dokunan yıldız motifinin desene uyarlanmış halidir.

Temel desende kullanılan altı doğum motifi, geometrik yönetime uygun olarak tasarlanmış ve çağdaş tasarımlarda kullanılmak üzere düşünülmüştür. Bunun yanı sıra, bu desenlerin uyarlanması için birkaç çanta örneği dijital olarak sunulmuştur.

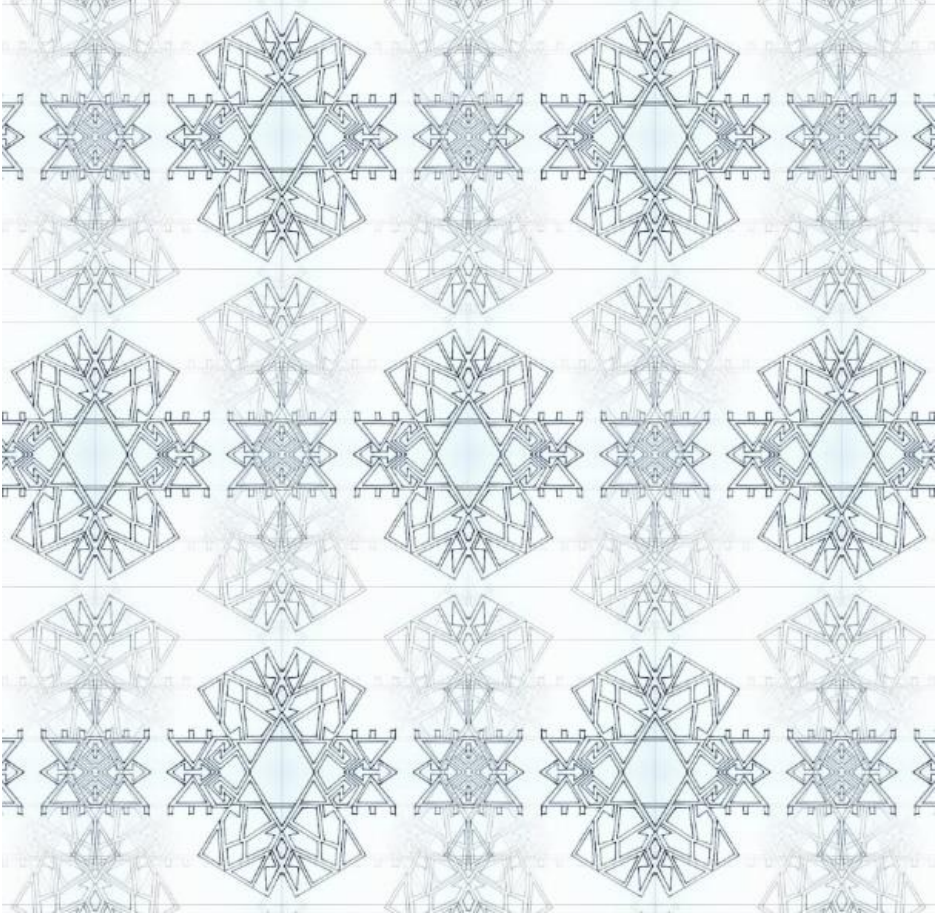
Görsel 5.2. Geometrik çizim tekniği ile tasarlanan Anadolu motifinin farklı renklerle uygulanması

Görsel 5.2.'de görülen desen, Görsel 5.1.'de gösterilen temel desen tasarımının sıcak renklerle kullanılması ile ortaya konulan tasarım örneğidir. Bu renk paleti, tasarımın enerji ve canlılık kazanmasına yardımcı olurken, aynı zamanda hedef kitleye sıcak bir his vermektedir. Görsel 5.3.'de temel birimin paralel konumlandırılmış ve renklendirilmiş örneği sunulmuştur.

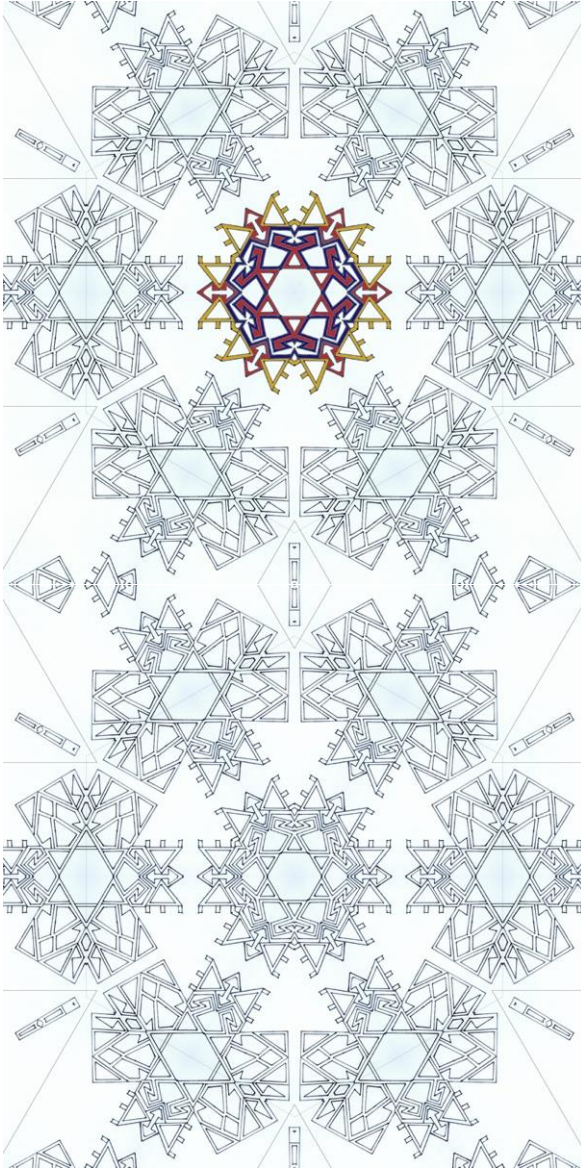

Görsel 5.3. Temel tasarım biriminin paralel konumlandırılmış ve renklendirilmiş örneği

Görsel 5.3.'de görüldüğü gibi temel tasarım biriminin paralel konumlandırılmış ve renklendirilmiş örneğinde estetik renklendirme, desene ayrıntı eklemektedir ve desenin kullanılacağı tasarıma uygun olarak seçilmiştir. Bu renk paleti, tasarımın genel bütünlüğüne katkıda bulunmaktadır.

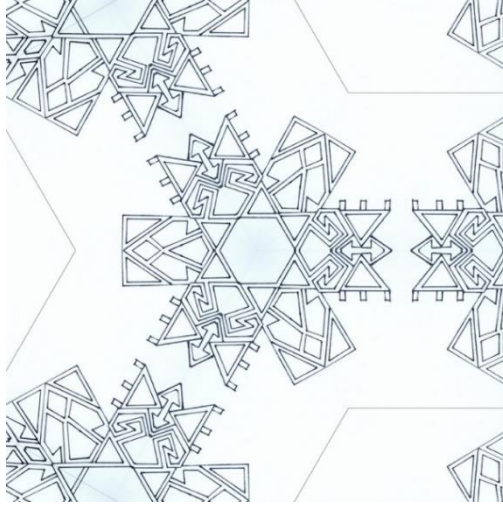

Görsel 5.4. Tekrar eden temel birim ve desen örneği

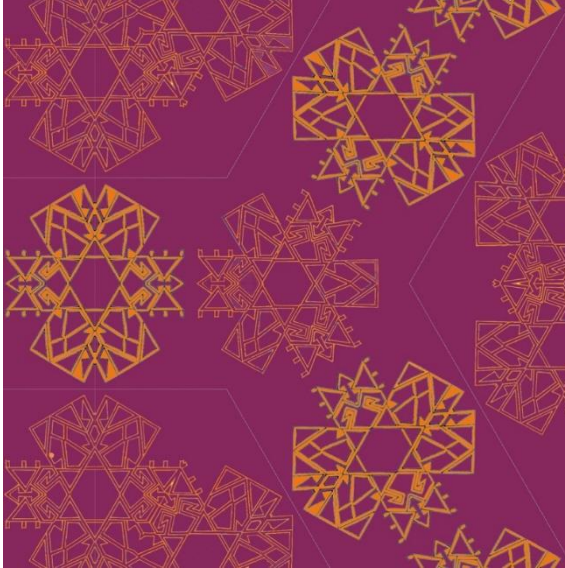
Görsel 5.5. Tek merkezli kompozisyon örneği

Tek merkezli kompozisyon örneğinde (Görsel 5.5.) karşımıza çıkan desen tasarımı, temel desenin tekrarını içermektedir. Ayrıca, tek merkezli tasarlandığı için ortada farklı bir desen uyarlaması görmekteyiz. Ortada bulunan desende, temel desenden (Görsel 5.1.) farklı olarak yalnızca yıldız, küpe, bukağı ve bereket motifleri yer almaktadır (Görsel 5.5.).

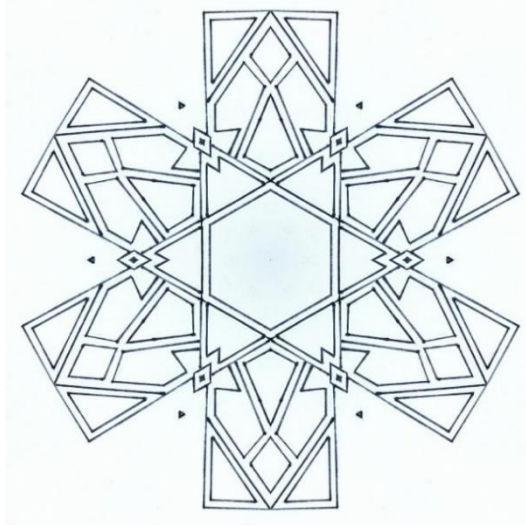

Görsel 5.6. Farklı yöne tekrar eden temel birim ve desen örneği

Hazırlanan desen örneği (Görsel 5.6), geometrik yapıları geleneksel sembollerle etkileyici bir şekilde bir araya getirerek estetik bir zenginlik sunmaktadır. Bu harmanlama, modern ile geleneği birleştirerek özgün bir sanat formu oluşturmakta ve kültürel derinlik kazandırmaktadır. Tasarımın her bir unsuru, hedef kitleye farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

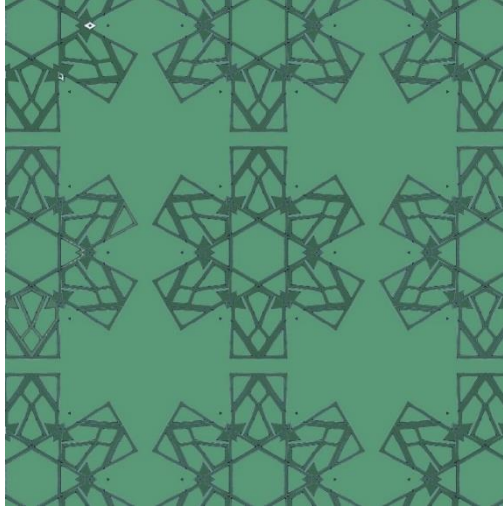

Görsel 5.7. Farklı yöne tekrar eden temel biriminin renklendirilmiş desen örneği

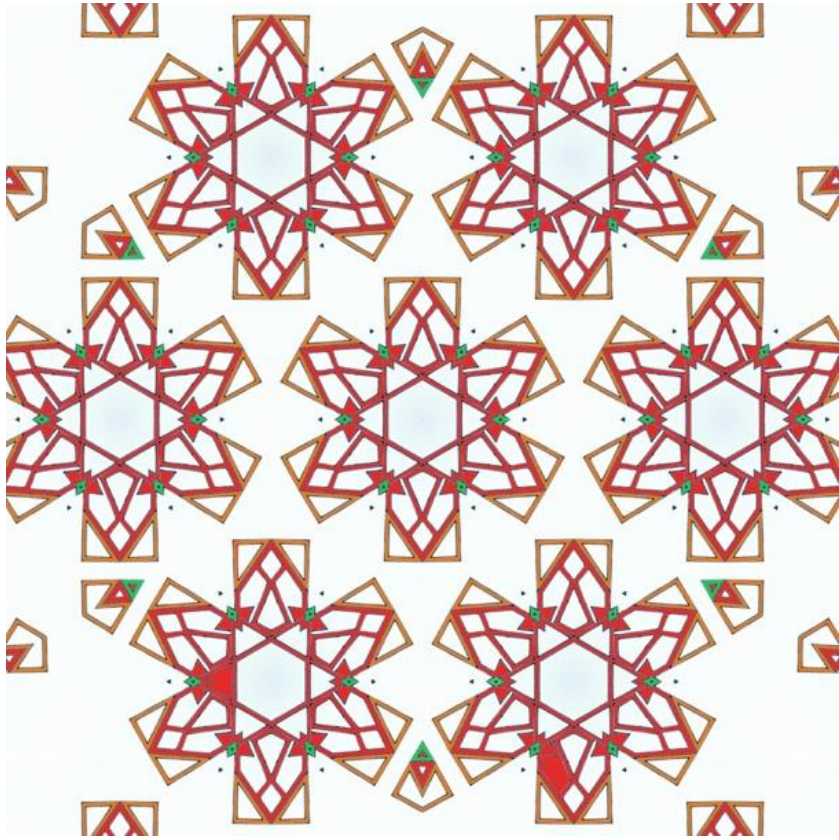

Görsel 5.8. "Elibelinde" motifi ile hazırlanan birimin bütünde görünümü

Diğerlerinden farklı olarak yalnızca "elibelinde" motifinin tekrarlanmasıyla tasarlanmış olan desen örneği (Görsel 5.8.), daha yalın bir görüntü sunarak çoğu tasarımda zorlanmadan kullanılabilir bir örnek oluşturmaktadır. Bu tekrardan oluşan orta kısımda ise yıldız motifinin uyarlaması yer almaktadır. Bu yapı, tasarımın karakterini belirlerken, aynı zamanda görsel hiyerarşi ve denge sağlar.

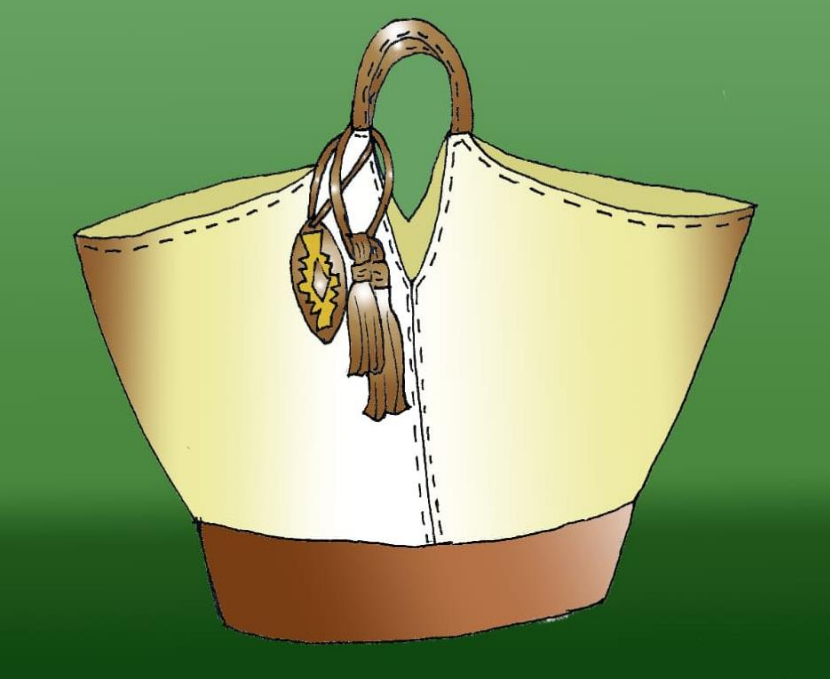
Görsel 5.9. "Elibelinde" motifi ile hazırlanan birimin farklı renklerle uygulanması

Görsel 5.10. "Elibeline" motifi ile hazırlanan birimin farklı renklerle uygulanması

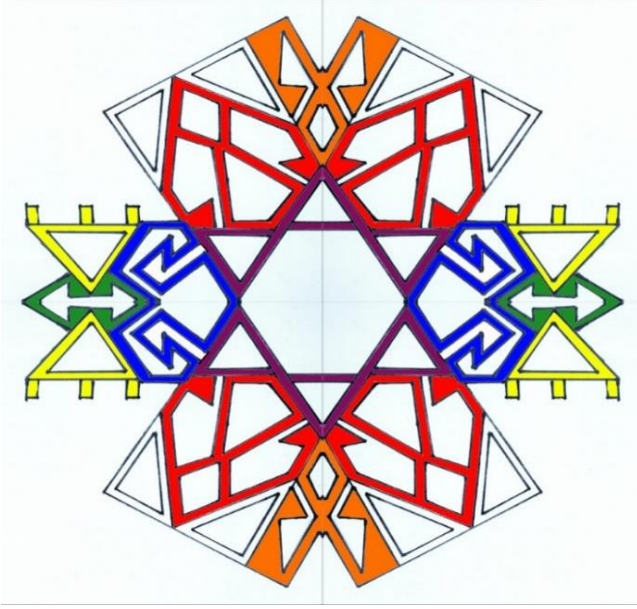
6. GELENEKSEL ANADOLU MOTİFLERİ İLE TASARLANAN ÇANTA KOLEKSİYONU

Araştırma için hazırlanmış kapsül çanta koleksiyonunun birinci parçası, günlük ihtiyaçları karşılamak amacıyla daha büyük bir boyutta ve iki kumaş karışımından, yani deri ve pamuk gabardinden oluşmaktadır (Görsel 6.1.).

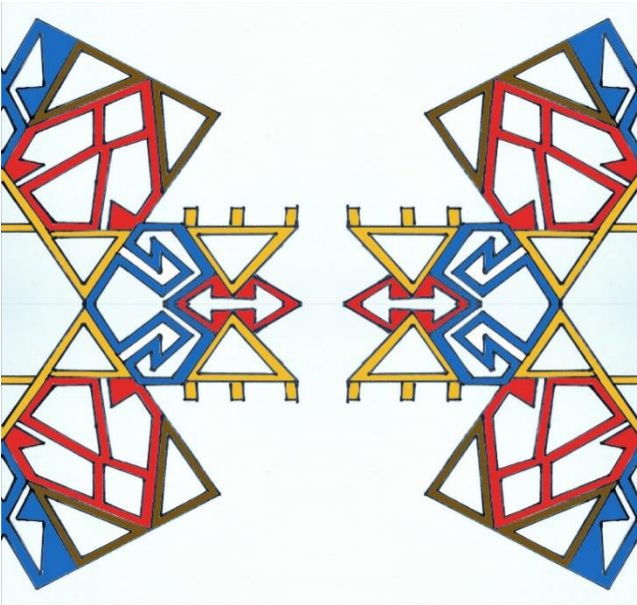

Görsel 6.1. Çanta koleksiyonunun 1. tasarımının artistik çizimi

Görsel 6.1.'de tasarımı görülen çantanın alt kısmı, sap kısmı ve 3D aksesuar olarak eklenen bereket motifi ile halı ve kilim sanatına atıfta bulunan püskül detayları tamamen deriden yapılmıştır. Bu tasarımda kullanılan desenler, temel desen (Görsel 5.1.) ve paralel desen (Görsel 5.3.) ile tamamlanması düşünülmüştür.

(Görsel 5.1. Geleneksel Anadolu motiflerinin geometrik çizim tekniği ile çağdaş desen yorumlaması)

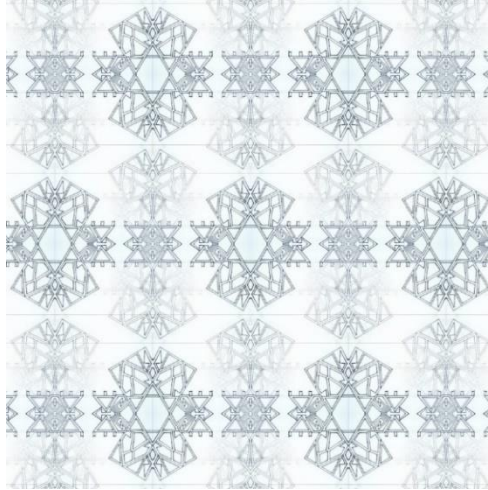

(Görsel 5.3. Temel tasarım biriminin paralel konumlandırılmış ve renklendirilmiş örneği)

Görsel 6.2. Çanta koleksiyonunun 2. tasarımının artistik çizimi

Daha şık ve özel davetler için tasarlanan deri çantanın (Görsel 6.2.) sap kısmında kullanılan broş şeklindeki "elibeline" motifi, yeşil kristaller ile zenginleştirilirken, tasarımda tekrar eden püskül detayları bulunmaktadır. Bu çanta modeli, “Tekrar Eden Temel Birim” ve “Desen Örneği” (Görsel 5.4.) ile tamamen işlenecektir. Bu unsurlar, çantaya hem modern bir zarafet katmakta hem de geleneksel Türk motifleriyle estetik bir bağ kurmaktadır.

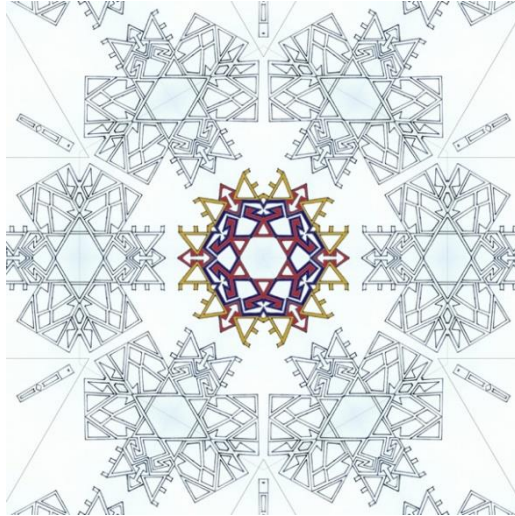

(Görsel 5.4. Tekrar eden temel birim ve desen örneği)

Görsel 6.3. Çanta koleksiyonunun 3. tasarımının artistik çizimi

Modern kesimlerle tasarlanmış deri çantada (Görsel 6.3.) tek merkezli kompozisyon desen örneği (Görsel 5.5.) kullanılmıştır. Çantanın sap kısmında aksesuar olarak yer alan "elibeline" motifinin 3D formu dikkat çekmektedir. Ortasında bulunan yeşil kristal, çantaya modern, dinamik ve estetik bir görünüm kazandırarak ürünü daha cazip ve talep gören bir tasarım haline getirmiştir.

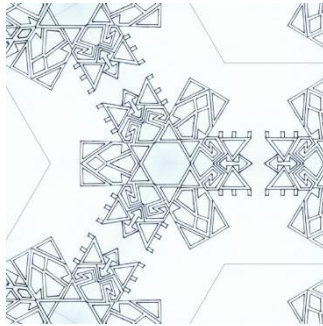

(Görsel 5.5. Tek merkezli kompozisyon örneği)

Görsel 6.4. Çanta koleksiyonunun 4. tasarımının artistik çizimi

Uzun süreli kullanım amacıyla deri kumaştan tasarlanmış olan koleksiyonun bir diğer çantası (Görsel 6.4.), dış formu Türk kültürüne atıfta bulunarak hilal şeklinde tasarlanmıştır. Sap kısmında zincir detayları yer almakta ve “koçboynuzu” motifiyle zenginleştirilmiştir. Ayrıca, çantanın yan taraflarındaki püskül detayı, Türk halı ve kilim sanatında kullanılan püsküllerden esinlenerek tasarlanmıştır. Bu püsküller, geleneksel süsleme unsurlarını yansıtırken çantanın modern yapısını tamamlamaktadır. Çanta tasarımında, farklı yöne tekrar eden temel birim ve desen örneği (Görsel 5.6.) deseninin kullanılması öngörülmektedir. Çanta tamamlandıktan sonra, deri kumaşın üzerine deriye uygun boya ile desen tasarımı işlenecektir.

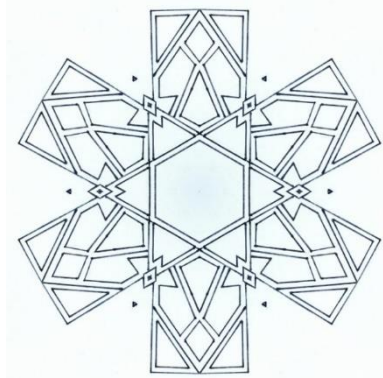

(Görsel 5.6. Farklı yöne tekrar eden temel birim ve desen örneği)

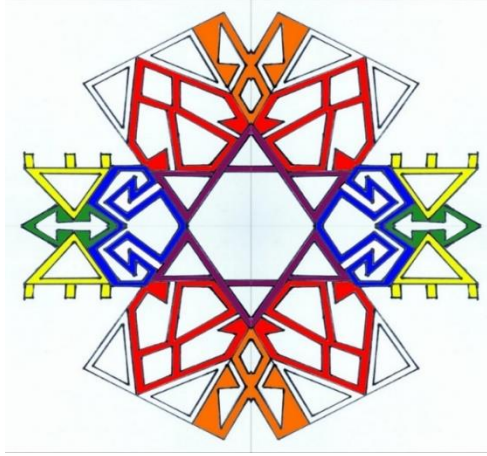
Görsel 6.5. Çanta koleksiyonunun 5. tasarımının artistik çizimi

Tasarlanmış çuval formundaki deri çanta (Görsel 6.5.), zincir sap detayı ve püskül unsurlarıyla dikkat çekmektedir. Püsküller, Türk halı ve kilim sanatından ilham alınarak tasarlanmıştır; bu da geleneksel ile modern harmanlayarak estetik bir bütünlük sağlamaktadır. Koleksiyonun son çanta tasarımında kullanılacak desen önerisi ise “Elibelinde” motifi ile hazırlanan desen (Görsel 5.8.) olacaktır. Bu tasarım, deri kumaşın zamansız doğası sayesinde uzun süreli kullanım için uygun olup, fonksiyonelliği estetikle birleştirmektedir.

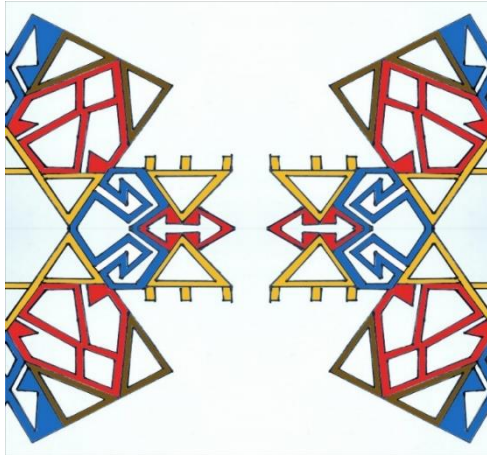

(Görsel 5.8. “Elibelinde” motifi ile hazırlanan birimin bütünde görünümü)

Çanta koleksiyonunda tasarlanan çantanın üretiminde (Görsel 6.1.), artistik çizimine uygun olarak tüm üretim aşamaları izlenmiştir. Elde edilen ürün, artistik çizime %100 uyumlu olup araştırmada hedeflenen sonuçları yansıtmaktadır. Kullanılan özel kumaş seçimleri, deri ve pamuk gabardin sayesinde uzun süreli bir kullanım sunmaktadır. Çantanın büyük boyuta sahip kesimi, günlük ihtiyaçlara uygun olarak düşünülmüştür. Pamuklu gabardinin üstüne işlenen desenler (Görsel 5.1. ve Görsel5.3.), kumaşa uygun boya ve sünger yardımıyla çalışılmıştır. Desenlerde kullanılan farklı renkler, ürünü daha ilgi çekici ve tamamlayıcı hale getirmektedir.

(Görsel 5.1. Geleneksel Anadolu motiflerinin geometrik çizim tekniği ile çağdaş desen yorumlaması)

(Görsel 5.3. Temel tasarım biriminin paralel konumlandırılmış ve renklendirilmiş örneği)

Görsel 6.6. Anadolu doğma motifleriyle hazırlanan çanta koleksiyonundan ürüne dönüştürülmüş tasarım örneği

Son olarak, sap kısmına eklenmiş deri 3D aksesuarlar ile hareketlendirilmiştir. Bu aksesuar, halı ve kilim dokuma sanatında kullanılan püskül detayına atıfta bulunarak deri kullanılarak püskül görünümü verilmiştir. Yanında ise deri üzerine kumaş boyası ile bereket motifi işlenerek tamamlayıcı bir görüntü elde edilmiştir. Bu çanta örneğinin üretilmesi, düşünülen fikrin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır ve final ürünü olarak kullanıcıların beğenisine sunulmaya hazırdır.

Araştırma sonucunda elde edilen ürün, Anadolu doğum motifleri ile geometrik çizim tekniklerini kullanarak geçmişten günümüze bir köprü görevi görmektedir. Bu durum, kültürel sürdürülebilirlik açısından çok önemli olup, günümüz hızla değişen trendlerinde daha zamansız ve uzun süreli kullanıma uygun bir ürün modeli yaratmayı desteklemektedir.

Görsel 6.7. Ürüne dönüştürülmüş tasarım çantanın iç kısım görüntüsü / Astar

Görsel 6.8. Final ürünün manken ile sunumu

Görsel 6.9. Final ürünün tasarımcısı ile sunumu

7. DEĞERLENDİRME

Anadolu coğrafyası, tarih boyunca çok farklı kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Bu farklılıklar zamanla zenginliğe dönüşmüş ve kimi zaman bir kilimde, kimi zaman bir halının motifinde kendini göstermiştir. Bu eşsiz kültürel birikimin izleri, Anadolu'nun geleneksel el sanatları ürünlerinde açıkça görülebilmektedir. Anadolu motifleri, çeşitli sanat formlarını süslemiş ve kültürel kimlik ile toplumsal değerlerin iletilmesinde görsel bir dil olarak hizmet etmiştir.

Anadolu motifleri sadece doğum, yaşam, ölüm evrelerini sembolize etmekle kalmaz, aynı zamanda kültürel mirası, maneviyatı ve yaşamın birbirine bağlılığını da somutlaştırır. Anadolu'nun kültürel mirası, özellikle doğum, doğurganlık ve varoluşun döngüsel yapısıyla ilgili olanlar olmak üzere, yaşamın ve doğanın döngülerini temsil eden sembollerle derinden doludur. Bu motiflerin toplumsal değerleri ve inançları yansıtmadaki önemini yanı sıra Anadolu sanat formlarındaki kalıcı varlıkları da uzun zamandır kabul edilmektedir.

Geleneksel Anadolu motiflerinin çağdaş sanat uygulamalarıyla bütünleştirilmesi, hem Anadolu kültürel mirasının zenginliğinden hem de modern sanatsal ifadenin dinamizminden yararlanan, gelişmekte olan bir araştırma alanını temsil etmektedir. Türk sanatının ayırt edici özelliklerinden biri olan geometrik süsleme yöntemleri, karmaşık kompozisyonlar içinde simetri, denge ve uyum sağlama becerileriyle dikkat çekmektedir. Çağdaş sanatçılar ve araştırmacılar, geleneksel Anadolu motiflerinin geometrik teknikler kullanılarak dönüştürülmesi konusunda yenilikçi yaklaşımlar kullanmışlardır. Son yıllarda, özellikle geometrik çizim tekniklerinin kullanılması yoluyla, bu motiflerin çağdaş sanatsal ifadelerle uyarlanmasına yönelik artan bir ilgi söz konusudur.

Anadolu doğum motifleri zaman içinde kültürel alışverişler, toplumsal olaylar ve sanatsal yeniliklerden etkilenerek dönüşümler geçirmiştir ve zengin bir motif koleksiyonuna sahiptir. Temel desen karakterlerini koruyan Anadolu motifleri değişen estetik ve toplumsal dinamiklere uyum sağlamıştır. Çağdaş dönemde sanatçılar, Anadolu doğum motiflerini yeniden yorumlamak ve

canlandırmak için yeni yollar keşfetmiş, onlara farklı bakış açıları ve anlamlar yüklemişlerdir. Anadolu doğum motiflerinin çağdaş dünyaya uyarlanması önemli kültürel ve sanatsal sonuçları bulunmaktadır. Öncelikle, hızla gelişen küresel bir ortamda Anadolu mirasının korunması ve tanıtılması kolaylaştırılarak, Anadolu toplulukları arasında ortak kimlik ve süreklilik duygusunun teşvik edilmesi öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra, tasarımcıların, zanaatkarların ve sanatçıların doğum, büyüme ve dönüşüm gibi evrensel temalarla ilgilenmelerine olanak tanınırken, kültürel değerlerin küresel olarak yayılması da sağlanarak daha geniş hedef kitlelerine ulaşılması başarılıdır. Bu süreçlerde Anadolu motiflerinin uyarlanmasını sağlayan geometrik süsleme tekniklerinin etkisi de çok önemlidir.

Geometrik süsleme teknikleri, Anadolu doğum motiflerinin uyarlanmasında çok önemli bir rol oynar. Tasarımcılara, zanaatkarlara ve sanatçılara geleneksel motifleri çağdaş bağlamlarda yeniden hayal etmeleri için yapılandırılmış bir çerçeve sunar. Anadolu motiflerini hayata geçirip sürekliliğini sağlamak için çalışan tasarımcılar, zanaatkarlar ve sanatçılar simetri, oran ve tekrar gibi geometrik ilkeleri kullanarak, Anadolu doğum motiflerinin özünü onurlandıran ve yenilikçi üslup yaklaşımlarını keşfeden görsel olarak etkileyici kompozisyonlar yaratabilirler. Bunlara ek olarak, geometrik süsleme teknikleri deneysellik ve soyutlama için bir platform sağlayarak sanatçıların yorumlarına kişisel anlatılar ve sanatsal ifadeler katmalarına olanak tanır.

Bu çalışma, Anadolu doğum motiflerinin, farklı kompozisyonlarla dönüşümü sürecinde, geometrik süsleme tekniklerinin kullanımıyla çağdaş tasarımlarla buluşmalarının hikayesini özgün bir çanta koleksiyonu tasarımı üzerinden analiz ederek değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kullanılan geometrik süsleme tekniği ile, simetri, oran ve tekrar gibi geometrik ilkeleri kullanılarak, anadolu doğum motiflerinin özünü bozmadan ve onları uyarlayıp yenilikçi tasarımlar geliştirmek sürecinde görsel olarak etkileyici kompozisyonlar tasarlanmıştır.

Günümüzde hızla değişen moda trendlerini göz önüne alarak tasarımlara farklı yorumlar katmakta, onları daha uzun süreli kullanıma uygun hale getirerek, kullanıcı ile ürün arasındaki duygusal bağı güçlendirmekte ve ürünü daha cazip

kılmaktadır. Özellikle hazırlanan çanta koleksiyonu, sadece günümüz trendlerine uygun değil, aynı zamanda sanat eseri hissiyatı uyandırmayı amaçlamakta ve ürünü kullanıcılar için gardırobun vazgeçilmez bir parçası haline getirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, geometrik süsleme tekniğiyle geleneksel anadolu motifleri ile geçmişten günümüze bir köprü kurmayı amaçlayan bu çalışma, diğer sanatçılar ve farklı tasarım çalışmaları için de bir rehber olacaktır. Geleneksel Anadolu motifleri ile günümüz arasında kültürel öneme sahip bu köprü, birçok sanatçı için de ilham kaynağı olmayı amaçlamaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, öncelikle geleneksel Anadolu motiflerinin genel olarak incelenmesinden sonra doğum ile ilgili motiflerin çağdaş desen uyarlamalarıyla nasıl entegre edilebileceğini, geometrik çizim tekniklerinin kullanımıyla modern bağlamda yeniden yorumlanarak günümüz moda trendlerine, ürünlerine ve tasarımlarına nasıl uyarlanabileceğini ortaya koymaktadır.

Geleneksel Anadolu motiflerinin modern sanat eserlerine entegrasyonu, bu motiflerin kültürel önemini ve tarihsel mirasını koruma açısından etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Bu süreç, motiflerin anlamını ve özünü yitirmeden çağdaş bir estetikle yeniden canlandırılmasını sağlamaktadır. Geometrik çizim teknikleri kullanılarak, hem estetik açıdan modern hem de tarihsel olarak kadim ve güçlü kültürel kimliğiyle anlamlı sanat eserleri yaratılabileceği ortaya konmuştur. Aynı zamanda, simetri, oran ve tekrar gibi geometrik ilkelerin uygulanmasıyla, Anadolu doğum motiflerinin figüratif unsurlarla entegrasyonu kolaylaştırılarak, geleneksel motiflerin çağdaş yorumlama örnekleri sunulmaktadır. Yapılan deneysel sanat çalışmaları, geleneksel motiflerin modern geometrik tekniklerle nasıl dönüştürülebileceğini somut örneklerle ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, geleneksel Anadolu motiflerinin çağdaş sanat pratiklerine dinamik bir şekilde entegrasyonunu göstererek, hem estetik hem de kültürel açıdan yeni tasarımlara zengin bir yaklaşım sunmasının yanı sıra, sanat tarihi, kültürel çalışmalar ve çağdaş sanat uygulamaları alanlarına da önemli katkılar sağlamaktadır. Elde edilen deneysel desen çalışmaları, yeni tasarımların orijinal motiflerin özünü ne ölçüde koruduğunu belirlemede etkili olmuştur. Bu

çalışma, modernleşme karşısında kültürel kimliğin korunmasının önemini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, kültürel geleneklerin sürdürülebilirliğini desteklemekte ve diğer kültürel motiflerin yeniden çağdaş yorumlanma yöntemleri için yeni araştırma yolları açmaktadır. Sözü edilen tüm yönleriyle, gelecekteki araştırmalar için bir temel oluşturan çalışmamız, kültürel motiflerin modern sanat içinde yeniden yorumlanmasının önemini vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akpınarlı, H.F., Begiç, H.N., Kuzay Demir, G. (2020). *Çözümden Düşüme, Düşümden Motife Bergama Halıları*.
- Armer, S., Eva Hanke, E., & Kregeloh, A. (2022). *Rugs as Transottoman Commodities: The History of a Rug from Uşak*, Book Chapter in *Transottoman Matters (Objects Moving through Time, Space, and Meaning)*, (Eds. Arkadiusz Blaszczyk, Robert Born, Florian Riedler) Open-Access-Publikation im Sinne der CC-Lizenz BY 4.0, V&R unipress, Brill Deutschland GmbH, pp. 220-271. <https://www.vr-elibrary.de/doi/pdf/10.14220/9783737011686#page=220>
- Arslan Kalay, H. (2022). Hayvan Sembolizminin Anadolu Türk Kilimlerine Yansımaları, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 55, ss. 40-55, e-ISSN: 2822-3136, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2407478>
- Aslanapa, O. (1989). *Türk Sanatı*. Remzi Kitabevi. 2. Basım. 476 s., s. 350. ISBN:975-14-0112-7
- Ayvazoğlu, B. (2023). Aşk Estetiği: İslam Sanatlarının Estetiği Üzerine Bir Deneme.
- BBC. (2019). Mexican government accuses Carolina Herrera of cultural appropriation. *World Latin in America*. <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-48618265>, Erişim tarihi: 12.10.2024
- Birkeland, I. (2015). *The potential space for cultural sustainability: place narratives and place-heritage in Rjukan*. In *Theory and practice in heritage and sustainability: Between past and future*. Editors: E. Auclair and G. Fairclough, Routledge, Chapter 10., pp. 161-75.
- Bakan, G. (2008). *The analysis of symbols in Anatolian rugs and carpets to present from visual communication perspective*. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar ABD. Yüksekisans Tezi. 158 s. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. Tez No. 220568.
- Berber, G.Ş. (2021). *Moda Tasarımında Türk Tekstil Kültür Öğelerinin*

- Yeniden Tasarlanma ve Yeniden Kullanımına Güncel Yorumlar*. Aart Uluslararası Anadolu Sanat Sempozyumu, Tam Bildiri Kitabı. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 4200, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No:103, ISBN:978-975-06-4157-2, Eskişehir, ss. 1777-1791. <https://cdn.anadolu.edu.tr/files/anadolu-cms/Z1zyrper/file/aart-tam-bildiri-kitabi-4-198eb196b3a790ce.pdf>
- Bota-Moisin, M. (2018). *Cultural fashion: Transform the fashion industry from villain to hero*. <https://www.youtube.com/watch?v=twHCsVPupXo>, Erişim Tarihi: 15.09.2024
- Bozkurt, S. (2020). Geleneksel Türk Halı Sanatında Kullanılan Motiflerin Anlamları: Sındırgı-Yağcıbedir Halıları Üzerine Göstergebilimsel Bir Analiz, Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1, ss. 697-730, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1025966>
- Çakmak, S. (2020). Kültürel miras yaklaşımıyla “Türkiye: potansiyelini keşfet” logosunun simgesel olarak çözümlenmesi. *İdil Dergisi*. 9(65):155-164. DOI: 10.7816/idil-09-65-14
- Çaycı, A. (2023). İslam Mimarisinde Anlam ve Sembol, Palet Yayınları, Konya.
- Değer, A., Gür, S. (2021). Anadolu Kültürü ve Sembollerinin Günümüz Tekstil Sanatına/Tasarımına Yansımaları, *International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, Cilt.6, Sayı.12, Haziran/Temmuz 2021.
- Denny, W.B. (2018). *The Anatolian Kilim and the History of Art*, in Textile Museum Megalli Catalog, From A Nomad’s Art: Kilims of Anatolia, Washington, 2018, https://wbdenney.com/publishedworks/Textile_Museum_Megalli_Catalog.pdf
- Elety, N. (2024). Cultural sustainability: colonialism, appropriation, and what justice looks like. <https://goodonyou.eco/cultural-sustainability/>, Erişim Tarihi: 07.10.2024
- Er, B., Sarıkaya Hünerel, Z. (2012). Bir iletişim aracı olarak el sanatları,

- Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 169-177. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/313541>
- Erbek, M. (2002). Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri, Editör: Mine Türk Yıldız, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 220 s.
- Eroğlu, M.A., Akyüz, T. (2022). Anadolu dokumalarında ve Kuzey Amerika Kızılderili kıyafetlerinde yıldız motifi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi BAUNSOBED*, 2022, 25(48), 403-420
- Eryılmaz, H., İ, Selimgil, B., 2021, İslam Eserlerinde Kullanılan Altıgen Tabanlı Geometrik Desenlerin Çözümlemesine Yönelik Yeni Bir Yaklaşım, Article in Mizanü l-Hak İslami İlimler Dergisi, Haziran 2021, sy. 217-254.
- Fairclough, G. (2015). *Three roles for culture in sustainable development*. In Culture in, for and as Sustainable Development. Editors: Joost Dessein, Katriina Soini, Graham Fairclough and Lummina Horlings, Conclusions from the COST Action IS1007 Investigating Cultural Sustainability. pp. 20-28. <https://www.culturalsustainability.eu/conclusions.pdf>
- Gezer, Ü. (2019). The Symbolic Language of Turkish Motifs and It's Place in Graphic Design. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*.
- Gezer, Ü. (2022). Başlangıcından 16. yüzyıla kadar, Türk dokuma sanatındaki üslup, desen, motif ve sembollerin tarihine bakış. *Hars Akademi*, 5 (Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı), 455-477. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2293283>
- Gültekin, A.B., Dikmen, Ç.B. (2006). *Mimari Tasarım Sürecinde Ekolojik Tasarım Ölçütlerinin İrdelenmesi (Analysis of Ecological Design Criteria in Architectural Design Process)*. VI. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi (VI. National Ecology and Environment Congress), 18-21 Eylül 2006, İzmir, ss. 159-167
- Gümüştökin, N. (2011). Anadolu ve diğer kültürlerde işaret ve simgelerde anlam. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(26),103-118. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunsobed/issue/50197/646371>

- Güvenç, B. (2010). *İnsan ve Kültür*. Boyut Yayın Grubu. 399 sayfa., s. 100. ISBN: 978-975-23-0710-0
- Haylamaz, G. (2022). Moda Tasarımında Kavramsal Yaklaşımlar, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 61, Aralık 2022, s. 305-312 ISSN: 2149-0821 Doi: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.65821>
- Haylamaz, G., Çanaklı, O. (2024). Modernleşen Türkiye’de Kılık Kıyafet Alanındaki Değişim ve Dönüşümün Atatürk Fotoğraflarından Yansıması, *Turkish Journal of Fashion Design and Management*, 6(2): 83-96. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3529772>
- Jin, L. (2022). *Research on the integration of traditional arts and crafts into the design of modern cultural and creative products*. 2021 International Conference on Culture, Design and Social Development (CSDS 2021), 362–368. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.220109.075>
- Jung, C.G. (2016). *İnsan ve Sembolleri*. Çeviren: Hatice Mukaddes İlgün. Kabalcı Yayınları. 322 Sayfa. ISBN: 9786059872133
- Kangas, A., Duxbury, N., & De Beukelaer, C. (2017). Introduction: cultural policies for sustainable development. *International Journal of Cultural Policy*. 23(2):129-132. <https://doi.org/10.1080/10286632.2017.1280790>
- Karabacak, Z., Sezgin, A.A. (2020). *Stories of Turkish Cultural Heritage Motifs Subject to Digital Marketing Fashion*, Book Chapter in Storytelling in Luxury Fashion (Brands, Visual Cultures, and Technologies), 1st Edition, Taylor&Francis Group, eBook ISBN: 9781003022794.
- Kaya, Ö., Romanescu, S. (2020). An Analogical Approach to Colors and Symbolism in Romanian and Turkish Folk Art. *Art-Sanat*. 15(2021): 161–181. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1557985>
- Kayman, M.B. (2021). *Antik Çağdan Günümüze Kadın İmajının Esin Kaynağı Olarak Türk Seramik Sanatında Kullanımı*. Aart Uluslararası Anadolu Sanat Sempozyumu, Tam Bildiri Kitabı. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 4200, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No:103, ISBN:978-975-06-4157-2, Eskişehir, ss. 1765-1776.

<https://cdn.anadolu.edu.tr/files/anadolu-cms/Z1zyrper/file/aart-tam-bildiri-kitabi-4-198eb196b3a790ce.pdf>

Keiner, M. 2005a. "History, Definition(s) and Models of 'Sustainable Development.'" ETH Zurich. <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/53025/eth-27943-01.pdf> (open in a new window).

Keiner, M. 2005b. Re-emphasizing sustainable development: the concept of 'Evolutionability.' *Environment, Development and Sustainability* 6(4):379–392. doi: 10.1007/s10668-005-5737-4.

Kıray, A. (2023). Anadolu Motifleri ve Moda Tasarımında Kullanılabilirliği, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Koç, F., Koca, E. (2016). Türk halk giyiminde kullanılan süslemelere tipolojik bir yaklaşım. *İdil Dergisi*. *idil5(19):237-262*. <https://idildergisi.com/makale/pdf/1450189660.pdf>. doi: 10.7816/idil-05-19-14

Korn, L. (2020). *İslam Sanatı Tarihi*, Çeviren: Feride Kurtulmuş, Runik Yayınları, İstanbul.

Koyuncu Okca, A. (2015). *Kültürel bir kimlik olarak geleneksel dokumalar*. I. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı, ss. 657-668, Editör: Doç.Dr. Hasan Kara, 04–05 Mayıs 2015 Denizli. <https://gcris.pau.edu.tr/bitstream/11499/45951/1/K%C3%BClt%C3%BCrel%20Bir%20Kimlik%20Olarak%20Geleneksel%20Dokumalar.pdf> <https://gcris.pau.edu.tr/handle/11499/709>, Erişim Tarihi: 12.09.2024

Kuşçuoğlu, G.Ö., & Taş, M. (2017). Sürdürülebilir kültürel miras yönetimi. *Yalvaç Akademi Dergisi*. 2(1), 58-67.

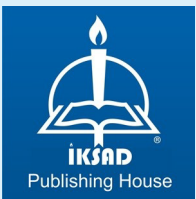
The Laotian Times. (2019). Max Mara vs Laos' Oma ethnic group: fashion chain facing claims of textile plagiarism, design theft. <https://laotiantimes.com/2019/04/10/max-mara-vs-laos-oma-plagiarism/>, Erişim Tarihi: 04.10.2024.

MEGEP. (2011). *Motif Çizim Temel Teknikleri*, El Sanatları Teknolojisi. S. 11, Ankara.

- Mejuyev, V. (1987). *Kültür ve Tarih*, Çeviren: Suat Yokova, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Ankara.
- Monteiro, V., Painho, M., & Vaz, E. (2015). Is the heritage really important? A theoretical framework for heritage reputation using citizen sensing. *Habitat International*, 45(P2):156-162. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2014.06.022>
- Morris, D. (2000). Amuleti e Talismani–Koruyucu Tılsımlar (Uğurlar, Nazarlıklar), (Çev. Mehmet Harmancı), 224 s., İnkılap Kitabevi, ISBN: 9789751015280
- Mülayim, S. (1982). Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler: Selçuklu Çağı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Mülayim, S. (2023). *İslâm Sanatı*. İSAM İslam Araştırmaları Merkezi. ISBN: 9789753899208. 277 sayfa
- Nas, E. (2012). Konya yöresi el sanatlarında anlam yüklü motiflerin halk diline yansımaları, *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/1 Winter 2012, P.1619-1633, Türkiye. https://www.academia.edu/9516630/KONYA_Y%C3%96RES%C4%B0_EL_SANATLARINDA_ANLAM_Y%C3%9CKL%C3%9CMOT%C4%B0FLER%C4%B0N_HALK_D%C4%B0L%C4%B0NE_YANSIMASI
- Nas, E. (2022). Ürün tasarımında kültürel sürdürülebilirlik ve özgün değer. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 24, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, “Sürdürülebilirlik ve Toplumsal Dönüşüm” Özel Sayısı, ss. 81-99. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.1190378>
- Oğuz, E.S. (2011). Toplum bilimlerinde kültür kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2):123-139. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/613153>
- Oyman, N.R. (2019). Bazı Anadolu kilim motiflerinin sembolik çözümlemesi, *ARIŞ Dergisi*(14), 4-22. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.119>

- Ögel, S. (1986). Anadolu Selçuklu Sanatı Üzerine Görüşler, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, İstanbul.
- Önder, M. (1968). Halılar, kilimler ve bir yazılı halı. *Türk Etnografya Dergisi*(61), 5-12. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2158377>
- Öndoğan, Z., Öndoğan, E.N. (2021). *Moda ve Marka*. İKSAD Yayınevi, 134 s. ISBN: 978-625-8061-93-2
- Öndoğan, E.N., Öndoğan, Z., Topuzoğlu, B. (2022). A Study on the investigation of sustainability practices of global brands in the fashion market, *Ege Akademik Bakış*, Cilt 22, Sayı 4, ss. 393-412
- Öney, G. (1992). *İslam Süsleme ve El Sanatlarına Türklerin Katkısı*, ss. 11-12, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Öngen, A.G. (2016). Çağdaş Türk Kirkitli dokuma sanatçıları. *Akdeniz Sanat Dergisi*. 9(17): 59-69. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275517>
- Öztürk, M.S., Türkoğlu, M.T. (2016). Anadolu Selçuklu Sanatı Geometrisinin Günümüz Kent Estetiğinde Uygulanabilirliği (Konya İli Örneği), *İdil*. Cilt 6, Sayı 28.
- Öztürk, S., Işınkaralar, Ö., Yılmaz, D., & İhtiyar, M. (2020). Koruma yaklaşımı olarak tarihi bir güzergâhın kültür rotasına dönüştürülmesi: Kastamonu örneği. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 9(2):144-159.
- Salt, A. (2021). *Semboller Ansiklopedisi: Neo-Spiritüalist Yaklaşımlarla Ezoterik Bilgilerin Işığında*. Bilyay Yayıncılık. 406 sayfa.
- Singh, S., Curmally, A. (2021). *What about Indian fashion's cultural sustainability?. The Voice of Fashion*, <https://www.thevoiceoffashion.com/fabric-of-india/features/what-about-indian-fashions-cultural-sustainability-4687>, Erişim Tarihi: 02.10.2024

- Soini, K., & Birkeland, I. (2014). Exploring the scientific discourse on cultural sustainability. *Geoforum*, 51(2014):213-223. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2013.12.001>
- Street, B.V. (2024). *Sir Edward Burnett Tylor*, Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Edward-Burnett-Tylor>
- Streimikiene, D., Mikalauskiene, A., & Kiausiene, I. (2019). The Impact of value created by culture on approaching the sustainable development goals: case of the baltic states. *Sustainability* 2019, 11(22), 6437. doi:10.3390/su11226437, <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/22/6437>
- Sudheer S. (2019). *Geometry in Islamic Art and Architecture*, Manipal Academy of Higher Education, Dubai Şahbaz, B. (2022). *Anadolu Selçuklu Dinî Mimarisinde Geometrik Süslemeler: Beyşehir*
- TDK. (2008). *Resimli Okul Sözlüğü*. Atatürk Kültür, Dil Tarih ve Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları. ss. 943, 1140, 1169, Ankara
- TDK. (2024). *Kültür. Genel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>
- Thurley, S. (2005). Into the future: our strategy for 2005-2010, *Conservation Bulletin* English Heritage -- the first 21 years. Vol. 49, p. 26-27
- Tüm Cebeci, D. (2022). Türk işleme sanatında hayat ağacı motifi ve uygulamaları. *Arış*, Haziran/Aralık, Sayı: 20-21. ss. 7-29.
- Williams, R. (2018). *Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Sözvarlığı _ Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*. Çev. Savaş Kılıç, 7. Baskı, 415 sayfa, s. 105. İletişim Yayınları, İletişim Yayınları 1104 Politika Dizisi 51 s. 105, ISBN-13: 978-975-05-0339-9
- Yağan, Ş.Y. (1978). *Türk El Dokumacılığı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 286 sayfa. s. 52.
- Yapı Kredi. (2023). *Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmada kültürel sürdürülebilirliğin önemi*. <https://www.yapikredi.com.tr/blog/yasam/yasam->

ISBN: 978-625-367-887-6